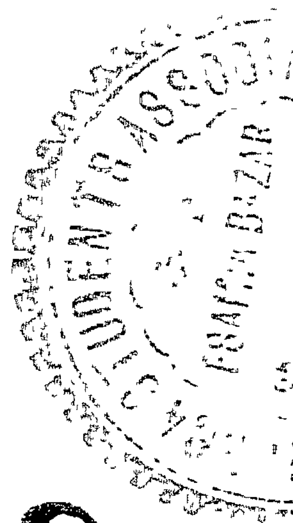
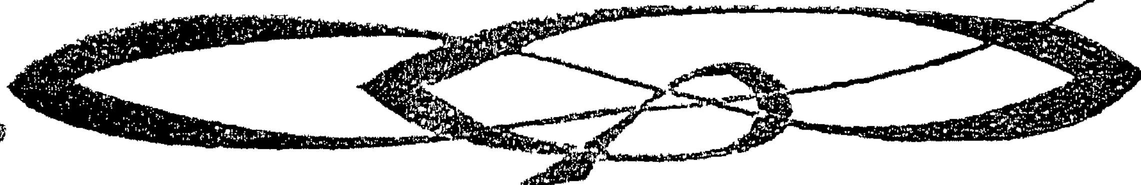

శ్రీబాలాత్రిపురసుందరీదేవ్యై నమః.

అవధానమంజరి.

కవికిశోర, అవధానకంఠీరవేత్యాది బిరుదవిరాజితులును

శతావధానులు నగు

ప్రతాప వేంకటేశ్వర కవిగారిచే

రచింపఁబడి

మాసానిపల్లి జమీందారుఁగు

బి. రామకృష్ణారెడ్డిగారివలన

అంకితముగ గ్రహింపఁబడి

గుంటూరుమండలములోని తెనాలి తాలూకా

కసుగుల్లు గ్రామవాసులగు

చింతలపూడి రాజగోపాలరావుగారి

సహాయమున

గ్రంథకర్తచేఁ బ్రకటింపఁబడియె.

1927.

 [Price Re. 1—0—0.

బెజవాడ,

ఆంధ్రగ్రంథాలయ ముద్రాక్షరశాల (లిమిటెడ్) యందు

క. కోదండరామయ్యగారిచే

ముద్రింపఁబడియె.

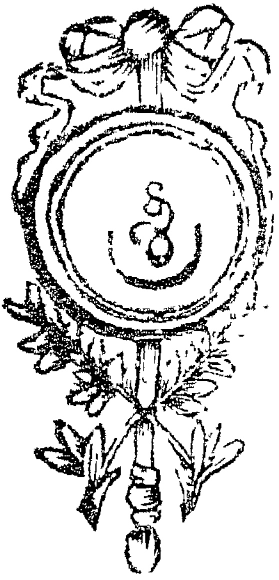
1927

కృతిభర్త:

బి. రామకృష్ణారెడ్డిగారు.

కృతిపతిబహూకృతి.

కాంతామణి భర్తసన్నిధిని కూర్మిం జేరి నర్మోక్తి "సత్
శ్లోకాదుల్ సమసృష్టి సేయు నతి గీర్లోకమ్ము గల్పింప నే
న్నాకై పోల్చినపుత్రుఁ డుండెనని యానన్నంటి" యన్న న్ముదో
త్సేకంబుం గను శ్రీశుఁ డోముతనయా శ్రీరామకృష్ణాధిపున్.

సీ॥ దైవభక్తిని గల్గి దాక్షిణ్యము వహించి
పర్మార్థులై యొప్పు పరసు లెవరో
శరణాగతత్రాణ బిరుదులశోభిల్లి
అర్థులరక్షించు ననఘు లెవరో
శౌర్యవిస్తారులై శత్రుసంహారులై
విఖ్యాతిఁ గాంచిన పగు లెవరో
రణముం జయముఁ జెంది రాజనీతిజ్ఞులై
ప్రజలఁ బోషించిన ప్రభువు లెవరో
గీ॥ సాధుజనులకు కల్పవృక్షంబు లెవరో
సద్యశోవంతులై పొల్చు చతురు లెవరో
అట్టిరెడ్డివంశీయులం దవతరించె
శ్రీయుతుండగు వేంకట రెడ్డిప్రభువు.

శా॥ శ్రీరామాంఘ్రియుగమ్ము భక్తిని సదా చిత్తమ్మున న్నిల్పి స
త్కారుణ్యమ్ము వహించి నాశ్రితుల విద్వల్లోకముం భూరిస
త్కారం మానసపర్వలన్ నెఱపి విఖ్యాతిన్ వహించెన్ జమీం
దారై వేంకటరెడ్డిరాజమణి యేతన్మాత్రుఁడే చూడఁగన్.

కం॥ ఆ సుగుణి దైవకృపచే । భాసురగాత్రులను ధర్మపరుల వినయవి
ద్యాసంయుతులఁ సుతులఁ గనె। వాసిగ నేవురను బంచపాండవులనఁగన్.

శా॥ వారిన్ ధర్మజుఁడే యనంగ సుయశోవర్ధిష్ణుఁడై జిష్ణుఁడై
పారావారగభీరుఁడై సుగుణుఁడై భక్తప్రమోదాత్ముఁడై
సారాసారవివేకదక్షుఁడయి నిచ్చల్ పొల్చు శ్రీరామకృ
ష్ణారెడ్డిం గృతినాథు నిత్తరిఁ బ్రశంసం జేయఁగాఁ జెల్లదే.

సీ॥ ఘనశీలసత్యముల్ తనకు భూషలుగాగ
ధరియింపఁ జాలె నే ధర్మమూర్తి
తనధర్మమే సదా తనకు రక్షణమగు
నని యనుష్ఠించె నే యమలగుణుఁడు

సమృద్ధి కైశ్వర్యంబు • శాశ్వతంబేయంచు
గొల్వంగ సిరివెల్గఁగఁ • దేత్మానమందు
పరమేశ్వరుని సేవ • పరమంగ నిగనమ్మి
భక్తినిపిడుచుఁ • దేవభవ్యమూర్తి
గీ॥ ఉరుజమీందారుఁడౌట నుద్యోగియౌటఁ
బ్రజలెఱుఁగరాని నిర్వికారస్వరూప
మూని సర్వజ్ఞుఁడైపొల్చు • చున్నయట్టి
బుధుని రామకృష్ణారెడ్డిఁ • బొగడవశమె!
సీ॥ రాజనరేంద్రుండు • ప్రథితకీర్తిని భార
తమ్మున వహియించి • తనరియుంట
నాత్మీయవంశీయు • లనఘుశ్రీనాథుని
కృతులంది పూజించు • టెఱిఁగియుంట
కృష్ణరాయలకీర్తికిని పెద్దనకవీంద్రుఁ
డే మూలమంచు గ్రహించియుంట
ఘనకీర్తిఁగాంక్షించి • అనుఁగుచుట్టములైన
ప్రభువులు కృతులంది • వలలుచుంట
గీ॥ తను జమీందారుఁడౌట వి • ద్వద్గణంబు
వలనఁ గృతులంది పోషింప • వలసియుంట
నధికకృప మామకకృతిక • న్యం గ్రహించె
భళిర! రామకృష్ణారెడ్డి • ప్రభువరుండు.
ఉ॥ పౌరుషశాలియంచు నిజభావము నన్ భయమంది రాముసం
దారయ భక్తిఁజూపు భరతాగినపోలావరులట్లు గాక మేల్
ధీరుని సద్గుణాఢ్యుని యుధిష్ఠిరుఁగొల్చిన పార్థులట్లు నిన్
వారకఁగొల్చు నీయనుజవర్గమునద్దుణ మెన్నశక్యమే.
క॥ మీయుద్యోగము కలిగియు। మీయైశ్వర్యంబుకన్న • మెలఁగెడివారిన్
మీయంతటిసౌజన్యుల । నేనెందుఁ గనుఁ గరుదు రామకృష్ణారెడ్డీ!
మ॥ వరసౌభాగ్యము సౌఖ్యమున్ యశమునం సంపద్వృద్ధియున్ మోదసం
భరితాంతఃకరణంబు సంతతియు శుంభత్ జ్ఞానదీర్ఘాయువుల్
వరలం జేసి విశేషదాతయనిపింపం జేయుమీ యింకఁ ద్వ
త్కరుణాదృష్టినిఁ బ్రోచుచుం గనకదుర్గా! రామకృష్ణాధిపున్.

గ్రంథకర్త:	సహాయకులు:
ప్రతాప వేంకటేశ్వరకవి.	చింతలపూడి రాజగోపాలరావు.

కృతజ్ఞత

శా॥ శ్రీరాముండు మహీసుతాసహితుండై సింహాసనం బెక్కుచున్
గారా మొప్పంగ రత్నహారము సతీకంఠంబునన్ వైవ వి
స్తారామోదము జెందు సీత కృపచే తా నిత్యమున్ సౌఖ్య మే
పారన్ చింతలపూడివంశజుని గోపాల్ రాయు రక్షించుతన్.

గీ॥ అర్జునిముఖమున సముద్భవం బైనయట్టి
బ్రహ్మజాతికి ముఖ్యమ ద్వైత మందు
పావనం బయ్యె సన్నుతి పాత్ర మగుచు
వెలయుచుండును మిగుల నార్వేల శాఖ.

తే॥ అట్టిశాఖను పాపట బొట్టనంగ
వఱలు చింతలపూడి సద్వంశ మందు
శేషగిరిరావు రాజ్యలక్ష్మిలలామ
యందు సంతతి వడసె యానంద మెసఁగ.

సీ॥ పంచలు వేలు దబ్బ్యంబు హరించిన
వారలఁ బల్లెత్తి పలుకఁడాయె
నాశ్రితావళిరక్షణార్థంబు తనప్రాణ
మీయంగ వెనుకంజ వేయఁడాయె
ధనమేల సద్యశోధనమె కావలెనన్న
మమతను రవ్వంత మానఁడాయె
అధికార మతిశయం బైనకొలందిని
యొక్కింతయును గర్వ మూనఁడాయె

గీ॥ బంధుజనములఁ బాడితవరులఁగూడి
యుపసిస దాక్షిణ్యముల చర్చ నొక్కక్షణము
మానఁడాయెఁ దానంత సన్మార్గపరుఁడొ
సద్గుణమ్ముల నెలవు శేషగిరిరావు.

సీ॥ [illegible]
ఖ్యాతి యొసంగి యాగరిత యొప్ప
తావచ్చియున్న చింతలపూడివంశపా
వన మొనరించె సౌభాగ్యచరిత

బీదలకన్నంబుఁ • బెట్టి సాఁకియు నన్న
పూర్ణయనంగ నే • పొలతివలెనె
పతిపాదసేవయు • బంధుపోషణ సేయ
సావిత్రియనఁగ నే • సాధ్వినైనరె
గీ॥ భవ్యగుణులగు రాజగోపాలరాయ
రామకోటీశ్వరాఖ్యు లే • రమణిగర్భ
శుక్తిముక్తాఫలంబు లా • సుదతి మిన్న
యైన రాజ్యలక్ష్మ్యంబ నే • నభినుతింతు.
సీ॥ అష్టావధానమ్ము • నాచరింపఁగఁ జేసి
'అపూర్వగే'యని చాల • యభినుతింప
శతవధానవిధాన • సరణిఁ గన్గొని సభ
నాహ్లాదమందించి సంఖ్యమ్ము పెంచి
హేమంబొసంగియుఁ • బ్రోత్సహింపఁగ నే
పట్టుపుట్టమ్ములఁ • గట్టఁబెట్టి
ప్రేముడి నరుదెంచి • రేమిడిచర్ల స
భ్రాంతమున్నందు సంధ్యసములఁ బొంగి
గీ॥ నన్ను పూజించుచున్న చందనమ్ము గన్న
నాదు సుకృతమే యౌటఁగాక • మేదురముగ
నీకుఁ గవితాభిమానమో • నాకుఁ దెట
పడదు తెల్పుమ! రాజగోపాలరాయ!
శా॥ అధికారుల్ కవులన్ నిరాదరము సేయంజూచునీనాట నా
యధికారుల్ గలయోలగమ్మున సపర్యల్ జేసి యస్మన్మనో
రథమీడేఱఁగఁ గాన్కలిచ్చితివి నీ • ప్రోక్షత్వమేమందునో
ప్రథితామేయ! సుధీనికాయనుత! గోపాలరాయ సన్మాన్యాగ్రణీ!
సీ॥ ప్రతిఘటించిన సంతపార్గైన లెక్కింప
నడగియుండిన వాని • నాదరింతు
నధికారిప్రోత్సహం • బంద నిచ్చకమాని
ప్రన్న నిజము దాఁచియుంచఁబోను
పరుషవాక్యముల సేవకుల భీతిలఁజేసి
కన్నబిడ్డలరీతిఁ • గాయుగలను

సంపన్నులర్థించు • సాయమ్ము జేయవు
నిరుపేద లడుగకే • కరుణఁబ్రోతు
గీ॥ వాపురైనను దుష్టుని • నణఁగఁద్రొక్కి
దాయయైనను శిష్టుని • దరికిఁజేర్తు
వౌనె నీవర్తనం బెన్న • నజునికైన
ప్రాజ్ఞజనగేయ! రాజగో•పాలరాయ!
సీ॥ ఒకనాఁడు పండిత•పరికరమ్ముతో గోష్ఠి
సేయుచు నింట వ•సించుచుండు
వొకనాఁడు చెనటుల • నుక్కడఁగింపఁగా
కొండలగుహలలో • నుండియుండు
నొకదిన మజమాయి•షికినేగి అశ్వమ్ము
పైనుండి భువిపైన • పాదమూన
వొకదినము కచేరి•నుండు కార్యభర మ
గ్గలమైన హితులకే • గానుపింప
గీ॥ వహావా! నీజాతకంబు మ•హాద్భుతంబు
గాగఁ గన్పించుచుండె నిం•క్కడయు లేక
అనలుచింతలపూడి పం•శాబ్ధిసోమ!
రసికజనకామ! గోపాల•రాయనామ!
వం॥ ఇతరులసత్కవిత్వము నుతించుట గౌరవలోపమందు సం
తతమును మాఱుమాలలను • దాఁగియుఁ బల్లదముల్ వచించు కు
త్సితులు కృశింపఁగా సుగుణ•సింధులు మెచ్చఁగ నాకు పెక్కుస
త్కృతులొనరించినాఁడవు భ•ళీభళి! చింతలపూడివంశజా!
సీ॥ నీయింట వడుగున • నేఁ బ్రశంసగఁ జెప్ప
పద్యమ్ము లచ్చు కా•ర్పంగ వైతి
"ఘనధారపాలకరు•యొదు నన్నుం గూర్చి
పద్దెముల్ పలు"కని • పలికినావు
వారలసన్నిధిని ద్వా•దున్నతిఁ గొండాడ
"కవులలోఁ"మని • పలికినావు
ఘనమానపతమున నా•పరసనుండఁగ సొగ
నొప్పకే యొప్పకే • యొప్పినాఁడ

గీ॥ ఇంతనిర్దయబుద్ధి నీ కెట్టు లబ్బె
నాశ్రితుండనియైన రవ్వంతయైనఁ
జేర్మి జూపింపవైతివి విపులధైర్య!
ఆర్య! రాజగోపాలరాయ కవివర్య!

సీ॥ స్వర్గస్థులైన జననిపేరిటఁ గృతి
సలుపుమనంచును గూర్మిఁ బలుకునాఁడు
శాఖవేఱయ్యును సరసోక్తు లాడుచు
నాత్మబంధువుభంగి నగియునాఁడు
సముఁడు కాఁడని నీవు సమముఁ జూపక హితుని
చందమిష్టాగోష్ఠి సలుపునాఁడు
పాత్ర మచ్చొత్తింప హత్తినవిత్తంబు
నిదిగో! గైకొమ్మని యిచ్చునాఁడు

గీ॥ నాకుఁ గల్గినయట్టి యానంద మట్టు
లుండనిండు; పేర్మితో సాక్ష్య మొసఁగినట్టి
మీసుహృద్భావ మెఱిఁగితి నో సఖుండ!
పండితవిధేయ! రాజగోపాలరాయ!

సీ॥ సకలభోగములిచ్చి సాఁకెడి కలుముల
చెలి త్వద్గృహమ్మున నిలచుగాత
విజ్ఞానమొసఁగూర్చి వెలయించు భారతి
త్వజ్జిహ్వపై సదా వఱలుగాత
దాసమనోభీష్టదాయి శ్రీరాముండు
కృపఁజూసి నిన్ను రక్షించుగాత
అస్మదుపాస్యదుర్గాంబిక సర్వసం
[illegible] సన్నిష్ఠ [illegible]గాత

గీ॥ ధర్మములు లోనఁ జెడుపట్ల [illegible]
ధర్మము లెఱుంగు వేళల [illegible]
[illegible]
గాత! గోపాలరాయ! సంప్రీతి మెఱయ.

తొలిపలుకు

రసికవతంసులారా!

ఇందలి యవధానములు కావ్యరచనాచణులును కవివరులు నగు బ్రహ్మశ్రీ ప్రతాప వేంకటేశ్వరకవిగారిచే దాదాపు పదిసంవత్సరములకుఁ బైకాలమునకు మున్ను మొదలుకొని నేటివఱకు కొనసాగింపఁబడినవి. కొలఁదిగ నీకవిగారి సహపాఠియగు ...పూరి శ్రీరామకవిగారుగూడ వీనియందుఁ బాల్గొనిరి. ఆ యా వివరములు మనకు గ్రంథకర్తగారె తెలుపఁగలరు. ఈ గ్రంథముద్రణమునకు మున్నె సారస్వతసేవకులగు శ్రీరామకవిగారు కీర్తిశేషులైరనుట సంతాపకరము.

ఆంధ్రసారస్వతచరిత్రమును బరిశోధించిన అవధానములు ప్రబంధయుగమున బయలువెడలినవని చెప్పవచ్చును. వివిధకళలకు దోహదము నొసంగిన శ్రీకృష్ణరాయల యాస్థానమునుండి కవితాకాంతాళీల లనగు ద్వ్యర్థికావ్యములు, ప్రబంధములు, ఆశుకవిత, సమస్యాపూరణములు, అవధానములు, ఘటికాశతగ్రంథకల్పనము తలచుగా వాడుకలోనికి వచ్చినవి. పెద్దన ఆశువునందును, రాధామాధవుండు సమస్యారచనమునందును, రామరాజభూషణుఁడు చిత్రకవితయందును, సూరన శ్లేషకావ్యరచనమునందును నద్వితీయులు. అవధానకల్పనమునకు వీరందఱును భిక్షాప్రదాత లనుటలో సంశయముండదు.

రామరాజభూషణుఁడు తనప్రగల్భత నరసభూపాలీయమునం దీక్రిందివిధముగాఁ జెప్పికొనినాఁడు.

* సీ॥ శతలేఖినీపద్య ◆ సంధానధౌరేయు
ఘటికాశతగ్రంథ ◆ కరణధుర్యు
నాశుప్రబంధ బం ◆ ధాభిజ్ఞు నోష్ఠ్యని
రోష్ఠ్యజ్ఞు నచల జి ◆ హ్వోక్తినిపుణు
తత్సమభాషావి ◆ తానజ్ఞు బహుపద్య
సాధితవ్యస్తాక్ష ◆ రీధురీణు

---

* రామరాజభూషణుఁడు మూర్తికవి యొకఁడే యనుట సుప్రసిద్ధము గాన నాచర్చ కిందుఁ దావులేదు.

పకసంధ్యోచిత శ్లోకభాషాకృత్య
చతురు నోష్ఠ్య నిరోష్ఠ్య సంకరజ్ఞ
గీ॥ అవధానము కాశీని ప్రబంధాంక సింగ
రాజసుత తిమ్మరాజపుత్ర ప్రసిద్ధ
సరసవేంకటరాయ భూషణసుపుత్రు
వసు బుధవిధేయు శుభమూర్తి నామధేయు.

ఇందలి కవితాశక్తిసామర్థ్యములఁ దెలుపు విశేషణములన్నియు శతావధానపరికరములె. ఈ పద్యమువలన శతావధాని కెంతవిద్యావివేక విజ్ఞానాతిశయము లుండవలయునో ద్యోతకమగును. పూర్వకవులలో చరికొండధర్మన, నెల్లూరి వీరరాఘవకవి, మతింగంటి సింగరాచార్యులు లోనగు విద్వత్కవులు తాము శతావధానులమని కావ్యములలోఁ జెప్పుకొనిరి. తంజావూరు రఘునాథరాయల యాస్థానవిద్వత్కవయిత్రి యగు మధురవాణికూడఁ దాను శతావధాననిపుణురాలనని చెప్పుకొన్నది. ప్రాచీనకవులలో అష్టావధానవ్యాప్తి యంతగాఁ గానరాదు. మత్స్యవరాహ నారసింహాది పురాణకర్తయగు హరిభట్టు తాను అష్టఘంటా సురత్రాణబిరుదాంకుఁడ నని చెప్పుకొనెను. నాఁటి యవధానములుగాని అవధానలక్షణములుగాని ఆశుగ్రంథములుగాని యిపుడు గానవచ్చుటలేదు. కొలఁదికాలము అవధానరచనము విస్మృతికి వచ్చినదనియే చెప్పవచ్చును. విస్మృతకళను బునరుద్ధరించిన కవివతంసుఁడు విద్వాన్ మాడభూషి వేంకటాచార్యులవారు. ఈ మహానుభావుని యఖండధారణాతిశయము, ధారాసౌష్ఠవము జగత్ప్రసిద్ధములు. తరువాత నీయవధానకళను సర్వవిధముల నుద్ధరించి లక్ష్యలక్షణముల నిర్వచించి సారస్వతప్రపంచమున మార్గదర్శకులైనవారు లోకవిఖ్యాతులగు బ్రహ్మశ్రీ తిరుపతి వేంకటేశ్వరకవులు. ఒకానొక సందర్భమునఁ దిరుపతివేంకటేశ్వరులె "మాడభూషికి నిది తోడివేఁబయ్యెఁ దిరుపతివేంకటేశ్వరులఁ జేరె" అని మాడభూషి వేంకటాచార్యులవారి యనంతరము తమదే అవధానపీఠమని చెప్పుకొనిన వాక్యమం దెంతయో సత్యముగలదు.

అస్మదాదులును, వర్తమానకాలమునందలి సుప్రసిద్ధావధానులును, తిరుపతివేంకటేశ్వరుల యనుయాయివర్గములోనివారగుట. అన

ధానలక్షణములను గూర్చి శతావధానసారపీఠికలో తి॥ వెం॥ కవు లిట్లుఁ జెప్పిరి.

"శ్లో॥ కావ్యోక్తిః కవితోక్తి రంచితకథా విద్భిస్సహాభాషణం
పౌరాణోక్తి సమస్యపూరణగిరో వ్యస్తాక్షరోక్తి స్సమం
ధీమద్భిశ్చతురంగఖేలన మథో సంఖ్యాయపుష్పాళయో
యస్మిన్ గాన్యదుపాత్తదేవకృతినా మష్టావధానాభిధం॥

శ్లో॥ తత్తన్నామసమానసాంప్రతతమం వృత్తం తథా వస్తుచ
స్వీకృత్యప్రథమం శతాయ సరయం తత్పాద మేకం వదేత్
భూయః కైశ్చ బోధితః క్రమవశా త్పాదత్రయం కీర్తయే
దేతన్నామశతావధాన మథచే త్పద్యాని సంకీర్తయేత్॥"

అష్టావధానరచనముకంటె శతావధానరచనము చాలకష్టము. మహత్తరమగు ధారణాశక్తియు నిరర్గళమగు ధారయు సమయోచిత కల్పనాశక్తియు సద్యస్స్ఫురణము దీనికిఁ జాలయవసరము. కావననే యవధాననిపుణులగు శ్రీ వేలూరి శివరామశాస్త్రిగారు గుంటూరు శతావధానమునందు అవధానమునందలి కష్టనిష్ఠురములను శతావధానమునందలి శ్రమాతిశయమును నీక్రిందివిధముగాఁ జెప్పిరి.

"శా॥ ఊరవ్యాప్త శతావధానములలోఁ జెన్నొందు నష్టావధా
నారంభం బతిశోభితంబు గదు వినోదార్హంబు, యీషన్మనో
భారంబౌను, శతావధానమనఁ జెప్పన్ శక్యమే కష్ట వి
స్తారం బియ్యది చేయునట్టికవి యేతన్మాత్రుఁడే చూడఁగన్॥

ఉ॥ ఈమహనీయ కార్యమిది యిట్టిది నా వివరింపఁ గత్తిపై
సాము, సమర్థసంబు గొనసాగిన కీర్తికి మేర లేదు, కా
లాపయ పీడితుండయిన హానికిమానము లేదు."

శతావధానమునందుఁ బూర్వము నూరుమందికిఁ జరణక్రమముగాఁ బద్యములు చెప్పుటలేదనియు అష్టావధానమునందువలె చిన్న కార్యములు జరుపువారనియు అట్టివారిలో రేపల్లి సంస్థానాధిపతుల ప్రాపొందిన శకుంతలాపరిణయ రచయితయగు కృష్ణకవి ముఖ్యుఁడని మాతండ్రిగారు చెప్పువారు. ఇపుడు బ్రహ్మశ్రీ వేమూరి శ్రీరామశాస్త్రిగారు చేయు శతావధానములు కవితకొంచెముగను సంగీతశాస్త్రవాద

గణితాది విద్యావినోదములు మెండుగను గలవు. వేలూరి శివరామ శాస్త్రిగారు శతావధానములో అష్టావధానము గర్భితముజేసి మధ్య ఘంటా త్రిశతిగ ఆశుకవితఁజెప్పి గర్భావధానము చేయుదునని ప్రతిజ్ఞ చేసిరి. సందర్శించునవకాశము కలుగకున్నను నిరంకుశప్రజ్ఞాధురీణులగు వారియెడ నామహాత్తరప్రతిభ గలదనుటలో సంశయపడను.

గీ॥ సురుచిరమగు సహ్యనగో
త్తరమున విలసిల్లుచుండుఁ • దద్దయు గోదా
వరి తత్ప్రదేశము మనో
హరము పవిత్రము మునీంద్ర • యఖిలధరిత్రిన్.

—మార్కండేయపురాణము.

అని పేరొందిన గోదావరితీరవాసులయెడ సహజముగా నవధానప్రజ్ఞ కానవచ్చుచున్నది. నిజామురాష్ట్రములోని గోదావరితీరమంతయుఁ బూర్వము జైన బౌద్ధ విద్యాపీఠములతో నిండియుండెను. అవి త్రిమతాచార్యులు భేదించినపిదప వేదవిద్య కాతావున నెలవు లభించెను. గోదావరీతీరమునందలి నిజామురాష్ట్రము వేదావధాననిపుణులగు బ్రహ్మజ్ఞులకు నెలవుగ నున్నది. మంథనినివాసులగు బ్రహ్మశ్రీ స్వయంభట్ల సీతారామఘనపాఠిగారు వేదావధానులలోఁ బ్రథమగణ్యులు. వీరు వేదమునందలి యేపన్నములోని పదముచెప్పినను ఎచట గలదో చెప్పుటయు ఏపన్నమునకేని వెనుకనుంచిగాని మధ్యనుండిగాని కొన్నిపదములు విడిచి మఱికొన్నిపదములతో జట, శిఖ, మాల, ఘనాద్యవధానాష్టకమును సభాంగమున నిరంకుశముగఁ జెప్పుచు భిన్నభాషలలో ఎనిమిదిమందియొసంగు వ్యస్తాక్షరిని ప్రశస్తతరముగాఁ బూర్తిచేయుచున్నారు. జ్ఞాపకప్రధానమగు అవధానకళ వేదమూర్తులగు బ్రాహ్మణులనుండి తొలుత బయలువెడలి కవితాసంపన్నులగు కవులప్రాపున నూతనవికాసమునొందెనని యాధునిక విమర్శకుల మతము.

పూర్వోక్తచరిత్ర విశిష్టము. కష్టభూయిష్ఠము నగు నవధానరచనమునందు మిగులఁ బరిశ్రమచేసి సభాస్థలులలోఁ బండితవతంసులయుఁ గవివతంసులయు భాషాభిమానులయు సన్నిధిలో బ్రహ్మశ్రీ

ప్రతాప వేంకటేశ్వరకవిగారొనరించిన యవధానపద్యము లిందు సమకూర్పఁబడినవి. కృష్ణా నెల్లూరు గోదావరి గుంటూరుమండలములలో ప్రసిద్ధస్థలములలో నీకవిగారెన్నియో యవధానములఁగావించి బిరుదములు స్వర్ణఘంటికలు బహుమానకృతులనందిరి. ప్రకృత కాలమునఁగూడ రసికసమావేశములందు అవధానకళఁ బ్రదర్శించి ప్రసిద్ధిగడించుచున్న యీ కవిగారినిగూర్చి తెలుపుట యతిశయోక్తియు స్తోత్రపాఠము కానోపునని గుణగ్రహణ భారము పండితులకే వదలుచున్నారము. ఈ యవధానమంజరిలోఁ జాలపద్యములు అవధానసభాసమావేశమునఁ జాటువడిన విద్యాభిమానులను బ్రశంసించునవి. అవధానస్థపద్యములను గూర్చి కొంచెము చెప్పుట ప్రకృతముగాకపోదు.

కవితాధార నిరర్గళముగా నున్నది. విషయసంగ్రహణము, రచనాచాతుర్యము సమస్యాపూర్తిలోనగు సల్లక్షణము లవధానకవితకనుకూలములగు నంతవటి కీకవిగారి కవితలోఁగలవు. 72 పుటలోని 'ఈశనిఖార్య'' అను సమస్యాపూర్తియు 63 పుటలో చెఱుకుపల్లి సంతవర్ణనము 62 పుటలోని రిజిష్టరుఆఫీసువర్ణనము. 33 పుటలోని దశావతారవర్ణనము. 13 పుటలోని రామాయణార్థపద్యము స్థాలీపులాకన్యాయమునఁ దిలకింతుమేని కవిగారికిఁగల రచనాచాతుర్యము ధారాప్రౌఢవము వేద్యముకాగలదు.

అవధానములుచేయుట సామాన్యకార్యముగాదు. అందలి కష్టనిష్ఠురములనుగూర్చి ప్రకృతకవిగారు చేబ్రోలు అవధానములో నిటులఁ జెప్పియున్నారు.

"సీ॥ ధారణాశక్తి వి • స్తారమై యుండుట
బుద్ధివిశేషంబు • పూజ్యమగును
ఆశుకవిత్వ వి • హారమై యుండుట
కల్పనాప్రౌఢి సం • గతమె యగును
శబ్దసౌష్ఠవము యో • జనచేయఁగానెంచ
క్షీపరామోదమౌ • లెన్నఁగాంచు
సతత మాలోచనా • సరణినుండుట మది
పోడిమిగసఁబరి • పూర్ణమగును

తే॥గీ॥ అట్టి యవధాన మొనరించు • నలఘుమతుల
ప్రమదవార్ధి ప్రభలభంగములుగావె"

తిరుపతి వేంకటేశ్వరకవులుకూడ అవధాన రచనాకష్టమును ప్రతిప్రసవ వేదనతోఁ బోల్చిరి. అవధానరచనము ఆశుధారయు, ధారణయుఁ బ్రధానముగలది గాన ఉచితభావసంగ్రహణమున కవకాశము చాలదు.

అవధానములు చేయుటవలనఁ గవితాశక్తి కేమేని లాభమున్నదా? లోకమున కేమేని లాభమున్నదా? యని నేఁటి భావకవులు ప్రశ్నించుచున్నారు. అవధానకవి సామాన్యుఁడుగాక వివిధవిద్యాశాస్త్ర వివేకశాలియై యుండును గాన సభ్యులసందేహములను బద్యరూపమునఁ దీర్ప వీలుకలుగును. పృచ్ఛకులనేక సందిగ్ధాంశములను బరిష్కరించుకొనవచ్చును. ప్రత్యుత్తరరూపములగు భావములు ఛందోబద్ధములుగానుంటచేఁ బృచ్ఛకులాయాయంశములఁ గంఠస్థముగావించుటకును మననముచేయుటకు వీలుకలుగును. కవికిఁగల యుపయోగములు కూడఁ దెలిసికొనఁదగినవె. అవధానాభ్యాసముగలకవి విస్మృతములగు పద్యాదికములఁ గొంచెము ప్రయత్నించి జ్ఞాపకమునకుఁ దెచ్చుకొనఁగలఁడు. ధారణాశక్తి నుపయోగించినకొలఁది తాను వివిధగ్రంథములయం దేయేవిశేషముల నెంతవఱకు గ్రహించినది సద్యస్స్ఫురణము జేసికొని సమయోచితవిధులయందుఁ గృతకృత్యుఁడు కాఁగలఁడు. అవధానాశుకవితల కభ్యాసమైన నిరర్గళధార గ్రంథరచనమున మిగులఁ దోడ్పాటు కాఁగలదు. ఉద్గ్రంథరచనమున సామాన్యకవికంటె నవధానకవి మిగుల నశ్రమముగఁ గృతార్థుఁడు కాఁగలఁడు. ధారవచోవిధేయముగ, విషయసంగ్రహణశక్తి సహజముగా, సద్యస్స్ఫురణము అభ్యాససాధ్యముగా నున్నపుడు కవి సారస్వతమున నున్నతపదవి వడయుటలో నచ్చెరువు లేదు. రాజాదరణము లేక దేశభాషాభిమానమునై ప్రజాసామాన్యమునకుఁ గూడ నాదరణము తొలఁగుచున్న యీకాలమున అనన్యగతికులగు కవులకు అవధానములు జీవనోపాధికరములుగా నున్నవి. శ్రోతలకుఁగూడ సారస్వతాభిమాన మీయవధానములు కలుగఁజేయుచున్నవి. కాని అవధానరచనమువలన గవికిఁగల

శక్తిసామర్థ్యములు త్వరలో నంతరించును. ధారణాధారాపరిశ్రమఁ జే సుస్మృత్తులైన కవులఁ బలువురఁజూచుచున్నారము. చూచి యీకవితా వ్యాయామము మానుచున్నారమా లేదు.

శ్లో॥ అస్యదగ్ధోదరస్యార్థే । కిం నకుర్వతి పండితాః
వానరీమివ వాగ్దేవీం । నర్తయంతి గృహేగృహే॥

కాసినకడుపుకొరకు కవులగర్భరాణిని గడపగడపకుఁ ద్రిప్పచున్నారము. అనుకూలపరిస్థితులుగల కవు లీయవధానరచనమునుండి త్వరలో విముక్తులుగాకున్న సారస్వతసేవకర్తలుగాని దుస్థితికిఁ జొచ్చెదరు. ఎంతవఱ కుచితమో యంతవఱకె యవధానములొనరించి యాకల గ్రంథరచనముతోఁ గవులు భవిష్యత్సంతతి నుద్ధరించుట యుక్తము.

మామిత్రులగు శ్రీ ప్రతాప వేంకటేశ్వరకవిగా రుభయభాషావిదులు. మృదుమధురకవితాచణులు. వీరినిపుణత నీయవధానమంజరిలోని పద్యములు చాటుచున్నవి. ప్రజ్ఞాప్రదర్శనమునకుఁ దార్కాణముగా నీ యవధానమంజరిని లోకమునకు సమర్పించి యుద్గ్రంథరచనారూపమున శాశ్వతభాషాసేవగావింప మిత్రధర్మముగా వీరినిఁ గోరుచున్నారము.

"మదగజయానకుఁ" అనుసమస్యాపూర్తియు నింక నితరపద్యభాగములఁ బట్టిచూడ శ్రీరామకవిగారు ముద్దులాలుకు సులభశైలిలో రసోచితముగఁ గైతజెప్ప నేర్పరులని తెలియుచున్నది. ఇట్టిబుద్ధిశాలిని గోల్పోవుటచే నాంధ్రలోకమునకు, జంటపోవుటచే శ్రీ వేంకటేశ్వర కవిగారికి లోపము వాటిల్లినదని చెప్పకతప్పదు.

ఇప్పటికేఁ జాలతడవయ్యెనని పాఠకలోకమున కీయవధానమంజరీ సుగంధఘ్రాణమున కవకాశము గల్పింప నెంచి విరమించుచున్నారము.

భాషాసేవకులు,
శేషాద్రిరమణకవులు,
శతావధానులు.

నందిగామ,
1-12-26.

విజ్ఞప్తి

పాఠకులారా!

మన్నివాసము గుంటూరుమండలములోని మన్నవగ్రామమున. జన్మించి అచ్చటి కనతిదూరమునఁగల 'పెదనందిపాడు' అను గ్రామమునకు దత్తుఁడుగఁజనినట్టియు నా కా బాల్యస్నేహితుఁడైనట్టియు కొన్ని అవధానములలో నాకు సహవర్తియయినట్టియు మత్సహాధ్యాయి యగు బ్రహ్మశ్రీ రావూరి శ్రీరామకవిగారు దుర్మతి సం॥ చైత్రశుద్ధ తదియను స్వర్గస్థుఁడగుటచే తచ్ఛింతాభరమ్మున చక్రము విఱిగిన మా అవధానరథమును మూలవైచి మత్కవితాకన్యకకు మానససరోవిహార మొసంగి విజయవాడలో నొకచో నొకయుద్యోగినై కాలక్షేపమొనర్చు చుంటిని. ఇటీవల కొందఱుమిత్రులు ప్రోత్సహించుటచే మధిర, రేవిడిచర్ల శతావధానములోనచ్చటయు నీగ్రంథము ప్రకటించుటయుఁ దటస్థించినది. "ఎంతఁజర్చించినను పద్యమంత సారవంతమగుగాన నిలుకడవలయుకృతికి" అని అప్పకవిమహాశయుడు చెప్పినదానికి భిన్నమగునట్లు అవధానము చేయునప్పుడును నాశుకవిత్వమల్లునపుడును శబ్దసౌష్ఠవమును, రసవిచారణయుఁ జేయవలనుపడకుండుట తత్తత్కవివర్యులకును పండితులకును అనుభవైకవేద్యమునగుట ఇందలి పద్యములు నీరసములుగానుండుట నిర్వివాదాంశమయినను పృచ్ఛకులు కోరెడు కఠినప్రశ్నములును వానికి సద్యస్కాలముననే పద్యరూపకముగ ప్రత్యుత్తరమిడునట్టి బుద్ధివిశేషమును ఇందు బుధులు తిలకించి హర్షింతురనియే యీ గ్రంథమును ప్రకటించుటకు ముఖ్యకారణము.

ఈ అవధానములొనర్చుటఁగాంచి కొందఱు యుపాసనాబలమనియు కొందఱు అభ్యాసవశమనియు కొందఱు బుద్ధిబలమనియు కొందఱు పూర్వజన్మసుకృతమనియు మఱికొందఱు దీనికి కొన్నిగుర్తులుండుననియు నిట్లే యనేకు లనేకరీతులుగ భావించెదరుగాని నాయనుభవమునుబట్టిచూడఁగ దీనికి విస్తారమగు కవితాధోరణికలిగి జ్ఞాపకశక్తి బాగుగఁగల ప్రతివారును చేయవచ్చుననియే తోఁచుచున్నది. మా ప్రార్థన పద్యములలో చాలవఱకు పార్వతీస్తవముగాఁ జెప్పియుండుటచే మమ్ముల చాలమంది "మీరు కాళీయుపాసకులా" యనుచు నడుగుచువచ్చిరి. అందులకు మేము "మా యవధానములకొఱకు ఆమె భక్తులము కాము, మాజన్మతరించుటకై పూజించు శ్రీ కాళీపదసేవకుల"

మనుచు యథార్థమును సూచించుచు వచ్చితిమి. నామిత్రులగు చింతలపూడి రాజగోపాలరావుగారును యుపాసనలనంతగనమ్మువారు కాకుండుటచే నట్టులనడుగక "యీయవధానమునకేమైనా ప్రక్రియలున్నవా" యనుచు నడుగుచు వచ్చిరి. వారేగాక వారిమిత్రులగు జమలాపురపు నారాయణరావుగారిచేకూడ నడిగించిరి. ఈవిషయము 108 పేజీలో చూడనగు. ఈవిషయమును అవధానప్రసక్తిలేని కీ॥ శే॥ కొమర్రాజు వెంకటలక్ష్మణరావు ఎం ఏ మొదలగువిద్వాంసులు తమగ్రంథములలో అవధానమునకు గుర్తులుండునని లిఖించుట గణనీయము కాదు కాని సుప్రసిద్ధకవులును అవధానులునునగు నండగిరి వేంకటప్పయ్యగారు అవధానములకు గుర్తులుండునని తమ అవధానదర్పణములో వ్రాయుట చింత్యము.

నేనును శ్రీరామకవియు కలసి అవధానముల జేయుటకు ప్రారంభించిన నాటనుండియు శ్రీ రాజా మంత్రిప్రగడ భుజంగరావు పంతులవారి మందిరమునజరిగిన వివాహమునకేగినప్పుడు మాత్రము "వేంకటరామకవుల"మను పేరుననుంటిమి. అందువలననే శ్రీ హైహయపతి పరిణయము (ఆధునికకవులజీవితము)అను గ్రంథమున మాయుభయుల నామములు పైపేరున ప్రకటింపఁబడినవి అప్పటినుండియు మా యుభయులనామములలో కొంతకొంతఁజేర్చి రామేశ్వరకవుల మను పేరున చాలకాలము సంచరించితిమి. అందువలననే మా అవధానములలో చాలవరకు నా పేరుతోనే ప్రశంసాపత్రిక లివ్వఁబడినవి. ఈ పేరున నెవరో కవులుండిరని వింటిమి కాని వారి గ్రంథములను గాని వారిని గాని నేటివరకును నేను చూచియెఱుఁగను.

బ్రహ్మశ్రీ రావూరి శ్రీరామకవిగారితో కలిసి చేసినసభలను * గుర్తుపెట్టితిని. తొలుతనుండియు నీ యవధానములను బ్రచురింపవలయునను మనోరథము లేకుండుటచే మా అవధానములలోని అన్ని పద్యములను దాచియుంచలేదు. కీర్తిశేషుఁడైన శ్రీరామకవి యొద్ద ఈ అవధానములరికార్డు కొంతయుండిపోవుటచే యది నాకులభింపమి మా యవధానములలోని సంపూర్ణపద్యములను ప్రశంసాపద్యములను ప్రకటింపఁజాలనైతిని. నా యొద్ద నున్నవానినైనను గ్రంథవిస్తరభీతిచే చాలవరకు క్లుప్తపఱచి ప్రకటించడమయినది. ఇటుల పద్యములైనను కొన్ని వ్రాసి జాగ్రతపెట్టితినిగాని ప్రతిఅవధానసభలో విధాయకముగా చెప్పఁబడిన వ్యస్తాక్షరి, నిషిద్ధాక్షరి, దత్తాక్షరి, మొదలగువానిపై

చెప్పఁబడిన పద్యములనంతగా మేము గణింపకుండుటచే ఇత్తఱి కొలఁది అవధానములలోని వైనను ప్రకటింపఁజాలనైతిని. ఘంటానాద, పుష్పగణన, చదరంగ, పురాణవిషయముల నిచటఁ జేర్కొనుటయే అనవసరమని తోఁచెడిని. ఈ ప్రకటించిన పద్యములలో కొన్ని ధారణామూలమున సేకరించినవగుటచే ఆ యా విషయములఁ గొంత మార్పుఁగలిగియుండవచ్చును. కాని అడిగినప్రశ్నయు, వృత్తము, యతిప్రాసాదులు మార్పుఁజెందియుండవనియె నా దృఢాభిప్రాయము.

భాషాభిమానులును కవులును, పండితులును మాపై రచించిన ప్రశంసాపద్యము లా యా యవధానములక్రింద ముద్రింపించియుంటిని. ఈప్రశంసాపద్యములఁ బ్రకటించుకొనుట నావనస్సునకు హేయముగఁ గనుపించినను కొందఱిని యాచించి ప్రశంసాపత్రికల వ్రాయించుకొని ప్రకటించుకొను నపాత్రపుకవుల ప్రకటనలవలె గాక మాపైనిగల సంపూర్ణవాత్సల్యముచే నయాచితముగా సగౌరవముగ నొసంగినవాని నేల త్రోసివేయవలయునని వాని నేమాత్రము సవరింపక యథారీతిగనే ప్రకటించితిని.

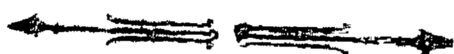
నైజాము రాజ్యములోని ప్రతిపల్లెయు పట్టణమును భారమని దలంపక సంచరించి అందుగల శాసనములను, అముద్రితస్థితిచే చెదలపురువుల కాహారమై నానాటికి నామావశిష్టమగుచున్న ఉత్కృష్టగ్రంథముల నొకసహస్రమునకుపైగా సేకరించి భాషాసతి కమూల్యాలంకారమొనగూర్చనట్టియు విక్రమోర్వశీయాది ప్రబంధకర్తలును శతావధానులునగు శ్రీమాన్ శేషాద్రిరమణకవులు నాపైగల విశేషమిత్రవాత్సల్యతచే నాగ్రంథమునకు విపులమగు తొలిపలుకువ్రాసి నాపొత్తమునకు శోభగూర్చినందులకు వారికి నే నెంతయుఁ గృతజ్ఞుఁడను.

ఏతద్గ్రంథముద్రణమునకై వలసినంత ద్రవ్యమును సాయము చేసి సర్వదా మచ్ఛ్రేయోభివృద్ధికై అభిలషించు శ్రీ చింతలపూడి రాజగోపాలరావుగారికి వినయపూర్వక వందనము లర్పించుచున్నాఁడను.

ప్రూఫుల నెంతశ్రద్ధగ పరిశీలించినను ప్రమాదవశమున తప్పులు కుప్పతెప్పలుగఁ బడినవి. వానిలో కొన్నిమాత్రము సవరణపట్టికలో గ్రంథము చివరఁజేర్చితిని. నీరక్షీరమరాళన్యాయమున ఇందలి దోషములు పరిత్యజించి గుణములనే పండితమండలి గ్రహించుగాక!

—ప్రతాప వేంకటేశ్వరకవి.

విషయసూచిక

శ్రీ బాలాత్రిపురసుందరీదేవ్యై నమః

అవధానమంజరి

తెనాలి

(అష్టావధానము)

రాక్షసనం॥ చైత్రశు॥ నవమి గురువారము (25-3-1915)

— ప్రార్థన —

సీతాసతియున్ సహోదరులు కూర్మిన్ బార్శ్వవిభాగమ్ములన్
భాసిల్లం బవనాత్మజుండు చరణద్వంద్వమ్ముపై వ్రాలి నీ
కై సాష్టాంగమొనర్చుచుండ కడువేడ్కన్ బట్టభద్రుండవై
ఆ సాకేతము నేలినట్టి రఘురామా! త్వత్కృపన్ జూపుమా!

॥ నలువకు రాణివై నతజనంబులకున్ సురభూరుహంబవై
కళలకు నెల్లఁ దల్లివయి కల్మి నెలంతకుఁ గూర్చు ముద్దుకో
డలవయి విశ్వనాథుని పడంతికి నెచ్చెలివై చెలంగు యో
పలుకువెలంది! యీసభ నపారకృపన్ విజయమ్మొసంగుమా!

॥ కరమనురక్తి నిత్యమును కైతరచించుటఁ జేసి ధారకున్
కొఱఁతఘటిల్లకున్న నిది నూతనమౌటను నేఁడు ధారణా
గరిమకు సంశయించెదను గావున నీయవధానమందు త్వ
త్కరుణను జూపుచున్ జయము కల్గునటుల్ పొనరించు మంబికా!

ప్రారంభము.

శ్రీరామచంద్రుఁడు

॥ జనకునియాజ్ఞను దలనిడి। వనములకున్ బోయి మౌనివరులసపర్యల్
ఘనముదమున నీవందవా। జనకజలక్ష్మణులతోడ సతతము రామా!

ఆంజనేయ స్తవము.

మ॥ వనధిన్ దాటి సురారివాసమయి న•ప్రాప్యమ్మనై పొల్చు లం
కను వైదేహియె పెక్కు బన్నములచే • గగ్గోలుచెందంగ రా
మునివృత్తాంతము దెల్పి జానకికి స•మ్మోదమ్మునుం గూర్చియుం
డిన వాతాత్మజు నాంజనేయుని సదా • డెందమ్మునం గొల్చెదన్.

శంకరస్తుతి.

శా॥ అంగంబెల్లను బూదిపూసి కుహనా•వ్యాపారముల్ బూనెదో
శృంగారం బెఱుగంగ లేని మునిగా! • సెబాసు! అట్లైనచో
గంగ న్మౌళినిఁదాల్చు టేలయని శృం•గారంబుగా నార్య ప
ల్కంగా నవ్వెడు శంకరుండు మనకుం•గల్యాణముల్ గూర్చుతన్

సర్వీ పార్టీని గూర్చి

సీ॥ ఎండకన్నెఱుఁగకే • యెసఁగుచుండునరుండు
పంచాగ్ని మధ్యవ•సించునటుల
అలరులసెజ్జపై • న త్తమిల్లునరుండు
కులకఱ్ఱలను పండఁ•గలిగినటుల
అనుకూలపతియైన • యాలుకల్గునతండు
కులటచే మొత్తించు • కొనినయటుల
మృష్టాన్నకలనచే • తుష్టిఁజెందునరుండు
శుష్కోపవాసియై • సురిక్కినటుల

గీ॥ సౌఖ్యముగనున్న ప్రాణంబు • సంకటముల
పాలొనర్చెడి యీసర్వీ•పార్టిలోనఁ
జేరుచుందురు కొందఱు • శ్రేష్ఠమనుచు
"చదువుఁ గానట్టివారికి • సర్వీయనరె."

శ్రీ గిరిరాజు వేంకటరత్నముగారు.

॥ తననాశ్రయించుచో • నెనరూని ఫలమీయఁ
గల్గును కల్పవృ•క్షమ్ముపగిది
హితవితానముఁగాంచి • కుతుకమ్ము వహియించి
వారికోర్కెలు నెర•వేరఁజేయు

తలిదండ్రులను మోద•జలరాశిలోఁ దేల్ప
భక్తుఁడై వారల • పజ్జనిలుచు
తనతోడియుద్యోగు • లనుదారకావళి
దరిఁబోల్చు కుముదబాం•ధవునిరీతి
గీ॥ జ్ఞాతులెల్లరు నాత్మవం•శమ్మునకును
వాసినింగూర్చెనంచును • బ్రస్తుతింప
వరలుచుండె శ్రీగిరిరాజ•వంశమునను
రసికజనవర్తి వేంకట•రత్నమూర్తి॥

అవధానాంతమునఁ జెప్పినది.

ఉ॥ చేయఁగలండో లేడొ యని • చిత్తమునందున సంశయించు వా
రీ యెడ మేలు మేలనఁగ • నీసభయందు జయమ్ము గల్గ నా
పై యొనలేని ప్రేముడిని • వాగ్గరిమంబు నొసంగినట్టి కా
త్యాయని! యింకతోడుపడు•మా! యవధానములందు నిట్టులన్.

నెల్లూరు రైల్వేస్టేషనునకు శ్రీ॥ వేం॥ రత్నముగారు వచ్చినప్పుడు చెప్పినవి.

మ॥ మిడియెండన్ దనువెల్లడస్సి వదనో•న్మేషమ్ము వోవంగ నె
క్కుడు దూరమ్ముసి భారమంచు మదిఁగొం•కున్ జంకులేకుండ ని
క్కడికిన్ వేంకటరత్న వచ్చితివె! ని•క్కంపైన మిత్రుండ వా
క్కడ నీవేయని నెంచెదన్ విహితవ•ర్గంబందు నీనాఁటికిన్॥

మ॥ ఉదయంబాదిగ నిన్నుఁగాంచుటకునై • యుత్సాహముం జెంది యి
య్యదనందున్ నయనోత్సవమ్ము గను నీ•దౌ రూపుఁ గన్గొంటి చె
ప్పెదనో చెప్పఁగలేనొ మేల్ కవిత ర•ప్పించెన్ నినుం జూపె నూ!
సదయన్ వేంకటరత్న మిత్రుఁడు ప్రశ•స్తంబైన నెల్లూర్ పురీ!

శ్రీరామ నవమి:—ఈ నెల 25 వ తేదీని శ్రీరామనవమి మహోత్సవ దినంబున తెనాలిలో సర్వే ఆఫీసు రైటరుగా నగు శ్రీగిరిరాజు వేంకటరత్నంపంతులు గారి మేడమీద శ్రీరామభజన మొదలైన భక్తిమూలకములైన చర్యలు జరిగిన పిమ్మట రామచరిత్రసంబంధమైన చర్యలు కొన్ని మన్నవవాస్తవ్యులయిన ప్రతాప వేంకటేశ్వర్లుగారి అష్టావధానరూపకంబున నున్న అచ్చట స్వామిని సేవించుటకువచ్చిన ఆర్యులకు ఆహ్లాదజనకంబులై యుండెను. శ్రీరామకరుణను యీ నూతనకవికీర్తి వర్ధిల్లుగాత! తుదకు నాకుపుగఁగూడ కొన్ని పద్యములు చెప్పిరి. వ్యస్తాక్షరి మొదలగునవి చక్కఁగ నిర్వహింపఁబడెను. సభ జయజయధ్వానములతో ముగిసెను. అని కో. తిరుమలరావుగారు వ్రాయుచున్నారు. —ఆంధ్రపత్రిక. రాక్షస॥ చైత్ర శు ౧౪ మంగళవారము.

ముత్తుకూరు

(అష్టావధానము)

రాక్షససం॥ నిజవైశాఖశుద్ధవిదియ ఆదివారము (16-5-1915.)

ప్రార్థన

ఉ॥ నీజనకుండు నీజనని ♦ నిన్‌గనినట్టులె నన్నుఁగూడ న
వ్యాజకృపారసమ్మున న♦హర్నిశలుం దిలకించుచుండి రా
యోజను నీవుఁగూడఁ గృప ♦ యుంచినచో నవధానసత్సభా
రాజి జయమ్ముఁగాంచెదఁ ది♦రమ్ముగఁ బ్రోవుమి విఘ్ననాయకా!

మ॥ ధనసంపాదనమేమిలెక్క యశమం♦దంగోరి ముత్కూరి ప
ట్టణమం దిష్టవధానసత్సభ నిరా♦టంకమ్ముగన్ జేయ నా
మనమందాం బ్రిమదంబుఁగల్గెడిని అం♦బా! దుర్గ! కాత్యాయనీ!
యనుకంపామతి నెట్టులోమెదో శర♦ణ్యంబంటి త్వత్పాదముల్.

శా॥ మేజస్ట్రేటుఁ దదానుయాయులు సము♦న్మేషమ్మునన్ వచ్చుటన్
ఓజశ్రీలనునొప్పు రెడ్డికులవ♦ర్యుల్ కూర్మివిచ్చేయుటన్
సాజంబై కవితావధూటి నను ని♦చ్చల్ బాయకుంటన్ సభా
భ్రాజిష్ణుత్వము నాకుఁగల్గుటను భా♦వంబిప్పు దుప్పొంగెడిన్.

ప్రారంభము.

(సమస్య) సత్యసంధుండు వర్ధిల్లు సౌఖ్యముగను.

సీ॥ కలిగె ధనంబంట ♦ కలలోనివార్తయై
రాజ్యసర్వస్వంబు ♦ పూజ్యమైన
కట్టను కోకకై ♦ గతిమాలిపోయిన
కడుపార నన్నంబు ♦ గలుగకున్న
పడఁతిని పెరవారి♦బాలినఁజేసిన
కాటినిఁగాయ నా♦కరిగనున్న
గాధేయుఁడొనరించు♦బాధ లగ్గలమైన
సుతునిమృతింగాంచి ♦ సుక్కియున్న

గీ॥ మృష వచింపక మునులచే ♦ మెప్పుఁగాంచి
అఖిలశుభములఁ గాంచఁడే ♦ అతఁడు పిదప

సౌందర్యయశుఁడైన శ్రీహరిశ్చంద్రుఁ డటులె
(సత్యసంధుండు వర్థిల్లు • సౌఖ్యముగను)

(సమస్య) పండితసార్వభౌములిల భాసిలుదుర్ విభవాభిరాములై.

ఉ॥ మొండితనమ్ము గల్గి ధన•ముం దనప్రాణముగాఁగఁజూచి భూ
మండలమందునున్న చెడు•మానిసిపజ్జకుఁబోక దానక
ర్ణుండని పేరుగాంచిన జ•నుంగని యాతనియండఁజేరి మా
పండితసార్వభౌము లిల • భాసిలుదుర్ విభవాభిరాములై.

అసమానకోదండుఁడైన రాజెవఁడు?

సీ॥ పసితనమ్మునె మౌని • వచ్చి పిల్చిననేగి
యాగమ్ము కాచిన • యనఘుఁడెవఁడొ
భూమివల్లభులు సుంతఁ • గదలింపఁగాలేని
హరువిల్లువిఱచిన • యధిపుఁడెవఁడొ
జనకునియాజ్ఞచే • వనసీమలకునేగి
దనుజులఁజంపిన • ఘను డెవండొ
కోఁతులమూకచే • సేతువు నిర్మించి
వారాశిదాటిన • శూరుఁడెవఁడొ
గీ॥ రావణుంబరిమార్చిన • రాజెవండొ
యట్టి యసమానకోదండు • డైన నృపతి
దశరథేశ్వరసూనుండు • ధరణిసుతకు
వల్లభుఁడు రాముఁడే యిఁకె•వ్వాఁడుగలఁడు.

ప్రాతఃకాలపు సముద్రతరంగములు.

చ॥ అలర సమీరడింభములు • నల్లనవీచుచునుండఁ జూడ నిం
పులు గులుకంగ నెమ్మదికి • మోదముగూర్చఁగఁజాలుగాని యా
కలిమినెలంత తాను కల•కాలము చంచలతన్ జరించు న
ట్టులవడె చంచలత్వము త•దంబుధిఁబుట్టు తరంగపంక్తికిన్.

దరిద్రము.

ఉ॥ చావుఁదలంప నొక్కనిము•సమ్మన బాధనొనర్చుఁగాని ధా
త్రీవలయమ్మునంగలుగు • తీవ్రపుబాధలలోనికెల్లఁ గ

ష్టావహామె మనోవ్యథ క•జస్రిము చేయనియాలవాలమై
జీవములుండుదన్క పెను•చింతలముంచు దరిద్రి మారయన్.

(సమస్య) సిరితోబుట్టునకీ గుణమ్ములనఁగా సిద్ధమ్ము గావే భువిన్

మ॥ అరవిందమ్ముల నేచుచుండుటయు కా•మాంధమ్మునన్ జారుఁడై
గురుపత్నీగమనంబొనర్చుటయు లో•కుల్ నిందసేయన్ నిశా
చరుఁడై పాంథులబాధపెట్టుటయు య•క్ష్మవ్యాధి క్షీణించుటల్
(సిరితోబుట్టున కీగుణమ్ములనఁగా • సిద్ధమ్ము కావే భువిన్.)

(సమస్య) స్వాగతమొసంగు మనకు నీచల్లగాలి.

తే॥ గ్రీష్మతాపమ్ము నెటులో భ•రించుకొనుచు
నుదయమాదిగ కష్టించు • చున్నమనము
వనధితీరమ్మునకు నిటుల్ • వచ్చియుంట
(స్వాగతమొసంగు మనకు నీ • చల్లగాలి.)

అవధానమధ్యమున జెప్పినది.

చం॥ మఱపును జెందనీక యను•మానము నుంతజనింపనీక యే
నెరసులుగల్గనీక కడు • నీరసధోరణిఁ గల్గనీక ధీ
వరులు సెబాసటంచు కవి•పార్థివులెల్ల రయాారెయంచు న
బ్బురముగఁజూడ నెంతయును • పోఁడిమి నాకొనగూర్చు మీాశ్వరీ!

అవధానాంతమునఁ జెప్పినది.

ఉ॥ గ్రామమునందు మేల్మణివ•కాండ్రును భూరిధనాఢ్యులైన భూ
స్వాములు వచ్చిరిచ్చ కవి • వచ్చెనటంచిట నాలకించి యీా
ప్రైమరిపాఠశాలగురు•వర్యులుకూడ సహాయమైరి నా
కేమికొఅంత లోకజన•నీ! యొనరింపకపోరు సాయమున్.

బెజవాడ పట్టాభిరామరెడ్డిగారు, బుచ్చిరెడ్డిపాలెం, నెల్లూరుజిల్లా.

సీ॥ కవినాథు శ్రీనాథు • గౌరవించియుఁ గాంచె
వాసిని వేమభూ•పాలరెడ్డి
వందలు వేలుగఁ • బ్రాజ్ఞులఁబోషించి
వన్నెగాంచెను వన•పర్తి నృపతి

తిరుపతివేంకటేశ్వరులాది కవులచే
కొని కొనియాడ మాత్మకూరుప్రభువు
కొప్పరింపుకవులను గూర్మిచేఁగాంచుట
శోభగాంచితివి పట్టాభిరామ

గీ॥ ఇంక గద్వాలనృపుఁడు తా నింతమంది
కవులఁబోషించెననఁగ లెక్కయును లేదు
యాదినుండియు సుకవుల కరయ వేల్పు
గిడ్డుగారె మీవంశంపు రెడ్లవారు.

గీ॥ కవులపాలిటి కల్పవృక్షంబవనుచు
మహీవరుల కెల్ల మస్తకమణివటంచు
వేడ్కవచ్చితి కవిత విన్పింపఁదలఁచి
శోభన గుణాభిరామ! పట్టాభిరామ!

మ॥ శరణన్నన్ బరిపంథినైనఁ గడువాత్సల్యంబునన్ బ్రోచు శా
స్త్రరహస్యమ్ము తెలుంగుపండితులకున్ సత్కారముల్ జేయ పే
దరికమ్మున్ గనుబంధుమిత్రులకు నాధారమ్ము కల్పింప నె
వ్వరు దక్షుల్ బెజవాడవంశజులెకా పట్టాభిరామాభిధా!

గీ॥ దూరదేశమ్మునాక యుదారగుణుఁడ
ననుచు నాలించి యిటకు ప్రయాసమనక
వచ్చునాడ నీకెట్టిసపర్యలిడెదొ
రమ్యగుణదీప! పట్టాభిరామభూప!

నివాసగ్రామము తెల్పుమనినపుడు.

సీ॥ నైషధకావ్య సంధానధౌరేయుఁడౌ
శ్రీనాథునినివాసమైన సీమ
ఆశుకవీశసింహము లంచుఁ బేర్వడ్డ
కుండిన కవిహంస లుండుసీమ
భక్తులువేడ నైశ్వర్యయుక్తులఁ జేయు
అల్ల కోటీశ్వరుం డలరుసీమ
అరిభయంకరులౌచు నలరారు రెడ్లచే
పరిపాలన మొనర్పఁ బడినసీమ

గీ॥ వినుతిఁగాంచిన యాకొండ • వీటిసీమఁ
గలుగు బాపట్లతాలుకన్ • గ్రాలుచుండు
వేదవిదులగు విప్రసం • విలసితంబు
మన్నవపురంబు నాది స • న్మాన్యవర్య!

మీరు చెప్పినపద్యములోని మూఁడవచరణమునకు మీరు భక్తులు కారాఅని ప్రశ్నించినందుకు,

ఉ॥ సంచితలబ్ధదోష మది • జన్మశతమ్ములకైన దాటరా
దంచువచించు ప్రాజ్ఞనివ • హమ్ము వచస్థితినో మరేటికో
అంచితమైనరీతి కడు • పారగ నోగిరమారగించ రా
దంచు లిఖించె నాకు చతు • రాననమూర్తి యదేమిపాపమో!

ప్రసంగవశమునఁ జెప్పినవి.

మ॥ సరిగంచుల్ గలకండువాలపయి నా • సల్ బాయఁగాఁజేసి మం
చి రుచుల్ గల్గిన పాయసాన్నములపై • చిత్తంబు వోనీక య
ద్దిర! జీవమ్మునుగల్గి లేనిదగురీ • తిన్ సల్పుచున్ దుఃఖసం
భరితున్ జేసెడిదేమి లేమిడియెసూ • పట్టాభిరామాభిధా!
మ॥ చిఱుతప్రాయమునుండి సజ్జనులతో • స్నేహమ్ములంజేసి శం
కరపాదాంబుజచింతలన్ మెలఁగు భ • క్తశ్రేణినింగూడ దు
ర్భరకష్టంబులలో మునుంగగ నొన • ర్పంజాలుచున్ దుఃఖసం
జ్వరసంపీడితుఁజేయు లేమిడియెసూ • పట్టాభిరామాభిధా!

దొడ్లా వేంకటరామరెడ్డిగారు, బుచ్చిరెడ్డిపాలెం.

ఉ॥ అంచితలీల సత్కథ ల • హర్నిశలుం గడుభక్తితోడ నా
లించుచునుండి మాదృశుల • లేమిడిఁబాపఁగఁబట్టి నిన్నుద
ర్శించ శుభోదయమ్మగుట • చిత్రమె మత్కవితావిధాన మీ
క్షించఁ దలంపుమీ హృదయ • సీమను దొడ్లకులాబ్ధిచంద్రమా!
మ॥ అలగీర్వాణములోన నాంధ్రమున కా • వ్యమ్ముల్ పఠింపించి మం
జులవాణిన్ సమకూర్చి నాదు సుకృత • స్తోమమ్మునం దానె యి
ట్టులఁ దోడ్తెచ్చెఁ గవిత్వపుందరుణి యొ • ట్టోడనిపేర్మించి కా
న్కలసంతోషమొనర్చి పంపుమిఁక వేం • కటాద్రిమ భూపాలకా!

బ్రి॥ వేలూరి నాగయ్యగారు ఈపూరు, (నెల్లూరుజిల్లా).

మ॥ అలతెన్నాలిని యుష్మదీయకవితా వ్యాహారదక్షత్వ మిం
పలరన్ వేంకటరత్నమెంతయును గొండాడన్ భవద్దర్శనం
బు లభింపంగలమార్గమెట్టని సతమ్మున్ యోజఁగావింపఁగాఁ
గలిగెన్ దావకదర్శనం బిటుల నాగయ్యా సుధీరత్నమా!

మ॥ అవధానంబొనరించి మామక కవిత్వాడంబరంబింత జూ
పి వినోదమ్మొనరింపనుంటి కవులై విస్తారభూస్వాములై
కవులం బాలనసేయకున్న నిఁక మా కష్టమ్ములాలించి గౌ
రవముంజూపెడువార లెవ్వరు? కవీంద్రా! భవ్యనాగేశ్వరా!

మ॥ కవులౌ వారు కవీంద్రసన్నిధిని కానుక్ల్ గొన్న నొఁగాక భూ
ధవదత్తంబగు విత్తముల్ గొనుట చింత్రింబొనె యిట్టింట నే
నవలేపమ్మనఁగాదు; నీవయిన యవ్యాజాను రాగంబు భా
గ్యవిశేషమ్మఁగంగ సేయుటకె; నాగయ్యా! సుహృచ్చంద్రమా!

ముత్తుకూరు.

(శ్రీయుత పట్నం వేంకటసుబ్బారెడ్డిగారు తమబావమఱఁది యగు
రామచంద్రారెడ్డిగారి వివాహసమయమున ఆహ్వానింపఁగా
వెళ్లినప్పుడు చెప్పినవి.

మ॥ సరసత్వమ్మునుగల్గి గ్రంథరచనా సామర్థ్యముంజెంది భా
స్వరఁజత్త్రీకరుణాకటాక్షులగుచున్ పర్థిల్లునీకోర్కె ని
త్తరి నేవచ్చుట నీదుస్యాలకుని సద్వైవాహికంబందు న
బ్బరమా యాశుసభన్ ఘటింపుముముదమ్మున్ గాంత్రుమిాబందుగుల్

మ॥ ప్రథమమ్మెతమ కీపురమ్మునను శుంభల్లీల మేస్త్రీటుగా
రధికారుల్ పలువుంది తత్సభనుసేయంజేయ మిా కామనో
రథమింకేటికియుండుఁ బల్కకుమిటన్ దవ్యంబునన్ లక్షకే
యధికారిత్వము గల్గియుండుట నయస్యా! మత్సభన్ గూర్చుమా!

(ఆశుసభలోని కొన్నిపద్యములు)

ఉ॥ చూడ విచిత్రమై నుడువ ♦ సూరిజనస్తవనీయమై కడుం
బోఁడిమిఁగల్గుధీరులకుఁ ♦ బుట్టిలునై సిరి కాలవాల మీ
మేడ సమస్తపండితు ల♦మేయముదమ్మున నాలకింప నే
నీడ కవిత్వమల్లుటకు ♦ నెంచియె వచ్చితి నీపురమ్మునన్.

గీ॥ పారదపుబుడ్లు నక్షత్ర♦పంక్తిగాగ
గాలిగుమ్మటమ్ములు గ్రహ♦గణముగాగ
ప్రేక్షకావళి గీర్వాణ♦వితతిగాగ
ప్రథితగాయకి యాకాంత ♦ రంభగాగ
సభకునాథుండు పాకశా♦సనుఁడుగాగ
పూలపాల్కి విమానమ్ము♦పోల్కిఁగాగ
వరలుచుండుటఁ జేసి యీ ♦ భవన విభవ
మింద్రభవనమ్ము నకుమించె♦ యెంచిచూడ॥

శ్లో॥ కరే భగ్నశైలః పదే శర్మరాశి । స్వకాశే ధనేశ శ్శిఖాయాం సుధాంశుః
సహాయా దపాయాచ్ఛివా యస్యజాయా । సదావ స్స్వభావ శ్శివశ్శస్తనామా॥

ఉత్పలమాలిక.

ఇమ్మహి శాస్త్రసమ్మతి న♦హీనగతిన్ యజనాది కర్మకాం
డమ్ము భజించుచుండి నళి♦నచ్ఛదనస్థ దచ్ఛ మేఘపు
ష్పమ్ములఁబోలె తత్ఫలమ ♦ బ్రహ్మము చేరిచినట్టివారు వే
దమ్ముల ధర్మశాస్త్రములఁ ♦ దాలిమి నేర్చి తదర్థవేదచి
తమ్మున వేదమూర్తులయి ♦ తత్త్వమెఱింగినయట్టివారు ప
త్యమ్ము శమమ్ముసామ్ములుగఁ ♦ దాల్చినవారు రమేశపాదప
ద్మమ్ముల కెమ్మెగాగ మది ♦ ధన్యతఁబొందినయట్టివారు కా
వ్యమ్ములు నాటకమ్ములు మ♦హామతి నేర్చినవారు నూరు ప
ద్యమ్ములునైన వేడ్కమెయి ♦ నర్థఘటిన్ స్ఫురదాశుధారహృ
ద్యమ్ముగఁ బల్కువారు ఘన♦తావనతారిజనౌఘ కాంక్షల
బ్రమ్ముగఁ దీర్చువారు పథ♦లంబితవంబడ వే శతావధా
నమ్ములొనర్చి యర్చనల ♦ నవ్యదుకూల చిరత్నరత్నహై
మమ్ముల నగ్రహారముల ♦ మాన్యములం గడునొందినారు మీ
రిమ్మని వేడఁబోరు వరి♦యిచ్చినఁ గాదనఁబోరు వాక్యభా
వమ్ము నెఱింగి లోకము న♦వశ్యము వశ్యము జేయ శక్తులం

ఉ॥ కాంచుటచేత నేత్రములు ♦ గర్వముదాల్చె నదేలయన్న వీ
క్షించఁగలేదు మున్నెపుడు ♦ చెల్వల నింతటిసోయగమ్ము నా
లించుటచేత మచ్ఛ్రుతులు ♦ లీనము తచ్ఛ్రుతులందు నందె వ
ర్ణించఁదరంబె మాదృశుల ♦ కీజలజాక్షుల గాననైపుణిన్.

ఉ॥ సాధన చేసిచేసి విల♦సన్మృదుసంగతి పాడలేని వా
రీధరణిన్ సభాస్థలుల ♦ నెన్నిఁటనో కనిపింతురీగాని నీ
వో ధనకోటి! పిల్చినను ♦ నొయ్యన రావదియేలయన్న వి
ద్యాధనకోటిపీవు సరి♦యాదురె నీ కితరుల్ కళావతీ!

దిమ్మ! ప్రతాపవేంకటక♦వీశ్వర! మిత్రము వేంకటరత్నమున్
రమ్మని మిమ్ముఁ బ్రార్థనమొ♦నర్పఁగ వేడుక ముత్తుకూరుగ్రా
మమ్మునుండి నెయ్యమున♦ మమ్ముఁ గనుంగొన నాదుపూర్వపు
ణ్యమ్మననో భవత్కృపనొ ♦ నాయిలుఁ బావనభూమిఁ జేసి మి
త్రమ్ముగ నన్నుఁ గైకొని స♦దబ్జలదస్స్ఫురదాశుధారప
ద్యమ్ములఁ జెప్పి నాపయి ము♦దమ్మున సత్సభసేయ నంతరా
యమ్ముఘటిల్ల నల్లనఁ ద్రి♦యామఁ దలంప సహస్రయామగా
నమ్మొయిపుచ్చి ప్రొద్దున న♦యమ్మున సమ్మతి ముత్తుకూరికిన్
బిమ్మటవోయి యచ్చటను ♦ బెండ్లిసభ న్ననుబిల్చెదంచు స
త్యమ్ముగ నాడితప్పితిగ♦దా యది వేంకటరత్నమయ్య దో
షమ్ముగుగాక నీయదియె ♦ సఖ్యముగల్గినవార లెంతదూ
రమ్మయినన్ మనమ్మెలగ♦ అంగు; కురంగకలాంఛనుండు దూ
రమ్మున నున్నఁ దత్కళల ♦ తాఁకరుఁగవె అట్లుకాక ద్ర
వ్యమ్మునకైన చెల్మి గరు♦వమ్మున కిమ్మగుగాని స్వంత ని
త్యమ్మనరాదు నీయుడుగ ♦ నట్టివి నెట్టివిలేవు నాపయిన్
ఇమ్ముగ ప్రేమచేత లిఖి♦యించితి వార్యుఁడ సంతసించితిన్
కమ్మని నీదు కమ్మ వడిఁ ♦ గన్నడి నాదుమనమ్ములోని ని
క్కమ్మగు కూర్మి సఖ్యమెస♦కమ్ముగ నమ్మఁగఁజేసె నీదు నే
మమ్ము కరమ్ము దెల్పి గరి♦మమ్మున వ్రాసిన యేకవింశప
ద్యమ్ముల జాడజాడఁ కవి♦తావనితామణి తానెనిన్నుఁ బ్రే
మమ్మునఁ బొందుకున్న నిటు ♦ మాటకుమాటకు వృద్ధికానుహా
కమ్మ రసం బలంకృతివి♦కాసము మాధురి శయ్యపొందు నం
దమ్మును గల్గుటెట్లగు ము♦దమ్మున నిచ్చట నాదుమిత్ర ర
త్నమ్ములు నీదు కమ్మఁగని ♦ తద్దయు నద్దిరయంచు బల్కి చి
త్రమ్ముగ జద్విరయ్య అటు ♦ తావకబంధులు నాప్తమిత్రవ

మ॥ సమమై శారదకుంగుచంబులగు నా ♦ సంగీత సాహిత్యయు
గ్మమునన్ గానకళావిశేషమును వే♦డ్కన్ జూపి రాకాంత లిం
పుమెయిన్ సాహితి నేనుజూపితిని స♦భ్యుల్ మెచ్చ సత్కారమున్
బ్రిమదంబొప్ప సమమ్ముగా నిడుమి సు♦బ్రామా సుహృద్రత్నమా!

ర్గమ్ము సుగమ్మై సీమతి య♦రాతులఁ గెల్వను విష్ణుఁ గొల్వ ధ
ర్మమ్ము ధనమ్ము గామము ది♦రమ్ముగ బల్యను కర్మ భక్తియో
గమ్ములనాది నెమ్మది యొ♦గాదిగ గాక జనార్దనాంఘ్రిప
ద్మమ్మెడఁబాయకున్నె యవ♦ధానమహోగ్రవనస్థలిన్ బ్రతా
పమ్మునఁ దేరి మార్దవపు ♦ భావములన్నియు లోనిమిడ్చి తీ
వ్రమ్ముగ నాశుధారవడి ♦ ప్రాసగణమ్ముల ప్రాజ్ఞసంఘసం
భమ్ములఁ జేరి కాకవిస♦మస్యల నేరికరమ్మునందు దం
భమ్మని గంటమాయ కవి♦తాపతియొప్పనె లేక సౌకుమా
ర్యమ్ము గభీరభావము న♦లంకృతి సద్గుణరాజి సాధువృ
త్తమ్ములఁ గల్గి లక్షణయు♦తమ్ముగ నొక్కని పూరుషోత్తమున్
పమ్మతిఁ జేయికట్టి బుధ♦సన్నుతయై సకలాతిథుల్ ప్రమో
దమ్మునఁ దేల దన్పుచు స♦దాస్యమతిన్ సుపదార్థ హృద్యపా
కమ్మున నొప్పునే సమత♦గా నలురెండు తెలుగులందు సా
దమ్ములు మెట్టియున్నదని♦తల్చెద; నేనొక కార్యమూని స
ట్నమ్మున కేగి మాసముది♦నమ్ములు నచ్చటనుండి మొన్న గే
హమ్మునఁ జేరినాడ నిట♦నందఱుబంధువు లాత్మమిత్రవ
ర్గమ్ము త్వదాశిషమ్ముల సు♦గమ్ముగ నిమ్ములనున్నవారు త
థ్యమ్ము భవత్కవిత్వ విన♦యత్వ సఖిత్వ గురుత్వసంపదల్
మమ్ము క్షణక్షణమ్ము ముద♦మంద సుధాంబుధి వీచిజాలడో
లమ్మున నాడఁజేసె సఖ♦లమ్ముగదా యిది మైత్రికిన్ సుదూ
రమ్మున నున్న సద్గుణవి♦రాజితు సత్కవిపూజితున్ నినున్
నెమ్మదిఁ గాంచి భక్తిసువి♦నీతి నెయిన్ భవదంఘ్రినీరజా
తమ్ముల గొల్చుచున్ భవదు♦దారసుధారసధారలాను స
ద్యమ్ముల విన్కికెన్నటికో ♦ యంచు దలంచుచు నున్నవాడ కా
ర్యమ్ముల తొందరన్ నచట ♦ రామికి నన్ క్షమియింపుమయ్య మి
త్రమ్మ! మఱొక్కమాటయిటకు ♦ రమ్మని వేడెదనయ్య దూరదే
శమ్ముగలాదె విద్దియలు ♦ చాలగ నేరిచి యారితేరి కా
వ్యమ్మవధానముల్ సలుపు♦ వారికి సాదుకవిత్వమందు లో

మ॥ అమితోత్సాహమునన్ గవిత్వసభ సే♦యంజాలి విద్యావిధా
నములన్ జూపుటచే సదస్యులకు నా♦నందమ్ము కల్పించు నా
దు మనోభీష్టము దీరునట్టులుగఁ జే♦తుల్ మోడ్చి యీరీతి రా
జ్యము హేయంబని హేమమిచ్చితివి సు♦బ్రహ్మా! సుహృద్రత్నమా!

కొందఱు పరీక్షార్థము అత్యాశువులో కోరినది.

(నగరు, తగరు, తొగరు, వగరు, రామాయణార్థము.)

చ॥ *నగరులసౌరుమాసె విపి♦నమ్ములకున్ రఘురాముఁ డేగు చో
తగరు మఱొక్క రీవిధము ♦ ధారుణిపాలనఁ జేయనంచు కెం
దొగరుచి కన్గవన్ గన వి♦నూతనబాష్పకణమ్ము లొల్కఁ బెన్
వగ రుచిలేని వాక్సమితి ♦ వాకొనుచుండె నయోధ్య నెల్లరున్.

పమ్ములు లెక్కకెక్కెకను♦పట్టిన నాపయి కూర్మిచే క్షమా
హ్యమ్ములుగావె సత్కవిను♦తా! వినుఁ; తావకకీర్తి కాంతిపూ
రమ్ము చకోరికారసన♦లన్ మురిపించి సుధాంశురుక్ప్రవా
హమ్మన నీప్రతాపము ద♦దాఖ్యకుమున్న చెలంగె దేశదే
శమ్ముల వైదుషీమహిమ ♦ సత్సభలన్ బుధులంగవంగ చి
త్రమ్ములుగాగఁ జేయదె ప్ర♦తాపసలాగ్నవచంద్ర! నీదుపా
దమ్ములఁ గొల్చి నాగవసు♦ధావిబుధుం గరుణింపుమయ్య నీ
కమ్మకు మారుకమ్మయిది♦గా మది నెంచకుమయ్య నీదుచి
త్తమ్మున నాపయిన్ గినుకఁ ♦ దాల్పకుమయ్య పతమ్ము నీదు సే
మమ్ము లిఖింపుమయ్య కవి♦మానితనీకు సహస్రశః ప్రణా
మమ్ములొనర్తునయ్య నను ♦ మర్వకుమయ్య హరిచ్చుగాత సౌ
ఖ్యమ్ము శుభమ్ము భాగ్యము చి♦రాయువు నిత్యము; చిత్తగింపుమా!

ఈపూరు, నెల్లూరుజిల్లా.
26—8—1915.

ఇట్లు భవన్మిత్రుఁడు,
వేలూరి నాగశర్మ.

కం॥ *ధీమంతుఁడ నీవిప్పుడు ♦ నీమమ్మున నల్పినట్టి నేర్పులకెల్లన్
యీమన సభవారలయట ♦ హేమమ్మున పూజఁ జేసి ♦ రలమిన్ మిమ్మున్.
ఉ॥ ధారుణి జన్మమెత్తి మది♦దార్ఢ్యము జూపఁదలంచి యెంతయున్
సారములేని వాక్సమితిఁ ♦ జాలఁగ బెంచి యశస్సులై తుదిన్

ఈమనిగ్రామం, గుంటూరుజిల్లా.

ప్రా॥ సీతారామయ్యగారడిగిరి. శీతాకాలములో సుఖ మెవఁడు?

మ॥ ఉరుసౌఖ్యప్రదవహ్నికీలకృతభ•స్మోద్ధూళితాంగాప్తి భా
స్వరయోగీంద్రమునీంద్రసంతతియు నైశ్వర్యాప్తి హర్మ్యస్థబం
ధురకేళీగృహాంతర కాముల సం•తోషమ్ములందేల్చు సుం
దరులౌవారు సుఖింతుర్రీ శీతమున సీ•తారామ విద్వన్మణీ!

కృష్ణానదీ స్తవము.

మ॥ పతితుల్ పావనులై విరాజిలనొన•ర్పన్ దక్షయై కాంచన
ప్రతిదై పంకవిహీనయై విమలయై • భాగీరథీతుల్యమై
అతిగంభీరత నొప్పి రత్నవిలయుం•డౌ భర్తఁగూడంగ సం
తతముంబాఱెడి కృష్ణవేణి సుమహా•త్వంబెన్న సామాన్యమే.

పెద్దిరాజు వేంకటకృష్ణయ్యగారియింటిలో వివాహమునఁజెప్పినది.

సీ॥ రాజభవనము నా • రమణీయగేహంబు
విడిదిగాఁ జేమాకుఁ జూ•పించినావు
అంధకార మదృశ్య • మై పోవఁగా పెక్కు
గ్యాసులైటుల దెచ్చి•వేసినావు
షడ్రసోపేత భో•జనమును సమకూర్చి
విందులొనర్చి మె•ప్పించినావు
యెవరి నేరీతి గౌ•రవమొనర్పవలెనో
చేసి సంతోషింపఁ • జేసినావు

గీ॥ ఇన్నిపల్కు లవేల దే•వేంద్రపదవి
యబ్బె మీయింటిలో వివా•హమ్మునందు
సంతసించిరి బంధుగుల్ • స్వాంతములను
పెద్దిరాజ వేంకటకృష్ణ • విబుధవర్య!

గౌరవలోప మందియును • గర్వముపీడని యిప్పురంపు ని
స్సారపు పౌరులన్ గనుచు • సంతసమందెద పండితోత్తమా!

కం॥ సకలము తెలిసినవారలు • అకలంకముగాను మనుదు•రయ్యా యుర్విన్
సకలము తెలిసియు తెలియని • వికలాత్ములు గూడమనుట • విపరీతమునూ!

కే. శ్రీనివాస అయ్యంగారు,
కాళహస్తి పురవాసి.

జగ్గయ్యపేట

(అష్టావధానము)

రాక్షసనం॥ ఆషాఢ శు ౧౫ సోమవారము (26-7-1915)

ప్రార్థన.

॥ శ్రీనగజామనోహర! య॰ శేషకృపాకర!మానిమాన సా
స్థానవిహార! మేరునగ॰చాపధరా! ఫణిహార! స్వర్ణదీ
మానిని మస్తకంబుపయి ॰ మక్కువ నిల్పిన చంద్రమౌళి దే
వా! నిను నెమ్మదిం దలఁచి॰యష్టవధాన మొనర్పఁ బూనితిన్.

। కవులు శతావధానులును ॰ గౌరవనీయులనై చెలంగు వై
ష్ణవులును వైదికోత్తములు ॰ సభ్యులుగా నలరారుచుంట మ
త్కవితకు వన్నెఁబెట్టి అవ॰ధానవిధానమునం జయంబు నా
కవిరళలీలఁగల్గఁగ స॰హాయ మొనర్పఁగదమ్మ శాంకరీ!

ప్రారంభము.

, నలచరిత్ర యెనిమిదిపాదములలో పూర్తిచేయవలయును.

॥ అల నిషధాపురమ్మను న॰నంగసముండు నలుండు వైభవం
బలరఁగ నేలుచుండ దమ॰యంతివరించె తదీయహేతువన్
కలి కలుషాత్ముఁడై తనను ॰ గాంతునిగాఁ గొనదంచు నెంచి వా
రల కెడఁబాటొనర్చె; నటు ॰ రాజ్యవిహీనులఁ జేయ, సంతటన్
నలుఁ డొక సర్పదష్టత మ॰నంబునఁ జొక్కుచు బాహుకుండునా
నిలిచె నయోధ్య; భీమధర॰ణీపతి పుత్రిక నిల్లుఁజేర్చి వి
పుల దయ నన్నలుం దెలిసి ॰ పుత్రిక నల్లునిఁ గూర్చ వారలుం
బొలిచిరి పూర్వపుంగరిమ ॰ పుష్కరునోడఁగఁజేసి పెంపునన్.

తనకు భగవత్ప్రార్థన. [పృచ్ఛకుఁడు మేజస్ట్రేటు]

దినదినమందు న్యాయమగు ॰ తీర్పులఁదీర్చెడి భారముంట అ
ప్పని నెఱవేర్చు ప్రాజ్ఞత ల॰వమ్మును నాకడ లేకయుంట నా
మనమున నిల్చి సత్యము స॰మంజసలీలవచింపఁ జేసి భ
క్తునిగ గ్రహించి బ్రోవుమి య॰కుంఠితసత్కృపఁజూపి యీశ్వరా!

అవధానము చెడినప్పుడు తత్కవి మనోగతి.

శా॥ నే నీరోజుమదీయభర్తనెటులే•నిం గూడి మెప్పింతునం
చానందమ్మున పోకుఁజేసికొని శ•య్యాగారముం జేరఁబోఁ
బో నావేళను కొంగుమాయ సతి యే•పోల్కిన్ వ్యథన్ గాంచెఁగా
నానో తద్గతియే వధాని కగు వ్య•త్యస్తావధానంబునన్.

(సమస్య) తనుతాపమ్ము శమించుగాక తనుసంతాపమ్ము శాంతించునే.

మ॥ వనజాక్షీ! స్మరబాధ కగ్గమయి ని•న్వాంఛించి గ్రీష్మంపు టెం
డను లెక్కింపక తాపమున్ గొని మహా•నందమ్మునన్ వచ్చినం
తనె నీకౌఁగిలి మాని దాహమిడినన్ • లాభమ్మె దాహమ్ము చే
తను తాపమ్ము శమించుగాక తను సం•తాపమ్ము శాంతించునే.

అవధానమధ్యమున అప్పటిసందర్భమునను సరించి చెప్పినది.

ఉ॥ నూతినిఁ ద్రిప్పువానికి మ•నోహరమౌ జలమున్ గ్రహింప సం
ప్రీతియు గల్గుగాని యొక•పిట్టునబండ లెకానుపించుచో
కౌతుకమందకుండని ప్ర•కారమునన్ మది బాధఁజెంద నీ
భాతి ప్రసంగముల్ సలుప•వచ్చునె పండితులైనవారికిన్.

అవధానాంతమునఁ జెప్పిన పద్యములు.

మ॥ కవివచ్చెంగదయంచు మీరు వినివే•డ్కంజెంది యీరీతి నా
యవధానమ్మునరింపఁజేసి సభక•ధ్యక్షత్వముం బూని మ
త్కవితాకన్య కఖండగౌరవము క•ల్గంజేసి యున్నట్టి మీ
దు విధమ్మున్ సతమున్ముదంబున నుతిం•తున్ గృష్ణరాయాభిధా!

ఉ॥ వీటికి ముఖ్యులై జనుల•విన్నపముల్ వినుచుండి యిందు మే
స్ప్రీటులుగాఁ జెలంగు తమ•చెంగట నేఁ డవధానమిట్లు బా
హాటముగా నొనర్ప సము•దంచితరీతిని సత్కరింపుమీ
నూటపదార్ల శాల్వల మ•నోజ్ఞత బారు కులాబ్ధిచంద్రమా!

మ॥ వివిధాంశమ్ము లెఱుంగువారలనియున్ • విత్తేశులైమించి నం
చి వివేకమ్ముగలట్టి వారలనియున్ • విభ్రాజితోద్యోగ ని
త్య విభూతిన్ జెలువారుచుండుననుచున్ • ఖ్యాతిన్ భవద్వంశజుల్
సవిశేషమ్ముగ గాంచి రయ్యదియె కృ•ష్ణా రాయ నీవొందుమా!

మ॥ చటులస్ఫూర్తికళావిలాసముల ప్రజ్ఞంగల్గ నీయూరికో
మటులన్ వన్నెయువాసిఁగల్గె; కవిస◆న్మానమ్ముఁ గావింప ది
క్కటముల్ తావక సద్యశోప్రభలు వ్యా◆ప్తంబొ యథార్థంబు వెం
కటరంగయ్య! వధానమందుఁగల నా◆కష్టంబు యోజింపుమా.

మ॥ ఉరుదారిద్ర్యభిధానభూత మవధా◆నోద్యోగియౌ నన్ను సు
స్థిరతం బాలనఁజేయుచుండె నిటుపై ◆ శోభించుజగయ్యపేఁ
ట రమావైభవులన్నమాంత్రికులమా◆టల్ విన్నఁబోకున్నె యే
లుగి రంగయ్య! యొసంగు కాల మిది యే ◆ లోపమ్ము రానీకుమా!

సీ॥ విద్యావినోదులు ◆ వెలయుచుండుటఁజేసి
ఖ్యాతిఁగాంచితివి జ◆గ్గయ్యపేట
పట్టుమగ్గంబులు ◆ భాసిల్లుచుండుట
గణనకెక్కితివి జ◆గ్గయ్యపేట
దానకర్ణులు వైశ్య◆ధీనిధులుండుట
ఘనతఁబొందితివి జ◆గ్గయ్యపేట
వాణిజ్యమెంతేని ◆ వరలుచుండుటఁ జేసి
గరిమ నందితివి జ◆గ్గయ్యపేట

తే॥ దేవతాగారముల్ పెక్కు ◆ తేజరిల్లఁ
గలిగియుండుట మహిమంబుఁ ◆ గాంచియుంటి
వీవధానమ్ము నీకీర్తి ◆ హెచ్చుఁ జేయు
కవులకనకంపుమాట! జ◆గ్గయ్యపేట!

సీ॥ మనుజుఁడై పుట్టుట ◆ మహిదుర్లభంబు బుద్ధి కాంచ విద్యను నేర్వ ◆ కష్ట; మటుల
నేర్చిన పాండితీ◆నిపుణత ప్రజలను మెప్పించుటెంతయో ◆ మిగులకష్ట
మటుల మెప్పించిన ◆ నాహ్లాద మొనరింపఁ గవితఁగ చించుట ◆ కల్ల; యటులఁ
జెప్పిన నాశువుఁ ◆ జెప్పుటొప్పదు; అట్టు లొప్పిన ధారణ◆ యుండఁబోదు

ఆ॥ ఇన్నియును నేర్చినాడవు ◆ పిన్నరయ్య! సంతసంబునఁదేల్చితి ◆ చాలకీర్తిఁ
గాంచితివి కాంచుచున్నావు ◆ కాంచఁగలవు। వెంకటేశ్వరకవివర్య!◆ శంకలేక.

ఉ॥ చిన్నతనమ్మునందె గురు◆సేవనొనర్చి కవిత్వసంపదన్
గొన్నతదాది దేశముల◆కున్ జని మీద వధాననైపుణిన్
మిన్నఁ గాంచుచుంటివి "కు◆మార! జయమ్మును గాంచవే" యం
చన్న జగన్నుతున్ గురుని◆యాదరణంగద వెంకటేశ్వరా!

మ॥ ఘనమౌ హన్మాణము నభ్యసించితివి లోకల్ ఫండు యుద్యోగులం
దున నొక్కండవుగాఁ జెలంగితివి మిత్రుల్ బాంధవుల్ మెచ్చఁగా
ధనమున్ గూర్చుచునుంటి వాపయిన యాంధ్రింబందుకై తఱి సుధీ
జననుత్యమ్ముగఁ జెప్ప నేర్చితివి కృష్ణా! మచ్చుపాత్రల్లజా!

మ॥ స్ఫుటమౌ నాంధ్రిమెఱుంగకే యరవవై శోభిల్లి యాంధ్రిమ్మునం
బటిమంగల్గు కవిత్వముల్లఁగల యప్పారావు స్నేహమ్ము చే
యుటచే నాంధ్రిములో రుచింగని వధానోద్యోగినౌ నన్ను ము
చ్చట సమ్మోదపరీతుఁ జేసితివి శేషాచార్య ధీమన్మణీ!

చం॥ అవిరళమైనప్రేమ హితులం గూర్చి సభ ఘటించి స
త్కృపుల నొనర్చు గౌరవ మఖండఫలప్రదమంచుఁ బల్కి గౌ
రవమొనరించి ఛాయవలె రాత్రి, దివం బెడఁబాయనట్టి మ
న్నవహనుమంతరాయ! యొకనాఁటికి నిన్ మఱువంగఁజెల్లునే.

గీ॥ షడ్రసోపేత భోజనసరణి కేమి
కాని దోమలపోటుచే గాసియగుట
శీఘ్రముగఁ బంప మనవిని సేయుచుంటి
ధీరవరులార! యోసభాస్తారులార!

చం॥ గురువుల ధిక్కరించి రిపుకోటుల హెచ్చఁగనిచ్చి యుచ్చటో
మఱుఁగున డాఁగియుండి యనుమానము మానులేక యొన్నిరో
పరుషపువాక్కులన్ మిగుల వాదముజేసెడు వారిరీతి నీ
వరువును వీడకయ్య భువిపాయనికెట్టిని గాంతు వెంతయున్.

గీ॥ మీదు కవితానుభూతికి సాదరమున । అగిన గౌరవమును సేయఁ దగను గాన
కరుణగొను మిత్తు నానమస్కారములను । చంద్రునకు నూలుపోగను సామ్యముగను.

తే॥ ఆయురారోగ్యముల మీరు ననపరతము । బొల్చుచుఁ గా ప్రతి శుభంబు పారులేక
అర్థకోదండురి నీచెంత నడఁగియుండుర్రి । గాత! శ్రీభాగవతుల కాలవెల్ల॥

ఇట్లు,
కొల్లిపాటి వేంకటకృష్ణారావు,
క్లర్కు, లోకల్ ఫండు ఆఫీసు, జగ్గయ్యపేట.

ముత్తుకూరు

(అష్టావధానము.)

రాక్షసనామసం॥ ఆశ్వీయుజ బ ౫ గురువారము (11-11-15)

ప్రార్థన.

ఉ॥ మున్నవధాన మిచ్చుట నమోఘముగా నొనరించియుంట నా
తెన్నున నేఁడుగూడను ప్రతిష్ఠను సంఘటియింపుమమ్మ; నిన్
సన్నుతిఁజేయు భక్తజన సత్ప్రజాలవిశేషమౌచు వి
ద్వన్నుతమౌ కవిత్వము నెఱబాసఁ జెప్ప నొనర్పు మీశ్వరి!

ప్రారంభము.

(సమస్య) చకితస్వాంతమ్ము తోడ సత్వరగతియై.

కం॥ ఒకనాఁడు రేయిని తనయ । త్తఱుమాపునఁ బతికి నిద్రితలుచుగఁ బట్టన్
సకి విటునిఁగనయఁగాఁజనె । (చకితస్వాంతమ్ము తోడ సత్వరగతియై)

(సమస్య) కఱ్ఱచేవీవ నిద్రయగ్గలమునయ్యె.

గీ॥ ఒక్క యధికారి కొలువులో నుండు వేళఁ
జాలశ్రమఁ జెంది యింటికిఁ జని భుజించి
పాన్పునఁ బరుండ నతని సేవకుఁడు విసన
(కఱ్ఱచే వీవ నిద్రయగ్గలమునయ్యె.)

(సమస్య) సన్యాసికి కొడుకు పుట్టె సద్గురుకృపచే.

కం॥ అన్యాయార్జిత మాయను
విన్యస్త మొనర్చు జ్ఞాన విషయముగలుగన్
ధన్యత బ్రహ్మము గనుటే
(సన్యాసికి కొడుకుఁ బుట్టె సద్గురు కృపచే.)

(సమస్య) గరళమునకైన వికృతియుఁ గలదు గాని
దాని మాన్పఁగ భువి నౌషధమ్ము గలదె!

గీ॥ బ్రాహ్మణాశీస్సు శుభములఁ బడయఁజేయు
బ్రాహ్మణోగ్రశాపమ్ము దుఃఖవ్యథలఁ గూర్చు
(గరళమునకైన వికృతియుఁ గలదు గాని
దాని మాన్పఁగ భువి నౌషధమ్ము గలదె?)

శ్రీ కృష్ణుఁడు

కం॥ మానీంద్రుల బాధించెడు
మానవభక్షకుల రూపుమాపుటకొఱకై
మానిత యాదవ కుల పా
థోనిధి చంద్రుండవగుచుఁ దోచవె కృష్ణా!

హరిశ్చంద్రుని గుణములు.

మ॥ తరమే యెన్నఁగ విప్రభక్తియు సమాత్యశ్రేణిపై రక్తియున్
పరనారీతతిపై విరక్తియు యశోవర్ధిష్ణతాసక్తియున్
వరలన్ సూనృతమే మహావ్రతముగా భావించి వర్తిల్లు స
చ్చరితున్ దైవసమానమూర్తిని హరిశ్చంద్రావనీనాథునిన్.

అవధానాంతమున పట్నము సుబ్బారెడ్డిగారిమీఁదఁ జెప్పినది.

చ॥ అలఘు మనీషివౌట కవితాతిశయమ్మను నాలకింప లో
దలఁచియె పిల్చినాఁడవు హితప్రకరమ్ము ముదమ్ముఁ జెందఁ గా
న్కలనిడి పంపనౌననుచుఁ గౌతుకమున్ వహియించుమీ సభా
స్థలుల త్వదీయనామము ప్రశంస నొనర్ప హితావతంసమా!

వేలూరి నాగయ్య గారు, ఈపూరు.

ఉ॥ ఆదరభావముం గలిగి యంచితవైఖరిఁ గాంతువంచు నీ
మీఁద తలంపుచే నిటకు మిక్కుటపుందమివచ్చినాఁడ భా
గ్యోదయులైన మీరు హితముంచుటచేఁ ఘదివేలునాకు స
మ్మోదముఁగూర్చె మీరటుల మున్ను లిఖించిన లేఖ ధీమణీ!

చం॥ తివురుఁడు వచ్చె నాగయసుధీమణి! సత్కవితావధాని నీ
కవితకుఁజెల్మికత్తెనని కావున వేఱొకరీతిఁ గాంచకే
అవిరళసత్కృపాకలితమౌ శుభదృష్టినీక్షింతఁజూచి గౌ
రవమొనరించి పంపుము కరమ్ము ముదమ్ము వహించి యుత్తరన్.

ఉ॥ వేలూరివారలన్న పృథివీసురులన్ దలమానికంబులై
శ్రీలలనా సరస్వతులచే విలసిల్లుచు సత్కవీంద్రులన్
శాలువలన్ బహూకృతుల సంతతమున్ దనియింతురంట త
ల్లీలనె మీరొనర్పఁగవలెన్ జూడి నాగయశర్మ ధీమణీ!

ముత్తూకూరులో ఫారెస్టురేంజరు చెయ్యూరు బాలయ్యనాయఁడుగారు

చం॥ చిఱుతతనమ్మునుండిబుధ • సేవయుఁ గొల్చెడి సేవకాళిపై
కరుణయు సంస్కృతాంధ్రములఁ • గల్గిన గ్రంథములన్ బఠించుటే
మురిపెమునన్ స్వభావముగఁ • బొల్చెడు నిన్ గనుఁగొంటి నిప్డు దె
క్కరణిని గౌరవించెదవొ • కాన్కలఁ జెయ్యూరుబాలయాభిధా!

ఉ॥ నిన్న వధానసత్సభను • నీసుగుణమ్ముల, నీదుభక్తి, భా
గ్యోన్నతి, సత్కృపాగరిమ • యున్ విని కౌతుక మందినాఁడ; వి
ద్వన్నుతులైనప్రాజ్ఞుల య • థామతిఁ బూజలొనర్పఁ జాలుటే
వన్నెకుమూలమై తనరు • *బాలయనామ సుహృద్వతంసమా!

చం॥ వరగుణుఁడున్ యశోధనుఁడు • బాలయనాయఁడుగారటంచు సం
బరమునవచ్చెఁ గాన నిఁక • వస్త్రములిచ్చెదొ ద్రవ్య మిచ్చెదో
పరమ ముదమ్మునన్ మెలఁగు • వైఖరిగా నొనరించి నేఁడు స
త్వరము కవిత్వపుందనయ • బంపుమి శ్రేయములందు మింపుఁగన్

మ॥ ధనముం గూర్చెను విద్య నిచ్చెను కవీం • ద్రశ్రేణిపై మెండుగా
అనురాగమ్ము వహింపఁ జేసె నల ధ • ర్మాధర్మవిజ్ఞానిగా
నొనరించెన్ సుఖవంతమైన ఘనమా • నుద్యోగిగాఁ జేసె ని
న్ననయంబుం గృపఁ జూచుశంకరుఁడు బా • లయ్యా! సుహృద్రత్నమా!

ఉ॥ ఎందఱొ నిన్న మత్సభ క • హీనముదమ్మున వచ్చియున్న; వా
రందఱికన్న శ్రద్ధయు మ • హత్ప్రమదంబు వహించియున్న నీ
చందమెఱుంగకుంటినె ర • సజ్ఞుఁడవౌటనె నిన్నుఁ గాంచ నా
నందముతోడ వచ్చితిని • నమ్ముము చెయ్యూరి బాలయాభిధా.

---

* వీరు నెల్లూరుజిల్లా కందుకూరు తాలూకాలోని తెట్టుగ్రామమునందు గిరిపై వెంచేసియున్న శ్రీలక్ష్మీనృసింహస్వామివారి స్థలపురాణము నాచే వ్రాయించి తగురీతి వస్త్రములచేతను ద్రవ్యముచేతను సత్కరించి తద్గ్రంథమును ప్రకటించిరి. అంతియే గాక ఉత్తరి నేను తెనాలి సంస్కృత కాలేజీ విద్యార్థినై యుంటచే మాసమాసమునకు నాకువలయు ద్రవ్యసహాయమును జేయుచువచ్చిరి.

మన్నవ

(శతావధానము)

నళనామ సం॥ ఆశ్వయుజ శు ౯ గురువారము (5-10-1916)

ప్రార్థన

ఉ॥ శ్రీసతితో విహారమొన ♦ రించుచు మాపురినిన్ వసించి త్వ
ద్దాసులమైన మమ్ము సతతమ్మును బ్రోచుట లోకమెంచి నే
నీసమయమ్మునన్ విహితు ♦ లెల్లరుఁ గోర శతావధాన ము
ల్లాసముగా నొనర్పఁగఁ దలంచితి బ్రోవుము చెన్నకేశవా!

ప్రారంభము

పరీక్షకు వెళ్లు విద్యార్థి మనసు.

సీ॥ బంధుమిత్రులఁ బాసి ♦ స్వగ్రామమును వీడి
యొంటినై పెరచోట ♦ నున్న ఫలము
సతతమ్ము రూపికల్ ♦ జనకుండొసంగఁగ
వ్యయమొనర్చిన దాని ♦ వలన ఫలము
రేయును బవలు పరిశ్రమ మొనరించి
కష్టించి చదివినఁ ♦ గల ఫలంబు
కడుపార నన్నంబుఁ ♦ గన్నారనిద్రయు
నెన్నక పఠియించి ♦ యున్న ఫలము
గీ॥ ఈదినమ్ము పరీక్షలో ♦ నెట్టులేని
జయముగనకున్న నాకు నిష్ఫలము కాదె
దైవమే యింక దిక్కని ♦ తత్తరపడు
నల పరీక్షకు నేగు విద్యార్థి మనసు.

ఇంగ్లీషునాటక ప్రదర్శనమున ఫలమా? నిష్ఫలమా?

సీ॥ హూణవిద్యాభ్యాస ♦ మొక్కువడి నొనర్ప
భాష స్వాధీనమై ♦ వరలుచుంట
పదుగురులోన నెప్పగిది నైనను నిల్చి
వక్తృత్వమును జూప ♦ వలసియుంట
తన్నాటకమ్ముల ♦ నున్న నైపుణినెల్ల
బాగుగ గ్రహియింప ♦ వలసియుంట

మీర లుద్యోగులై • నేరని పౌరుల
ప్రౌఢిమై నాడించ•వలసియుంట
గీ॥ ఆంగ్లమున నాటకములాడ • నగుఫలమ్ము
నింతయంతని వాకొన • నెవరి వశము?
పెద్దలెవరేని మిమ్ము కో•పింతురనుచు
అడలఁగాఁబోకుడయ్య వి•ద్యార్థులార!

వ నదేశ మెందుకు చెడె? యెట్లుబాగుపడును?

శా॥ వమ్మైపోయినజ్ఞానభాగ్యగరిమల్ • వర్ణాశ్రమాచార ధ
ర్మమ్ముల్నాశము జెంద దేశము దరి•ద్రంబై ప్రభల్బానెడిన్
నెమ్మిన్ధర్మములాచరించి కృషి వా•ణిజ్యమ్ములం జేయ దే
శమ్మౌన్నత్యముఁ జెందు నిక్కము రమా•సంవాసమై భవ్యమై.

పుస్తకభాండాగారము.

శా॥ త్యాగుల్ ధీరులు పల్వు రిప్పురమునన్ • స్థాపించి రీ గ్రంథభాం
డాగారమ్మను మీరలెల్లరును ని•త్యం బిచ్చటం జేరి వి
ద్యాగంథమ్మను లేనివారల కుప•న్యాసమ్ములన్ దేశపున్
యోగక్షేమము లెల్లఁదెల్ప భళిరే • యుక్తంబుగాఁ జెల్లదే!

(సమస్య) భీరుఁడు యుద్ధమందు పటుభీకరుఁడై చెలరేగు టబ్రమే.

ఉ॥ కూరుల రాక్షసాధముల•గూల్చ మునీంద్రులఁబ్రోవఁజాలె; దు
ర్వారనగంబు వ్రేలిపయి • వారకనిల్పె; సురల్ నుతింపఁగా
ద్వారకలో వసించి రిపు•వర్జీనడంచెను కృష్ణుఁడన్న యా
(భీరుడు యుద్ధమందు పటు•భీకరుఁడై చెలరేగు టబ్రమే)

(సమస్య) అప్పాశర్మకు పప్పుకూడు దొరకెన్ అట్టిట్టుపొర్లాడఁగన్.

శా॥ తప్పొప్పొ యొప్పొ యెఱింగి చెప్పఁగల యం•తర్వాణియానంచు నే
నిప్పట్లన్ గవితాసభన్ గనఁగ ర•మ్మిమ్మ యంచు పిల్వంగఁ దా
నప్పర్యంకము వీడిరాడు గద యా•ర్యా! హేతు వేమన్న యీ
(అప్పాశర్మకు పప్పుకూడుదొరకెన్ • అట్టిట్టు పొర్లాడఁగన్)

(సమస్య) కలహంసల తప్పుగాక కాకులతప్పా.

కం॥ చెలిమిని ఘనత నెఱుంగక
కలహంసలు వాయసములు • కానకనేగన్

వలఁగొని బోయఁడు వేయఁగ
(కలహంసల తప్పుగాక ♦ కాకులతప్పా)

విద్యవలని లాభములు

సీ॥ ఉద్యోగ మొనరించి ♦ యున్నతి వహియించి
విత్తమార్జించి గ♦ర్వింపవచ్చు
అవధానము లొనర్ప ♦ నవనీశులే వచ్చి
మ్రొక్కంగ మోదమ్ము ♦ బొందవచ్చు
వేదాంతభాష్యముల్ ♦ వేడ్కమైపఠియించి
పరమాత్మ నెట్టిదో ♦ యెఱుఁగవచ్చు
ఆత్మవిజ్ఞానమ్ము ♦ నంపఠికినిఁ జాటి
జనవశీకరణమ్ము ♦ గొనఁగవచ్చు

గీ॥ ఫలము లింతని వర్ణింప ♦ వలనుపడునె
చదువుకొనినట్టి మనుజునే ♦ జనుఁడనంగఁ
జెల్లు లేకున్నఁ బశువని ♦ చెప్పవచ్చు
కాన విద్యను పఠియింప ♦ మానరాదు.

సంస్కృతకాలేజిలో చదువుటవలని ఫలములు.

చం॥ ఘనమగు నాటకమ్ములును ♦ కావ్యము లాపయి శబ్దశాస్త్రముల్
వినుతినిఁగన్న చంపులును ♦ వేయివచింపఁగ నేల యాంధ్రభా
షను సురభాషనుంగలుగు ♦ సంస్తవనీయములైన గ్రంథముల్
పనివడినేర్వవచ్చు హిత♦వర్యుఁడ! సంస్కృతపాఠశాలలన్.

చీకుమల్లు.

మ॥ అరయన్ హా ర్తగతిన్ పథమ్మున నదృ♦శ్యంబై పదాబ్జమ్మునన్
జొరి పోటుంఘటియించు చీకుములు నె♦చ్చో పాదరక్షా ప్రయో
గరతిన్ నాశము చేయవీలగుట మా♦ర్గంబంటి పోవన్ సదా
ధరియింపందగు చెప్పులన్ విగతచిం♦తన్ చీకుముండ్లుండినన్.

(సమస్య) పందిపటుక్కునన్ గొఱికె పంకజలోచని మోవిఁగ్రక్కునన్.

ఉ॥ బందరులో విటుండొకఁడు ♦ వారవిలాసిని పజ్జఁజేరి "నీ
యందము చందమున్ గని స్మ♦రార్తుఁడనై చనుదెంచినాడ నీ

కెందు కొంతలేని ధన • మిచ్చెద" నంచును నత్యుఁజెప్పి కా
(ప్పుంది పటుక్కునంగొంతికె • పంకజలోచని పాలిఁ గ్రిక్కునన్)

కమలము.

ఉ॥ శ్రీతరుణీలలామ నివసించెను భవ్యగృహాంగణంబు, వా
ణ్నే తకు కొల్వుఁదీర్చుటకు • నిస్తులమైన సుఖాసనంబు, ను
ద్భూతరవిప్రకాశమున • మోదమునన్ వికసించు చుండి సం
ప్రీతి నొసంగుతావులను • వెల్గు సరోరుహ మీధరాస్థలిన్.

ట ప్టు

ఉ॥ ప్రాకటలీల వేఁడిమి శిరమ్మున కంటఁగ నీయదన్న యా
హాకలనమ్ము చేత దారి • లందఱు పెంచుట వారి మెప్పుకై
నాకరులుంచుచుండుట ఘనమ్మని సర్వజనమ్ము లుంచ 'మీ
యాకృతిఁ బోయె'నంచు బుధు • లందురు విప్రులుటప్పు పెంచినన్.

(సమస్య) దండ మొనరింతు నాపొట్టనిండుకొఱకు.

గీ॥ నాల్గుదినములనుండి యన్నమ్ము లేక । క్షుత్పిపాసార్తుఁడై చాల •
క్షోభఁగాంచు । బీద, దాతను వీక్షించి • వేఁడె నిటుల। (దండ మొన
రింతు నాపొట్ట • నిండుకొఱకు)

బ చ్చ ల కూ ర.

మ॥ కలవెన్నో భువి శాక రాజములు కాం • తున్ వానికొండాడఁగాఁ
దలపంబోవక శ్వాసకాసలను బా • ధం గాంచు యావాతరో
గులకున్ మృత్యుసమానమై మిగులయో • గ్యున్ సల్పఁగాఁజాలు బ
చ్చలకూరన్ సభలో నుతించు మన చి • త్రింబయ్యె మద్బుద్ధికిన్.

(సమస్య) జారులొనర్చు కృత్యములు చాలవినోదములయ్యె నియ్యెడన్.

ఉ॥ కోరినయన్ని క్షేత్రము ల • క్షుంఠితభక్తి శివార్పణమ్ముగా
ధారుణినాథులీయఁ గొని • తాముశివార్చన మాచరించుచున్
గౌరవమందుచుండియును • కాలమహత్వమదేమొ నేఁడు పూ
(జారులొనర్చుకృత్యములు • చాలవినోదములయ్యె నియ్యెడన్.)

గీ॥ ధారణాశక్తిఁకిందోడు • ధోరణియును । ధోరణికిఁ దోడు శబ్దసం • దోహమిటుల
సాయమొనరింప నవధాన • సౌష్టవంబు । సలుపఁ జూచితి వేంకటేశ్వరకవీంద్ర!
మన్నవ నరసింహ కవి, అగ్రాసనాధిపతి.

రేమిడిచర్ల (రమణిచర్ల)

(అష్టావధానము)

నళనామసం॥ మార్గశిర శు॥ సప్తమీ శుక్రవారము. (1-12-1916)

ప్రార్థన

కం॥ శ్రీకాళీ! త్వత్పదనా
ళీకములకు భక్తి నెఱిఁగి • లీలగ నిచటన్
నాకవితా సభఁ జేసెద
నీకృపఁ జూపింపుమమ్మ • నిస్తుల రీతిన్.

మ॥ సమయంబియ్యది మ్రొక్కెదన్ జయముకూర్పన్ జూడుమీనాకు;శ
స్తముగా నొప్పు తెనాలి సంస్కృతకళా•శాలన్ బఠించంగ ద్ర
వ్యము సాయమ్మొనరింపనౌనని మదిన్ • భావించి యష్టావధా
నము వీక్షింపఁగ వీరు కోర నొనరించన్ సిద్ధమల్లేశ్వరా!

ప్రారంభము.

సిద్ధమల్లేశ్వరస్వామి.

ఉ॥ శశ్వదుదారబుద్ధిఁ గల • సజ్జను లీపురవాసు లెల్లరున్
విశ్వమయుండవైన నిను • నిత్యము మ్రొక్కి భజించువాంఛచే
శాశ్వతమౌ ప్రతిష్ఠనిట • సల్పిరి రేమిడిచర్ల సిద్ధమ
ల్లేశ్వర!వీరికోర్కెల నహీన ఫలమ్ముల నొందఁజేయుమా!

అయోధ్యాపురవర్ణన

సీ॥ షట్శాస్త్రముల నేర్చి • శారదాధవులనఁ
బ్రబలిన బాడబ•వర్గమొకట
పరశురామసమాన • బాహువిక్రమవృద్ధి
వరలెడు క్షత్రియ•వర్యులొకట
వాణిజ్యవృత్తిచే • బహుధనసంపదల్
బడసియుండిన వైశ్య•పంక్తి యొకట
నెలకు ముక్కారు వా•నలు కల్గుటఁ జేసి
భాగ్యవంతులరైన • బలిజ లొకటఁ

సీ॥ గలిగి దేవతాగారముల్ ♦ గలిగి రామ
మూర్తిపాలితమగు చిహ్న♦ములను గల్గి
నయనపర్వమ్ముగాఁగ నీ♦నాఁడు కూడ
నలరుచున్నది యల యయో♦ధ్యాపురంబు.

ధ్వజస్తంభము.

ఉ॥ కుంభినిలోన దేవతల♦కున్ సకలంబగు ప్రాణికోటికిన్
దంభములేక వాంఛల స♦తమ్మును దీర్పఁగఁ జాలుశక్తి యా
శంభునికే కలట్టిదని చాటఁగ ♦ గంటలమ్రోఁతచే ధ్వజ
స్తంభము నిల్పుచుందురు య♦థావిధి శూలిసమక్షమున్ జనుల్.

(సమస్య) +అమ్మా రమ్మని జీరిభార్యను ప్రియుండర్పించె శోకమ్మునన్.

శా॥ సొమ్ముల్ వెట్టఁడు చీరలివ్వఁ డనుచున్ ♦ శోకించుచు న్నిత్య మ
న్నమ్మున్ వండక గేహకృత్యముల నుం♦తన్ గాని తానంటకే
కుమ్మన్ దుమ్మగనుండు భార్యయగు యా♦కూళన్ విలోకించి పె
(ద్దమ్మా రమ్మనిచీరి భార్యను ప్రియుం♦డర్పించె శోకమ్మునన్)

సంఘ సంస్కరణము

క॥ వరుఁడు గతించిన తరుణికి
పరిణయ మొనరించు చుంట ♦ పంచముతోడన్
సరిపంక్తిభుజించుట యీ
సరణిని కొందఱు యొనర్త్రు ♦ సంస్కరణమ్ముల్.

+ఈ సమస్య నొసఁగిన కవిగా రవధానాంతమున నీపద్యము చదివిరి.

చ॥ పరముఁడు వేంకటేశ కవి♦సత్తముఁ డష్టవధాన మాంధ్రగీ
ష్ఫరణమునందొనర్చ సుమ♦సారమనోహర మాధురీ ధురా
ధరణము లైన పద్యములు ♦ వర్ణన లింపుఁ జెలంగ ధారణా
గరిమ యనన్యసాధ్యమయి ♦ క్రాలఁగ చాలఁగ మేలుగాఁ దగన్.

కుమ్మరగుంట్ల వేంకటాచార్యులు, రేమిడిచర్ల.

"నైజాము యిలాకా మధిర తాలూకా రేమిడిచర్ల గ్రామంబున సిద్ధమల్లేశ్వర ఆంధ్ర భాషానిలయమున నీనెల 1 వ తేదీని తెనాలి సంస్కృత కాలేజిలో విద్వాన్ పరీక్షకు చదువుచున్నటువంటి ప్రతాప వేంకటేశ్వరశాస్త్రిగారిచే అష్టావధానము చక్కఁగ నిర్వహింపఁబడెను." 1916 సం॥ డిశంబరు 5 వ తేదీ ఆంధ్రపత్రిక.

అవధానాంతమునఁ జెప్పినది.

సీ॥ శ్రీ సిద్ధమల్లేశు • ఖాసమానాగార
మనియెడి మేటి బ్ర•హ్మాండమందు
శ్రీకృష్ణమూ_ర్తియు • శ్రీయుతుండగు సత్య
నారాయణయుఁ బెద్ద • నావగాఁగ
రమణిచర్ల అనంత•రామయ్య కోటయ్య
గార్లు నడిపెడుచు•క్కాణిగాఁగ
పృచ్ఛకుల్ ప్రేక్షకుల్ • ప్రియభావమున నన్ను
పరికింపుచుటయె గాలి•వాలుగాఁగ

గీ॥ ధారణాగరిమ యష్టావ•ధానమనెడు
చిన్నసంద్రంబు దాటితిఁ • జెలువుమీఱ
మార్గశిరశుద్ధ సప్తమీ • మాడ్కిగాను
సిద్ధమల్లేశు సత్కృపా•సిద్ధివలన.

12-12-1916 తేదీన తెనాలిలో సూరిగుచ్చి రామయ్యగారు
శృంగారముగాఁ బూర్తిఁజేయుమని నన్ను కోరఁగాఁ జెప్పినది.

(సమస్య) "విధవనాగన్న కాఁబోలు వెలఁదిమగఁడు"

సీ॥ నిరుపమసౌందర్యంపు • నెత్తావి వెదఁజల్లు
పలుతెఱంగుల పువుల్ • వాడలేదు
తలతలమనెడు కాంతుల సీను సొబగైన
చెక్కిళ్ళపై నొక్క • నొక్కులేదు
నిదురలేమినిఁగాని • మదనకేళినిఁగాని
రవ్వంతయైనసీ•రసము లేదు
నిక్కపైఁగన్పట్టు • చొక్కంపు చనులపై
మకరికాపత్రముల్ • మాయలేదు

గీ॥ కురుల చీకాకులేదు క•స్తురిస్రవింప
లేదు తొలినాఁటి సరసమీ • లీలనుండె
పడఁతి వీక్షింప కన్నుల •పండువయ్యె
(విధవ నాగన్న కాఁబోలు • వెలఁది మగఁడు.)

శ్రీ క్రొత్త రెడ్డిపాలెం

(శతావధానము.)

ప్రార్థన.

సీ॥ శ్రీనివాసంబు చెలువంబు • రెడ్డి జనుల
కాలవాలంబు దివ్యంబు • నైచెలంగు
రెడ్డిపాలెమ్మనందు పేర్వినుతికెక్కఁ
జేసి సీతమ్మ తల్లి ర•క్షింపుమమ్మ.

ఉ॥ అష్టవధానముల్ మును బు•ధాళినుతింపనొనర్చినార; మే
కష్టము లేక యింక శత•కంబులు నాటకముల్ రచించి సం
తుష్టినిఁజెందినారము హి•తుల్ మము మెచ్చుటఁజేసి; నేఁడు ని
ర్దుష్టశతావధాన పరి•తోషులమైతిమి దేవి! కావుమా!

కం॥ రామేశ్వర కవులంచును
భూమిని విఖ్యాతినొందఁ • బూనిన మాపై
ప్రేమమ్మును బరపించుచు
రామా! ఘటియింపు జయప•రంపర; సఫలన్.

శా॥ ఏకీభూతము నొందె సద్గుణగణం • బీప్రాజ్ఞనందంచు ధీ
లోకంబెల్ల నుతింప నైహికసుఖా•లోలుండు కాఁబోక వి
ద్యాకల్పుండగు కొమ్మరాజకుల వి•ఖ్యాతుం డుదారుండు ల
క్ష్మీకాంతుండు సభాధిపత్యము వహిం•చెన్ మాకు మోదమ్ముగన్.

ప్రారంభము.

ఉత్సవము యొక్క పందిలి.

సీ॥ శ్రీరామమూర్తిని • సేవించ నేఁటేఁట
కళ్యాణమును సేయఁ•గలిగియుంట

ఉ. శ్రీయుతులెల్లఁజూచి తమ•చిత్తవికాసతనొంది బాపురే
శేముషియంచు మెచ్చుకొనఁ • జేసిన కావ్యసముద్రులైన శ్రీ
రాముని వేంకటేశ్వరునిఁ • బ్రేమ్మిన పెద్దను జూచి జానకీ
రాముఁడు వేంకటేశ్వరుఁడు • ప్రాభవమొప్పఁగఁ బ్రోచుఁగావుతన్.

ఉ. వింటిని శాస్త్రవాక్యములు పృదుక•పిత్వము చెప్పెదరంచు ముందు; నే
గంటిని నేత్రపర్వమిదఁ • గల్గిన మీరల శక్తినేఁడు; యో
జంటకవీశులార! మిము • శాంకరి సత్కృపచార్ద్రదృష్టిచే
కంటికి రెప్పలట్లుఁగని • కాచుత నిత్యము కోర్కె లిచ్చుచున్.

యుత్సవాలోకనో • ద్యుక్తులై యరుదెంచు
భక్తాళి నివసించ • వలసియుంట
శతవధానంబాది • సత్సభలెన్ని యో
స్వామిసన్నిధి సల్ప • వలసియుంట
నెండగాడ్పుల నించు • కేనిఁ జెందఁగనీక
సౌఖ్యంబొసగఁగాఁ • జాలియుంట
గీ॥ బహువిశాలమ్ముగను నేత్రపర్వముగను
తోటియాకుల పందిరిఁ • దగఘటించి
యుత్సవమొనర్చినార ల • హోయనంగ
రెడ్డిపాలెమ్ముపౌరులు • ప్రేమమీర॥
(సమస్య) తల్లినిఁగూడి చిత్రముగ తామరసాక్షులఁగాంచె ముప్పురన్.
ఉ॥ ఎల్లజగమ్ము శూన్యమయి • యేమియుఁ గన్పడనట్టివేళఁ దా
నల్లన సృష్టిసేయఁగను • నయ్యది పెంపొనరింపఁ ద్రుంపఁగా
బల్లిదులన్ త్రిమూర్తులను • బ్రహ్మమయుండు జగమ్ముకెల్లనున్
(దల్లినిగూడి చిత్రముగ • తామరసాక్షులఁగాంచె ముప్పురన్)
(సమస్య) గోవులఁజంపు గొంటులకె కూడుచునుండు సమస్తమోక్షముల్
ఉ॥ భావమునన్ సతమ్ము భగవంతుని నామము సంస్మరించుచున్
గావరులైన వారి కొఱగాని పనుల్గని హేయమందుచున్
బావనులై మెలంగుచు ప్రపంచమునంగల మాయలన్న బల్
(గోవులఁజంపు గొంటులకె • కూడుచునుండు సమస్తమోక్షముల్॥
కృష్ణా, విష్ణు, సర్వోత్తమా, అనునవిపాదముల తొలుతఁగల సీసము.
సీ॥ కృష్ణానదీస్నాన • మింపుమై కావించి
సద్భక్తి సైకతస్థలికిఁ జేరి
విష్ణుని ధ్యానించి • విపుల సంధ్యాద్యను
ష్ఠాన విధులనెల్ల • సరగఁదీర్చి

ఉ॥ ఎట్టిసమస్యగాని విసు • గేమియు నొందక తక్షణంబె యు
న్నట్టులనుండి పృచ్ఛకుల • యాననఁ బూర్తిని జేయునట్టి మీ
దిట్టతనంబుజూడవలెఁ • దెల్పిన లాభము లేదు కాని యి
ప్పట్టునఁ దెల్పినాడ నొక • భారముదాల్చిన వాఁడ నాటచే॥

కొత్తరెడ్డిపాలెం

సర్వోత్తమా విప్ర♦సత్తమా యని మ్రొక్కు
జనుల దీవెనలచేఁ ♦ దనుపఁజాలి
కనకదుర్గాదేవి ♦ ఘనతరాష్టోత్తర
శతనామములు ప్రీతి♦సంస్మరించి
గీ॥ బ్రహ్మతేజంబు నద్ధిశల్ ♦ పర్వ నాత్మ
మందిరమ్మున కేగెడు ♦ ధర్మనరుండు
విజయవాడను నివసించ ♦ వేడ్కఁగంటి
మతని పుణ్యమదెట్టిదో ♦ నగునె తలఁప?

రాములవారు

గీ॥ రాక్షసుల రూపుమాప నా♦రాయణుండు
దశరథేశుని పుత్రుఁడై ♦ తగజనించి
మౌనితతిఁ బ్రోచి దైత్యుల ♦ మ్రిందఁజేసి
నట్టి రాముని సేవింప ♦ నగును మనకు.

పద్యమునకు మారు పద్యము (అచ్చతెనుఁగు)

సీ॥ బత్తిమై తాము గు♦బ్బలిపట్టినిం గూర్చి
కేల్ మొగిడిచి పరి♦కించి నంత
మెచ్చి చెంగటనిల్వ ♦ నచ్చటివారెల్ల
వెల్లుబ్బి కొండాడ ♦ పెరిమ మూని
మిత్తిగొంగనెలంత ♦ మీతలంపుల నెల్ల
పండింతుపొమ్మని ♦ పలికి యంత
పొడగానుపింపకే ♦ పోవంగ వారెల్ల
క్రిచ్చఁను తమయి♦క్కలకుఁ జేరి

ఉ॥ కమ్మనిద్రాక్షపండ్లు కల♦కండయు నిక్షురసంబు దెచ్చి ప
ద్యమ్ములఁ గూర్చి తృప్తిగ ను♦దమ్మగు విందును సేయనెంచి దా
నమ్మును జేసి పద్యశతము ♦ నందితి రాజ్యులు మెచ్చ రెడ్డిపా.
లెమ్మున రామసన్నిధిని ♦ లీలగ మీరు శతావధానముల్.
మ॥ కవితల్ చెప్పుట మాటలా? పరసమై ♦ గంభీరమై శ్రావ్యమై
చవులం జిప్పిల సాహితీ మహిమచే ♦ సత్సారభూయిష్ఠమై
భువి సుజ్ఞానులు చూచి సంతసిలి స♦మ్మోదమ్ము నొందన్ వలెన్
అవురా! మీరొద యిన్నికూడెఁగద బ్ర♦హ్మానంద మారాట్లుగన్.

గీ॥ మనికితముమాని కొమరు • కొమారితలును
ఎలమిగేస్తులు గేస్తురాం • డ్రింపుమీర
సామిసామేను గైకొన్న • చానదలచు
కొనుచు పొద్దులుపుచ్చిరి • కొమరు మిగుల॥

పూర్వపు సన్యాసి యిప్పటి సన్యాసి భేదము

సీ॥ శ్రీరమావరుని సం • సేవనాసక్తుడై
కాపురంబొనరించ • గాంతమాను
పరులను మోసగిం • పగ నెంచి భక్తిత
త్పరుడటుల్ దేశముల్ • దిరుగుచుండు
తీర్థయాత్రలొనర్చి • తీరని పాపముల్
తొలగింప నెమ్మది • దలచుచుండు
కాషాయములు దాల్చి • గడ్డమ్ములను పెంచి
కల్లలనాడంగ • గడగుచుండు

గీ॥ వారివీరల భేదమ్ము • నారయగను
హస్తిమశకాంతరంబౌట • నార్యులార
నేటికపటసన్యాసుల • బూటకముల
నమ్మి భ్రమగనం బోకు డెన్నండుగాని.

(సమస్య) కన్నులలో చన్నులమరె కాంతామణికిన్.

కం॥ అన్నా చేపల బట్టగ
క్రిన్నన చనుదెంచు బెస్త • కన్నె బుజముపై
తిన్నగ వేలాడెడు వల
(కన్నులలో చన్నులమరె • కాంతామణికిన్.)

ఉ॥ ఒక్కరు సంస్కృతంబు మరి • యొక్కరు ఆంధ్రము రెంటిసిద్ధులున్
గ్రక్కున దిప్పకుండ విను • కోవిదు లెల్లరు సంతసింపగా
పక్కల నిచ్చి పద్యముల • భావరసమ్ములు చిల్క నట్లుగన్
జక్కగ జెప్పినారు భువి • సత్కవులంచు యశమ్ము గాంచుడీ.
కం॥ ధీనిధులగు వీరిట నవధానము సేయంగ జేయు • తగు నని యనుచున్
ఏనగ ప్రీతినిల్వంగ । బూనుట గన నాదు పూర్వ • పుణ్యము గాదే!

దశావతారములు కందము.

కం॥ మీనము కూర్మ వరాహము
లై నరసింహమయి వడుగు ♦ నై రాముఁడు నా
తానే ముమ్మా రొప్పుచు
భూనుతహరికల్కి యయ్యె♦బుద్ధుండయ్యెన్.

కృష్ణుఁడు, కర్ణుఁడు, కుంభకర్ణుఁడు పోలికలతో నభిమన్యునిపరముగ
మత్తకోకిల.

మేనమామను కృష్ణమూర్తిని ♦ మీరియుక్తి వహింపుచున్
బాణముల్ సడలించి వేసెడి♦పట్ల కర్ణునిఁ గేరుచున్
మేనెఱుంగని కుంభకర్ణుని ♦ మించి వ్యూహములోన స
న్మాననీయతఁ జొచ్చె నాయభి ♦ మన్యుఁడూర్జితశక్తుఁడై.

గోలకొండ, పూలదండ, కొత్తకుండ, మూలముండ భాగవతార్థము.

గీ॥ ఏటి కీగోల కొండ నే ♦ నెత్తఁగలను
పూలదండ లెయగు నాదు♦పొంత నిందు్రిఁ
దూచు బాణమ్ము లిడుము మీ♦కొత్తకుండ
మనుఁడనె హరి యెండయొకో త♦మూలముండ.

(సమస్య) పండును పండుకోర మదిమండగఁజొచ్చె విచిత్రికైవడిన్.

ఉ॥ అండనుజేరె నంచు నిటు ♦ లాడుట న్యాయమొ? పాపమెంచవో?
దండధరుండు కల్గుట నె♦దం దలపోయవొకో వరూధినీ!
దుండగి వోచు కోరుదువె ♦ దుష్టుఁడె యీపవ్రిరుండు! పాపముం
(పండును పండుకోర మది♦మండగఁజొచ్చె విచిత్రికైవడిన్)

పరసతి వలదనుట.

గీ॥ రామచంద్రునిసతిఁ గోరి ♦ రావణుండు
ద్రౌపదినిఁ గోరి కీచకా♦ధముఁడు పడిన
పాటుల నెఱింగి యెవ్వారు ♦ పరసతులను
పొందనెంతురు యమబాధ ♦ లందుటకును॥

గీ। శైలి ధారణ పాకంబు ♦ శయ్యరీతి। యచ్చుఁబోసిన భంగి మీ♦ యందునొప్పె
బ్రహ్మ కృపతోడ నిహపర♦ భాగ్యమిచ్చి। మిమ్ము రక్షించుగావుత♦మిత్రులార!

కం॥ అడిగినది మరలయడుగక। అడిగిన భావంబుతోచ ♦ కాఁకుఁ। యనకే
అడిగినతోడనె పద్యము। గడగడఁజెప్పితిరి యాశు♦కవిత ను ఘనులై.

(సమస్య) రతిరాజగృహమ్ము మీఁద రవి యుదయించెన్

కం॥ కుతుకమున నాటక మొకయు
వతి రాతిరి యెల్లఁగాంచి ♦ వడి నిదురించన్
స్మృతి లేమిఁ జీరతొలఁగెను
(రతిరాజగృహమ్ము మీఁద; ♦ రవి యుదయించెన్.)

యౌవనునికి సన్యాసికినిఁ గలభేదమేమి?

సీ॥ ఉవిదల కెమ్మోవి ♦ చవులెఱుంగఁగ నెంచు
యౌవనమందున్న ♦ యట్టివాఁడు
ముక్తికాంతాధరం♦బున కాసవహియించు
సన్యాసియై ప్రొద్దు ♦ జరుపువాఁడు
పరుల ద్రవ్యంబు నె♦ప్పగిది నైనను తానె
యనుభవింపఁగ నెంచు ♦ యౌవనుండు
పెరవారిరొక్కంబు ♦ పెడఁద్రోచి గవ్వగా
నరయును సన్యాసి ♦ యైనవాఁడు
గీ॥ అతులసంయోగ మానంద ♦ మను నతండు
అరసియోగంబె యానంద ♦ మను నితండు
కాన యౌవను, సన్యాసి ♦ యైనవానిఁ
బోల్చి నుడువంగ రవ్వంతఁ ♦ బోలదెందు॥

ఉత్సవము.

సీ॥ వైభవోపేతమై ♦ వరలు శ్రీరామ క
ల్యాణమ్ము వీక్షింప♦నౌనటంచు

చ॥ ధనకనకాదులన్నిడి మ♦దంబొనఁగూర్పఁగలేక మీకు నా
మనములరార పద్యముల ♦ మాపతి సమ్ముఖమందు నీయ కా
దనకయె స్వీకరించి నను♦ధన్యునిఁ జేయుఁడు మిత్రులార! స
జ్జనసుతపాత్రులార! గుణ♦సాగరులార! విచారదక్షులై.

ఇట్లు
సకల సుజన విధేయుఁడు,
కొమ్మరాజు లక్ష్మీకాంతరావు.

క్రొత్తరెడ్డిపాలెం,
1—4—1917.

పొన్నమాక్రిఁకనున నిల్చి ♦ యున్న కృష్ణుని మున్ను
జూడకున్నను నేఁడు ♦ చూతమనుచు
శతవధానవిధాన ♦ చతురులౌ రామేశ
కవియుగ్మమునుగాంచ ♦ నవునటంచు
బోగాలవారియూ♦రేగింపుతో నేగి
ప్రమదమ్ము జెందఁగ ♦ వచ్చుననుచు
గీ॥ పలువిధమ్ముల నిటుల భా♦వములఁ దలఁచి
పరిసరమ్ముల పురముల ♦ వార లెల్ల
సుతసతీ బాంధవానీక♦యుతుల రగుచు
వచ్చియుండిరి యీ యుత్స♦వమ్ము కనఁగ.

మూర్ఖగ్రామాధికారి

సీ॥ ఒకని హక్కు మఱొక్క♦ డుట్రవడియముఁగఁ
గైకొనుచో కుతు♦కమ్ము గాంచు
నెవరేని కలహించి ♦ యెవు డరుదెంతురా
యనుచు సతమ్మును ♦ నరయుచుండు
తనకు ధనమ్మిడు ♦ జనుని పక్షముజేరి
పెరవానిఁబ్రత్యర్థి♦భంగిఁ గాంచు
సదసద్విశేషముల్ ♦ విదితమ్ముగాకుంట
చెడుత్రోవలనె పోవ ♦ గడఁగుచుండు

కం॥ ఇచ్చినసమస్యలెల్లను । నచ్చెరువగుభంగిదోప ♦ నానందముగా
విచ్చలవిడిరచియింపరె । మెచ్చగుభావమ్ము లందు ♦ నిముడుచునుండెన్ ॥
సీ॥ అష్టశతావధా ♦ నాదికమ్ములనే మొ । ప్పించితిర సుధీ♦వితతి నెల్ల
దేశదేశములందుఁ ♦ దిరిగిప్రఖ్యాతిని । గడియించుచున్నారు ♦ కౌతుకమున
ఆంధ్రమందు నె కాక ♦ ఆంధ్రసంస్కృతమునగూడ । నభ్యసించితిరి ది♦వ్యమ్ముగాను
కడుచాకచక్యంబు♦ గల్గినీకు సతమ్ము । కవితరచించఁగా ♦ కలిగినారు
గీ॥ చూడనేర్తుమె యిట్టిబల్ ♦ చోద్యమైన । శతవధానమ్ము వేరొక్క ♦ స్థలమునందు
పరసమతులార! పండిత♦ చంద్రులార! । ఎలమిపొల్చు రామేశక♦వీంద్రులార!
సీ॥ కవిసింహ మనుటంచు ♦ కవులచేఁ బేరొందినఁ । బడిసట్టి మేటి వి♦ద్వాంసులార!
విద్యాశిరోమణి ♦ విద్యలఁబరియించు । సమప్రాయు లైనట్టి ♦ సరసులార!
దశదిశలందున ♦ యశము వాటిల్లఁగ । జయముగైకొన్న ప్ర♦శస్తులార!
పనిప్రాయమునసుండి ♦ భాషాభిమానత । గ్రంథముల్ చూచు ధీ♦గణ్యులార!

గీ॥ పన్నులిడువేళ మామూలు ♦ వలయుననుచు
పొలము సరిఁజూపరమ్మన♦వలవదనుచు
పలుకు; పౌరుల గగ్గోలు ♦ పఱచు; మూర్ఖుఁ
డైనగ్రామాధికారి యెం ♦ దైన నున్న.

(సమస్య) అంటియు నంటకుంటి మది నల్లకుమీ నవకుంద రాజమా!

ఉ॥ తుంటరిదై చరించు నొక ♦ తుమ్మెద కుందమునంటి యిట్టనెన్
"యొంటరియౌచు నిచ్చటనె ♦ యుండెను నా చెలియంచు నెంచి నా
జంటను కోరి వచ్చితిని ♦ సైపుమి త్వన్మకరంద మాన నే
(నంటియునంటకుంటి మది ♦ నల్లకుమీ నవకుంద రాజమా!")

కోటప్పకొండ

సీ॥ మంత్రియుక్తమ్ముగా ♦ మాహేశ్వరున కభి
షేకమొనర్చి పూ♦జింతమనుచు
మొక్కఁబడిని సామి♦ముంగట దిబ్బెంబు
నందు నర్పించి రా ♦ నే నటంచు
శతసహస్రమ్ముల ♦ మితి కెక్కువైవచ్చు
ప్రభలను వీక్షింప♦వచ్చుననుచు
బహుమనోజ్ఞములౌచు♦వాంఛితార్థములైన
వస్తువుల్ గైకొన ♦ వచ్చుననుచు

గీ॥ క్రొత్తరెడ్డిపాలెమ్మున ♦ కొమరుమిగుల । నలిపితిరిపూరు అవధాన♦చర్య సొంపు
మిమ్ము నుతియింపఁదరమె యా♦బమ్మకైన। బళిర! రామేశ కవులార! ♦దలఁచిచూడ॥

మ॥ అవధానంబన పూఁబిపుల్లవలె మీ ♦ యాత్మన్ విలోకించి ధీ
నివహంబెల్లనుతించునప్పగిది యెం♦తేసొంపుమై నిత్యమున్
గవితల్ వేరచియించి యెల్లెడల వి♦ఖ్యాతిన్ విడంబించుటన్
బవమానాత్మజుఁగొల్తు మిమ్ముఁగృపచేఁ ♦ బాలింప సంతతమున్॥

ఉ॥ పండితులారఁ! భవ్యగుణ♦పావనులార! కృపాళులార! మీ
దండను నన్నుఁజేర్చుకొని ♦ తాల్మిని సంగ్రహఁజూచి ప్రోవుఁడీ
ఖండితమొప్పఁగాఁ జదువఁ♦గావలె నంచును గోర్కెయుండె మీ
యండను చేరి యెట్లయిన ♦ అంచితలీలను పంచకావ్యముల్॥

ఉ॥ చూడఁగ లేదు కావ్యములు ♦ చూడఁగ లేదల నాటకంబులన్
జూడఁగ లేదొకించుకయు ♦ సూరిజనస్తవనీయ గ్రంథముల్
చూడఁగ లేదు నావలలు ♦ చూడను దేశచరిత్రలేమియున్
జూడఁగ లేదు మీకృపను ♦ జూపుడి నాయెడ శేర్మినింపుడీ!

గీ॥ పావనంబైన శివరాత్రి ♦ పర్వమునను
యిసుము రాల్చిన రాలఁగ ♦ నెడములేని
కరణి భక్తులు తదితరు ♦ లరుగుదెంతురి
కోట్లకొలఁదిగ; కోటప్ప ♦ కొండ కడకు.

(సమస్య) భల్లూకము కడుపులోన భానుఁడు క్రుంకెన్

కం॥ తుల్లకుఁడగు నొక బోయం
డల్లన నినుఁ డస్తగిరికి ♦ నరిగెడు వేళన్
విల్లుఁ గొని వేగ్రియఁ జొరఁబడె
(భల్లూకము కడుపులోనఁ; ♦ భానుఁడు క్రుంకెన్॥

ఇంకాకొన్నిపద్యములుకలవు. కనుపడలేదు.

క॥ శ్రీ విఘ్నేశ్వరుకృపచే । యీవిధమువ్రాసినాడ ♦ నింపులుగుల్కన్
నావిన్నపమాలించుఁడి । యీవిధమునమీకునేను ♦ యెంతయుమ్రొక్కన్॥

గీ॥ తప్పులున్నను మన్నించి ♦ యొప్పుగాను । కృపనుజూపుడి మీకిదే ♦ కేలుమోడ్తు
చంద్రమనకునూలంబోగను ♦ సామ్యముగను । యిచ్చితినిమీకుపద్యమ్ము ♦ లింపుగాను॥

సీ॥ అగ్రాసనంబున ♦ కధికారమెవ్వాని । యందునవతిక్షాంతు ♦ యతిముదమున
పండితవరులంతు ♦ పదుగురునెవ్వాని । కీర్తింతురెప్పుడు ♦ కేలుమొగిచి
తనవారు పెరవార ♦ లనుభేదమునులేక । యొక్కటేభావంబు ♦ నొసఁగఁజూపు
దైవకార్యములందు ♦ భావమ్మునిల్పుచు । విమలవర్తనఁ దోచు ♦ వేఁయునెవరు

గీ॥ తాల్మియందుధర్మజుని వి♦ధమ్ముగాను । విద్యయందున శారదా ♦ పీఠకంబు
అట్టి శ్రీలక్ష్మికాంతరా ♦ యాభిధాన! । వినుతియొనరింతుమిమ్ము నే ♦ వేడ్క మీర॥

పింగళసం॥ చైత్ర॥ శు ౯ ఆఃవారం

ఇట్లు భవద్విధేయుఁడు,
చెన్నుపల్లి బ్రహ్మయ్య.

త్రెట్టు

(అష్టావధానము)

పింగళనామ సం॥ ఆషాఢ శు॥ దశమి శుక్రవారము (ది 29-6-1917)

ప్రార్థన.

గీ॥ శ్రీకినిరవ్వు మోచర్ల వంశీయులగుచు
నలరు దత్తప్ప, వెంకన్న యనుసుకవుల
స్థానమౌ త్రెట్టు యష్టావధాన మిటుల
సేయ కృపయుంచు మీవుడు లక్ష్మినృసింహా!

ఉ॥ రాణదలిర్ప నీ స్థలపురాణ మొకండు రచించి దాన నెం
తేని భవచ్చరిత్రి లిఖయించితి నింతకుమున్న; నేడు వి
ద్యానిధులుల్లసిల్ల నవధాన మొనర్చెద త్రెట్టులోన ల
క్ష్మీనరసింహ! నాకొసఁగుమీ జయముల్ భవదీయసత్కృపన్.

ప్రారంభము.

ఆంజనేయుఁడు రాముని గౌరవించుట.

ఉ॥ కాననసీమయందు దశకంఠుఁడు మైథిలిఁగొంచుఁబోవఁగా
పూనికలంక కేగి దితిపుత్త్రిల గీటడఁగించి రామ భూ
జానియుదంతముం దెలిపి జానకిజీవము నిల్ప, మారుతిన్
జానకిభర్త గౌరవ మొనర్చెను దాసునిగా గ్రహించుచున్.

లక్ష్మీనృసింహస్వామి.

ఉ॥ ఈనగరమ్మునందు ప్రజ లించుక యేనియు నంతలేక వి
జ్ఞానత, నిందిరావిభవ సంపదలొంది త్వదీయనామమున్
ధ్యానమొనర్చుచుండి సతతమ్మును సౌఖ్యములొందుచుండ్రి; ల
క్ష్మీనరసింహ! యిట్టులె నమేయకృపం గనుమెప్డు వీరలన్.

కుమారస్వామి

సీ॥ తారకుం డనియెడి దైత్యనాథుఁడొకండు
త్రిదశగణమ్ముపై తీవ్రమైన
వైరభావంబూని ఘోరమౌ సమరముల్
గావించి వారల గాసిపరుప

తెట్టు

వానిని గీటడం♦పఁగ శక్తిలేకుంట
సురసమూహమ్ము శం♦కరునిఁజేరి
దేవ! తారకుఁడు ప్రా♦ణావశిష్టులఁజేసి
మమునొంచెననుచును ♦ మనవిసేయ

గీ॥ దేవతాళికి సేనాని♦యై వెలింగి
తారకాసుర మర్దింప ♦ దక్షుఁడైన
నాకకుమారు, కుమారుని ♦ నుజ్జ్వలమగు
శౌర్యవర్యుని గనెను త్రి♦శూలధారి.

అభిమన్యుఁడు

సీ॥ జనకుండు మామయు ♦ సంశప్తకులఁజంప
పెరచోటనున్నట్టి ♦ తరినిఁగాంచి
తమ్మి మొగ్గరము సుం♦తయునైన భేదించు
నైపుణులిచట కా♦న్పడరటంచు
నస్త్రగురుఁడు తదీ♦యవ్యూహమును బన్న
ధర్మజుఁడు మది త♦త్తరము జెంది
బాలుఁడం చెఱిఁగియు ♦ బహుపరాక్రమమూని
దాని భేదింప నె♦వ్వానిఁ బిలిచి

గీ॥ పంపఁగనె, మదగజమ్ముల ♦ పైకి దుమికి
చీల్చిచెండాడు సింహకి♦శోర మటుల
కౌరవుల నెల్ల నాజి చీ♦కాకుపరచె
నట్టిసౌభద్రుఁ గొనియాడ ♦ నగును కాదె.

అవధానాంతమునఁ జెప్పినవి.

ఉ॥ మానసమందు నెవ్వఁ డస♦మానపు భక్తినిఁ గొల్చునేని య
వ్వాని మనోరథంబు ఫల♦వంత మొనర్తునటంచుఁ దెల్ప నా
డైనసభ౯ జయమ్ము గను♦నట్టొనరించిన యట్టిస్వామి ల
క్ష్మీనరసింహుచే యశము♦ జెందుమ! తెట్టుపురీలలామమా!

ఉ॥ శ్రీయుతులై చెలంగి, బుధ♦శేఖరు లెవ్వరుగాని వచ్చుచో
ఆయతభక్తి వారిఁగని ♦ యాదరణమ్మొనరింప నాది నా

రాయణ, శ్రీనివాసులు మహాత్ముల్ కెందఱో కల్గి రందుచే
యీయెడ సద్యశమ్ము వహియింపుము! తెట్టుపురీలలామరో!

చ॥ స్ఫుటతరలీల విద్యలను • శోభిలి సత్కవితల్ రచించు ధీ
పటిమముగల్గు సత్కవులు • వచ్చిన, వారు నిరాశఁజెంది వే
సటపడకుండఁ గాన్కల భృశమ్ముగ వారల కందఁజేయు వేం
కటరమణయ్యచే గణుతిఁ • గాంచుము! తెట్టుపురీలలామరో!

చ॥ వనితయె యైననేమి నిజ • భావమునందు నృసింహమూర్తినే
అనిశము సంస్మరించుచు మహాముదమూని యనేకధర్మముల్
బొనరుచుచుల్ విశేషయశముల్ గను శ్రీ మహాలక్ష్మమాంబచే
తను గనుమమ్మ కీర్తి సతతమ్మును తెట్టుపురీలలామరో!

ఆయూరినుంచి వచ్చునప్పుడు చెప్పినది.

మ॥ కరణీకమ్ము ధనమ్ము గల్గుట మదిన్ • గర్వమ్ము లేనట్టి, యీ
శ్వరసేవా విషయమ్మునన్ మఱపు లేశంబేని లేనట్టి మీ
దరి నస్మత్సభ చేసి స్వామిపయి పాత్తంబొందు నేసల్పి సు
స్థిరకీర్తిన్ గొనినాడ నింక సెలవా? • శ్రీరమమితాగ్రిణీ!

ఒకచోట మాచే నొక...రావుగారు సభ నేయించి
సత్కరింపనప్పుడు చెప్పినవి.

ఉ॥ ఎక్కడ దాపరించెనొకొ • యీదురితాత్ముఁడు నీకు మాకడన్
టక్కరు మాటలాడియు బడాయిలుపల్కియు మాకవిత్వమ్మిం
పెక్కగ నాలకించి తనయీవి హుళక్కినొనర్చి దుస్యశం
బక్కట నీకుఁజుట్టె మెడయందు భరింపుమ; కాఁపుపల్లెరో!

ఉ॥ కోఁతులలోన శ్రేష్ఠుఁడను • కోఁదగువాఁడు వృషల్ వచింపఁగా
భీతిరవంత లేక సుకవిద్వయినే పారపెట్టువాఁడు నీ
ఖ్యాతిని గంగలోఁ గలుపు • కాపురుషుండొకఁడుండియుండె నే
రీతిని వానినైచుచు భరించితివో కదె కాఁపుపల్లెరో!

ఉ॥ రోఁచెలు లన్నమాత్రినె జరూరుగ రొక్కముబిచ్చువారి మా
పై చలమూనువారిని భవన్నికటమ్మున నిల్పితేని యా
నీచత నీకునిల్పుచు ననేకపురమ్ముల నిన్ను దెప్పు మా
దౌ చతురత్వమిూ వెలుఁగవా? తగవా యిది? కాఁపుపల్లెరో!

సీ॥ ఎవఁడు ధనమ్ము నొసంగ నతఁడే ప్రియుఁడంచును సేవఁజేయు రో
యువిదల పజ్జ నాతఁ డెవఁడో సారకోఁతలు కోయుఁగాక, వా
ఙ్నివహము చేత రూపడఁచు నేర్పువహించి చరించునట్టి మా
కవుల సమక్షమందున ప్రగల్భము లేలనో కాఁపుపల్లెరో!
సీ॥ రెడ్డికులీను లుంటవిని ప్రేముడి మాకవితావధూటి యే
యడ్డువచింప కిట్టుల సమాగతయై నటనమ్ము నర్ప యే
యొడ్డెయొ శక్తిలేక తన యౌవనిమానును మానుగాక, నే
రెడ్డి ప్రమోదమందఁడో యెఱింగితె నొక్కని? కాఁపుపల్లెరో!

శ్రీ త్రిపురసుందరీ పుస్తకభాండాగారము

కాకుమాను (గుంటూరుజిల్లా) 26- 9- 1917

ఉ॥ శ్రీ మదిఁ గోరి కేని సిరి చేవిభవమ్ము వహింపఁజేయు; వి
ద్యామహిమమ్ముఁ గోర నది తత్క్షణమే ఘటియించు; నింక తా
మేమి యొసంగుమన్న నవి యెల్లను భక్తుల కీయఁజాలి యి
చ్ఛోపమము బ్రోచు శ్రీత్రిపురసుందరినిన్ మదిసంస్మరించెదన్.
ఉ॥ పౌరులు జ్ఞానవంతులయి భాసిల పుస్తకమందిరమ్ము లే
కారణమంచు నెంచి గుతుకమ్మున నీపురవాసులైన యీ
సూరిజనంబు లో త్రిపురసుందరి! పుస్తకమందిరమ్ము నీ
పేరున సల్పి నార లభివృద్ధినొసర్పుము దీనికిన్ గృపన్.
తే॥ దేశచారిత్రములఁ గాంచి తీరవలయు
కావ్యములనెల్లఁ బఠియింపఁ గడఁగవలయు
పత్రికారాజముల్ జదువంగవలయు
తెలివితేటలు జ్ఞానమ్ము గలుగుటకును.
సీ॥ ప్రతినిత్యమ్మును పాఠశాలకయు వార్తాపత్రికల్ గాంచ నే
స్థితికిన్ దేశము వచ్చెనో ప్రముఖులే చేతల్ బొనర్పన్ మదిన్

గుంటూరుజిల్లా బాపట్లతాలూకాలోని కాకుమాను గ్రామములోని కొందఱు శ్రీ మహా
త్రిపురసుందరీపేర నొక పుస్తకభాండాగారము ది 28- 9- 1917 సం॥ తారీఖున

గుతుకంబందెదరో యెఱుంగ నగుటం । గూపస్థమండూక ప
ద్ధతికిన్ బాహ్యులమౌదుమట్లగుట యే । తన్మాత్రమే కాంచుడీ!

ఉ॥ మందులమాటచే బయిసి । మాలిన వస్తువులెన్నొ పంపి యు
క్తిం దగ మోసగించి పర । దేశనివాసులు దేశవిత్తముల్
వందలువేలులక్షలు ప్ర । వాహముగాఁగొనఁ జెల్ల, దేశ మా
చందమధోగతిన్ గన వి । షాదమునైన వహింపనౌనుగా.

శ్రీయుత దేవభక్తుని సీతారామయ్యగారి యొద్దకు
వెళ్ళినపుడు చెప్పినవి. చేబ్రోలు. ది 3- 2- 1918

శా॥ మీవంశమ్ము పవిత్రమైనదనుచున్ । మీపెద్ద లత్యంతమున్
దైవమ్మున్ ఘనభక్తితోఁ గొలిచి రం । తర్వాణు లగ్గింప యం
చావృత్తమ్ము భవద్గృహాభిధ జగ । ద్వ్యాప్తమ్ము గావించె; శ్రీ
దైవాభక్తుని వంశవార్ధికి చం । ద్రా! సీతరామాహ్వయా!

చ॥ గడచిన వత్సరమ్ము కుతు । కమ్మున మేము లరెడ్డిపాలెమం
దడర శతావధాన విజ । యమ్ము వహించిన వేళ మాచెవిం
బడె భవదీయనామము; భ । వాన్నృశులేకవ మమ్ము బోంట్లనున్
ఉడుగరలిచ్చి ప్రోచుట వ । హెూన్నతరీతిని సీతరామయా!

మ॥ అవధానంబొనరింప నాశుకవితా । వ్యాపారముంబూని ప్రా
జ్ఞవితానమ్ము ముదమ్ము జెందునటులన్ । సల్పంగ మాకావ్య క
న్యవిలాసమ్ముగ నేర్చివచ్చినది కా । నన్ వేగఁ దప్పిజ్ఞ మాం
త విలోకింపుము కాదటంచనకె సీ । తారామయా చౌదరీ !

కావ్యమానుకరణం యడ్లపాటిహనుమంతరాయఁడుగారి యాజమాన్యము క్రిందసభజ
రిపి 253 పుస్తకములతో పుస్తక భాండాగారమును స్థాపించిరి. ఈసభకు మన్నవగ్రా
మవాస్తవ్యులగు బ్రహ్మశ్రీ ప్రతాప వేంకటేశ్వరకవిగారు దయచేసి విద్యనుగురించి
యుపన్యసింపుచు ఆశువుగా కవిత్వమును జెప్పచూ పురవాసుల కమితానందమునుగలిగించిరి,
వారియెడ యీ పుస్తక భాండాగార పోషకులు కృతజ్ఞులు. కార్యదర్శి.

—1917 సం॥ అక్టోబరు 4వ తేది ఆంధ్రపత్రిక.

గోష్ఠీ పుస్తకభాండాగారోత్సవము చేబ్రోలు 19-2-1918

శా॥ నీనామమ్మున పుస్తకాలయమిటన్ నిర్మించియున్నారు మి
త్రానీకమ్మని వచ్చి యిందు భవదీయంబైన చారిత్రముల్
వీనుల్ విందుగ వీరువారొసఁగ నాలింపం బ్రమోదమ్మె నా
కే నిక్కమ్ముగ మెండుగాఁగలిగె గోష్ఠీ ధీరచూడామణీ!

శా॥ నీకున్ భక్తులు నాకుమిత్రులు కళోన్మేషమ్ముచే ప్రొల్చు ల
క్ష్మీకాంతుండు కుటుంబరాయఁడల కామేశుండు వెత్రెయ్యయున్
జోకన్ దావక దివ్యవిగ్రహము నిచ్చోటం బ్రతిష్ఠించి నీ
కే కన్నిల్డుచుండు రెల్లపుడు గోష్ఠీప్రాజ్ఞచూడామణీ!

ఉ॥ అగ్గలమై శుభోదయము నై శ్రుతిపేయమునై చెలంగు నీ
వాగ్గరిమమ్ముఁజూపి పరిపాలకవర్గమువారినెల్లరిన్
గగ్గురుపాటు జెందునటుగా నొనరించియు వైరివర్గమున్
బెగ్గిలజేసి నేఁడు మముబెగ్గిలఁజేసితె! గోష్ఠిధీమణీ!

ఉ॥ దేశహితమ్ము నర్పఁగ మదిందలపోసియు శాసనంబులన్
గాశలమొప్పఁజేసి యధికారుల యస్సనిపించి సౌఖ్యవా
రాశిని హైందవాళి సుకరమ్ముగ నోలల నాడఁజేసి పై
యాశ లడంచిపోయితె మహాశయనాయక! గోష్ఠినాయకా!

శా॥ ఏయేచోటులఁ గాంచ నెంచినను లేనేలేదు బ్రహ్మలయం
బీయొక్కంగల పుణ్యమేమొకద బ్రహ్మనాథుఁ డిందుండె, వా
ణీ యోషామణికూడ నిట్లలరుటన్ వీరిర్వురిం గాంచు శో
భాయత్తంబున విశ్వమం దలరుమమ్మా! యింక చేబ్రోల్పురీ!

బాపట్లతాలూకా చేబ్రోలుగ్రామమున గోపాలకృష్ణ గోష్ఠీపఠనమందిర కార్యాలయమున 19 వ తేదీ సాయంకాలము 5 గంటలకు దేశిరాజు హనుమంతరావు పంతులు బి. యె. బి. యల్ గారి అధ్యక్షతక్రింద గోష్ఠీవర్ధంతి జరుపఁబడినది...... వాసిరెడ్డి మాదయ్యగారు ఐకమత్యమునుగూర్చియు ప్రతాప వేంకటేశ్వరకవిగారు గోష్ఠినిగూర్చి(పద్యములు)యు నుపన్యసించిరి.

—1918 ఫిబ్రవరి 25 సోమవారం ఆంధ్రపత్రిక.

❀ చేబ్రోలు (గుంటూరుజిల్లా)

(శతావధానము)

పింగళ సం॥ మాఘ బ॥ త్రయోదశీ ఆదివారము ది 10-3-1918

ప్రార్థన

శ్లో॥ కంఠే కించి దశుభ్రమస్తి భవత స్తస్యాంగ మానీలకం
గోరాజ స్తవవాహనం భవతి పత్న్యారోహణం తస్యచ
నేత్రాణాం త్రియమస్తితే భగవత శ్రీనాయకస్య ద్వయం
తస్మాత్ త్వాం ప్రణమామ్యహం మనసి శ్రీ నాగేశ గౌరీపతే!

మ॥ పదియాఱేడులు గాకముస్న కవితా ప్రావీణ్యలంజేసి యి
ర్వదియేండ్లైనను బూర్తి గాకమునుపే రాజా భుజంగాగ్రణీ
సదసిన్ నిల్పి త్వదీయ సత్కరుణ నిచ్చల్ నీవుబ్రోవంగ నే
కొదువల్ గల్గు శతావధానమున మాకున్నేఁడు నాగేశ్వరా!

సీ॥ నెల్లూరిప్రాంతమం దల్లరెడ్డదరిని
విపులయశమ్ము కల్పించినావు
ఓర్వలేని జనమ్ము నొకసభసమకూర్చి
భేదభావమ్ము కల్పించినావు
నైజాముసీమ నున్న హితాళిచేఁ గోర్కెఁ
దీరంగ కొన్కు లందించినావు
కవితనుజెప్పించి కాన్కలీయఁగలేని
చెడుగులదూషింపఁ జేసినావు

గీ॥ విషమనేత్రుఁడవౌట తద్విధముగానె
స్నేహ వైషమ్యములఁ గల్గఁజేసినావు
స్నేహమీతూరిదౌట చెచ్చెర హితంబు
నెలమి ఘటియింపుమయ్య! నాగేశ్వరయ్య!

ప్రారంభము.

(సమస్య) స్త్రీస్త్రీయొక్క యురోజమర్దనము చేసెన్ మోహవిభ్రాంతిచే

శా॥ శస్త్రాళిన్ విదళించి మించఁగల చంచన్నేత్రదృగ్జాలమున్
వస్త్రంబున్ కుబుసంబునున్న తెఱఁగున్ భావించి మోహింప నా
నాస్త్రం డంతట బాణముల్ విసరివేయన్ కృష్ణుఁడెట్లోర్చు శా
స్త్రీ! స్త్రీయొక్క యురోజమర్దనము చేసెన్ మోహవిభ్రాంతిచే.

నాగేశ్వరస్వామి.

శా॥ భక్తుండై తగు సీతరామయ సమాహ్వానంబునన్ వచ్చి మేల్
వక్తల్ సత్కవు లెందఱో యిచట నిల్వన్ మూవధానమ్ము నా
సక్తిం జేసితి; మెల్లకాలమును యుష్మద్దివ్యపాదాబ్జసం
సిక్తాత్మన్ దయచేసి ప్రోవుము నినున్ సేవింప నాగేశ్వరా!

ప్రకృతసభ.

సీ॥ నిమ్నజాత్యభివృద్ధి నిం గోరు శ్రీసోము
నాథ రావు సభాధినాథుఁడౌట
శతవధానమ్మును సల్పెడివారు గా
మేశ్వరులను సుకవీంద్రులౌట
ఏతాదృశ విభవ మెల్లఁగావించు సీ
తారామచౌదరి కూరుచుంట
సదసద్వి శేషముల్ సరిగ గుర్తించెడు
పండితు లెందఱో వచ్చియుంట

గీ॥ స్వామిసన్నిధియందు విశాలమగుచుఁ
జనెడు పందిరియందు నీ సభనొనర్చి
విశ్రుత యశంబుగంటిమి పింగళయను
వత్సరము శివరాత్రి మహాత్స్యవమున.

ఓంకారము (ప్రణవము)

క॥ సకల జగత్కారణునకు
నికటమును సమస్తమంత్రవిధులకు మూలం
బకలంక మకలుషము ము
క్తికి తెరువు ప్రణవమెఱుఁగ ధీరవరేణ్యా!

అవధానము జరుగదని కొందరనిరి ఏలోపమువలన?

(సంవత్సరము, మాసము, తిధి, వారము యుండవలెను.)

సీ॥ *కార్యక్రమంబు వేగము మాకుపంపఁగాఁ
బడమియు నొక్క లోపంబు గాఁగ

---

* 6—3—18 (a) Sathavadhanam of Ravuri Sriramulu, Pratapa Venkateswara Kavulu Sathavadhanees. From 7-A. M. etc.,
Yours Sincerely,
D. SITARAMAYYA.

అరుదెంచియునుగూడ • నావంత జాగొన
ర్పంగఁ జాలు టొక్క లోపంబుగాఁగ
వేంకటశర్మయు • విచ్చేయు ననికొంత
పరికించు టొక్క లోపంబుగాఁగ
పైపెత్తనంబులు • వాటించువార లొ
ప్పరికించు టొక్క లోపంబుగాఁగ
గీ॥ ఎవఁడొ సభకు విఘ్నమ్ము నూహించెనెమొ
కాని, పింగళాబ్దంబు మాఘబహుళమునఁ
జను త్రయోదశీ రవివారమునను లోప
ములను బోఁద్రోలి సభసేయఁ • గలిగినాము.

(సమస్య) (చందురులోనిచ్చీనేల చంగలిమేసెన్)

క॥ మందాకినిలో స్నానము
నందముగ నొనర్చి శంభు • డంఘ్రులుతుడువన్
గ్రిందకి వంగినతరి వా
(చందురులోనిచ్చీ నేల • చంగలి మేసెన్.

(సమస్య) ఎంతయు వింతగాను జనియించెను సూర్యుఁడుపశ్చిమంబునన్

ఉ॥ కాంతికరప్రసారములఁ • గ్రాగఁగఁజేసి జగమ్ము మాడ్చి వి
శ్రాంతినిఁజొప రాహువటు • గ్రక్కున సర్వము మ్రింగివేసి యొ
క్కంతకుఁ గ్రమ్మరన్ విడువ • నెల్లరు విస్మయమందికాంచఁగా
(నెంతయువింతగాను జనియించెను సూర్యుఁడు పశ్చిమంబునన్.)

(సమస్య) కురుకుల రాజనందనులు కూరత భాగమునీక బాధలన్

(ఈ సమస్య ప్రథమచరణముగ నుండవలెను.)

ఉ॥ కురుకులరాజనందనులు • కూరత భాగమునీక బాధలన్
దొరలఁగజేసి యంతపరితుష్టివహింపక కాననంబునన్
దిరుగఁగఁజేసి యింక కసిదీరక యమ్మకచెల్ల! యుద్ధమున్
జరిపెదరంట! పాండవులు • శాంతివహించుటఁజేసి మిత్రమా!

హంతవ్యుఁడు, మంతవ్యుఁడు, రంతవ్యుఁడు అనుపదములు రావలెను.

క॥ హంతవ్యుఁడు దురాత్మర్గుం। డెంతయుఁ గష్టములుదీఱ నెవలేకున్నన్
మంతవ్యుఁడు ధీమంతుఁడు । రంతవ్యుం డాత్మభర్తరమణీమణికిన్,

సాధువులను కనుఁగొనుట యెట్లు?

శా॥ భావంబందున నున్నరీతిగ వచో • వ్యాపారమందున్ క్రియన్
ప్రావీణ్యంబుగఁ జూపుచుండి జగమె • న్నన్ మిథ్యయంచెంచుచున్
దైవమ్మున్ స్మరియించుచున్ సతము యు • క్తంబైన కార్యంబులన్
గావింపంగలవాని సాధువని ప • ల్కన్ వచ్చు తథ్యంబుగన్.

(సమస్య) జనక! నా దేశజనులు తత్ స్వర్గమునకు । మేలుఁగొందురుగాక నీమూలమునను

సీ॥ పరిపాలనము సౌష్ఠ • వమెయంచు నుతియింప
పెరవారి యిచ్చాను • సరణమయ్యె
రాజసన్మానవి • రాజితమానన ,, ,,
విద్యాభివృద్ధియై • విలసిల్లితిమటన్న ,, ,,
మతవినాశక్రియల్ • మాసిపోయెనటన్న ,, ,,

గీ॥ నీవు స్వారాజ్యమే స్వర్గ • నిధనమనుచుఁ
దగవచించియు పోయితే • దాదభాయి
జనక! నా దేశజనులు తత్ • స్వర్గమునకు
మేలుఁగొందురుగాక నీ • మూలమునను.

అవధానమువలన నష్టములు.

సీ॥ ధారణాశక్తి వి • స్తారమైయుండుట
బుద్ధి విశేషము • పూజ్యమగును
ఆశుకవిత్వ వి • హారమైయుండుట
కల్పనాప్రౌఢిమం • గళమెయగును
శబ్దసౌష్ఠవము యో • జనసేయఁగా నెంచ
ధీవరామోదమా • తెన్నుఁగాంచు
సతత మాలోచనా • సరణి నుండుట మది
పోఁడిమిఁ గన పరి • పూర్ణమగును

గీ॥ అట్టియవధానమొనరించు • యలఘుమతుల
ప్రమదవార్నిధి ప్రబలభం • గములు కావె
యీతెలుంగులు మిత్రమా! • యెట్టులనిన
స్వానుభవమాటఁ జెప్పఁగఁ • జాలిసాము.

పరధనాపహరణమువలన నష్టములు.

క॥ పలువురు నిందలొనర్తురు
తెలిసినశిక్షించి కాని ♦ తీరరు ప్రభువుల్
కలిగినరీతి భుజింపక
అలసులు చౌర్యమ్మొనర్చి ♦ యుందురు రిపువల్.

పద్యము మొదటవరుసగ కరి, హరి, గిరి, సరియనియు చివరలు వరుసగ, గ్రుఁడై, బునన్, బుతో, క్షుఁడై అనియుండవలెను (భాగవతార్థము)

చ॥ కరిమకరావిలుండయి ప♦గంబడి రోషముతో నుదగ్రుఁడై
హరిహరి! నన్నుఁ బ్రోవ నగ♦దా కృప లేదొకొ నీ మనంబునన్
గిరిధర! యంచు వేడఁగ నె♦కృష్ణుఁడు చక్రమునన్ బ్రియంబుతో
సరి మకరిన్ వధించియు గ♦జమ్మును బ్రోచెను చాల దక్షుఁడై.

ఆంగ్లేయభాషవలన నష్టములు.

సీ॥ దేశభాషాభ్యాస♦కౌశలమ్మవహింప। నాటంకమగునన♦ యగునుగాదె
వేదమంత్రార్థకో♦విదులయి వరలఁగ ,, ,,
నైష్ఠికవృత్తి జ♦న్మంబెల్లగడపంగ ,, ,,
నౌకరిసేయ చు♦న్నను దేశసేవకు ,, ,,
గీ॥ తెనుఁగుమాటాడలేనట్టి ♦ స్థితికిఁదెచ్చి
యాంధ్రభాషను నామమా♦త్రావశిష్ట
ముగనొనర్చు టెఱుఁగమె ♦ భుక్తికొఱకు
గాక హూణభాషను నేర్వ ♦ గడఁగ డెవఁడు.

తిక్కనకవిత్వమును పాలసముద్రముతో పోలిక.

సీ॥ ధ్వనివిరాజితమౌచు♦ వనరుచుండుట జేసి విబుధజనస్తోత్ర♦ వేద్యమయ్యె
అతిగభీరంబౌచు ♦ నలరుచుండుటఁజేసి ,, ,,
మధియించుకొలఁదిని ♦ మాధుర్యమగుచుంట ,, ,,
సరసమై యెంతేని ♦ చవులూరుచుండుట ,, ,,
గీ॥ గమనవైఖరి అందమై ♦ గ్రాలుచుండ
ప్రాజ్ఞజనుల కాదర్శక ♦ ప్రాయమగుచు
పాలసంద్రంబుకైవడి ♦ స్వచ్ఛమగుచు
తిక్కనకవిత్వ మీభువి ♦ తేజరిల్లె.

స్వామి ఉత్సవము. కవిరాజవిరాజితము.

సగముశరీరము ♦ చానకొసంగుట ♦ చాలకొకప్పుడు సంతసముం
దగనహియించియు ♦ ధారుణిభక్తుల ♦ ధన్యులఁజేయు విధమ్మునకై
నగసుతతో మృగ♦నాథునివాహము♦నం దగఁగూర్చొనితాఁదిరుఁగం
విగళితశంకను ♦ వెల్లెడిశంభుని ♦ వేడుకఁగాంచ ల♦భించెనుగా.

యరలవశషసహఅను అక్షరములతో శరదృతు వర్ణన.

క॥ విరు లలర విరియు, విరిసియు
సరసులుశోభిల్లు,రేయి ♦ శశిలలి వెలియా
వరవారివాహశయ్యయు
సరసర వెలియా శరత్తు ♦ శ్వాశ్రీయసయై.

ఆంధ్రదేశస్థితి - లయగ్రాహి

ఇంపలరుదేశ మను♦కంపమెయి రాజులని♦లింపులవిధంబు తిల♦కింపుచునుండఁ।సొంపుగను భాగ్యమువ♦హింపఁదగి గొప్పగ గ♦ణింపఁబడి సద్యశము ♦ నింపుకొనఁజాలఁ। మంపుగను నన్యులు స♦హింపకయె సర్వము న♦శింపునటుచేయుచును♦ పెంపుగన;వారిఁ। గంపితులఁజేసియును ♦ జంపియును జార్జిప్రభు ♦ వింపితముగా శుభ ప♦రంపరనుకూర్చెఁ.

పరపతిసంఘములు- మంగళమహాశ్రీవృతము.

శ్రీఘుతులచెంతకును ♦ జేరి ఋణమిమ్మన ద♦రిద్రులనుగాంచుచును వార।న్యాయముగు వడ్డికి ధ♦నమ్మిడుచు నిత్తరి స♦హాయమొనరించితిమిఁకానఁ। జేయవలె దాస్యమని ♦ చెప్పుచునుబాధల స♦శేషమిడుచుండు రవిపోవఁ। శ్రేయములుబీదలకుఁ ♦ జేయుటకు జార్జిప్రభు♦సింహామిటు సంఘములునిల్పెఁ॥

రోగముకుదిరిన వానిమనస్సు.

సీ॥ ఒడలెఱుంగకయుండి ♦ యుండువేళను బంధు
జనమెంత పరిచర్య ♦ సలిపెనొక్కొ
నాజీవమునుగూర్చి ♦ నమ్మకమ్మును లేక
ఆప్తుల లేరీతి ♦ యడలినారొ.

సారవంతములౌచు • జనునౌషధమ్ముల
వైద్యు లెన్నెన్ని • వాడినారొ
దేవదూతలు నాదు • జీవము ల్గొనిపోవ
గడఁగియున్నాని • కతమదేమొ

గీ॥ కాని, దైవమ్ము నన్ను స • త్కరుణతోడఁ
జూచియుండుట నిక్కని • చూడనాయె
ననుచుఁ దలపోయుచుండు త • ద్దాత్మలోన
నామయవిముక్తుఁడౌచు ను • న్నట్టి జనుఁడు.

సావిత్రికథ (సీసములోఁ జెప్పుడు ముందు గీతము చెప్పవలెను.)

గీ॥ దెట్టకేలకుఁ గృపఁబూని • యేమికోరు
కొనెదొ వరములు మూఁడిట • కోరుమనిన
జనకునకుసంతతియు, మామ • కనులచూపు
భర్తజీవమ్ములను గోరి • వడసె నామె.

సీ॥ ప్రథమమ్మునను సత్య • వంతుని నాహృద
యేశునిఁగా వరి • యించునంత
బ్రహ్మపుత్రుఁడువచ్చి • స్వల్పాయువగువాని
వరియింపకుమటంచుఁ • బల్కినంత
శంకింపకయె శీల • శమదమాదిసుగుణ
పరిపూర్ణుఁడనుచు వి • వాహమైతి
భర్తనుగోల్పోతి • బ్రదికింపుమంచు ప్రా
ర్థించుసావిత్రిని • గాంచితమనుఁ

ఆంధ్రకవిత — యౌవనస్త్రీ

సీ॥ లలితమౌ చప్పకో • త్పలగుచ్ఛములరీతిఁ
జనువృత్తముల సౌరు • కనఁగవలయు
సరళమైతగుశబ్ద • సముదాయమును గల్గి
పలుకుల నమృతంబు • చిలుకవలయు
నవరసాలంకృతుల్ • సవిశేషముగఁ గల్గి
శయ్యలరీతి సౌ • ర్భంగవలయు

రసికావతంసుల • కనమూనమైతోచి
ప్రౌఢభావంబు గన్పడఁగవలయు
గీ॥ గమనమందు నిదానంబుఁ • గాంచవలయు
సంధియగుచో నుపేక్షింప • జనదు; నియమ
హావ్యమందు రసాభాస • మందరాదు
తెనుఁగుకవితయు యౌవన • స్త్రీవిధమ్మ.

(సమస్య) కావున రామచిత్రఫలకంబునుగోరియు వ్రాయకుంటిగా

ఉ॥ భావజుఁ డుక్కుమీఱి నిజ • బాణములన్ వడిఁ వేయుచుండ బా
ధావిరిశుండనౌచుఁ బరి • తాపము వాయునటంచు నెంచి చం
ద్రావతి రూపు వ్రాయఁదొడఁ • గన్ మది తాపము హెచ్చెఁజొచ్చెడిన్
(గావున రామచిత్రఫల • కంబునుగోరియు వ్రాయకుంటిగా)

అవధానాంతమునఁ జెప్పినది.

సీ॥ నాగేశ్వరస్వామి • భోగమ్ములనుగొంత
బ్రహ్మలయంబుంట • వలనఁగొంత
గణసీయులౌద్విజుల్ • కల్గుటచే గొంత
కమ్రవాగ్విలసించు • కతనఁగొంత
దానకర్ణుండను సీ • తారామునింగొంత
ప్రాజ్ఞుఁడు వెఱ్ఱెయ్య • వలనఁగొంత
గ్రంథాలయమ్ములు • కల్గుటచేఁగొంత
యూనియనైయుండి • యుంటఁగొంత

గీ॥ భూరియశమును గాంచు చే • బ్రోలుపురమ!
అస్మదవధాన మొనరించి • నందువలనఁ
గోవిదజనంబు మెచ్చ యా • కొంతగాని
పూర్ణయశమబ్బె నిపుడు స • మ్ముదముగనుమ!

*ఇనగల్లు

(అష్టావధానము)

కాళయుక్తినామ సం॥ చైత్రశుద్ధ ౪ ఆదివారము. ది 14-4-1918

ప్రార్థన.

క॥ శ్రీ వాణీ! నీయుత్సవ
మీవిధమున వైభవమున • నేమొనరింపన్
దావక దాసుల మగు మా
పై వాత్సల్యమ్ము నుజూప • వలయును తల్లీ!

మ॥ నవలల్ నాటకముల్ రచించి కవితా • నైపుణ్యముం గన్న కే
శవరావున్ మరి వేంకటప్పయయు యు • త్సాహమ్మునన్ నేఁడు నా
యవధానమ్మొనరింపఁ జేయుటను ని • స్సర్థించు మా కిందు గౌ
రవముం గూర్పుము సత్కృపాగరిమ దు • ర్గా! దేవి! కాత్యాయనీ!

ప్రారంభము.

భారతయుద్ధము-వడగండ్లవాన.

గీ॥ పైకిఁ జల్లఁగఁ గన్పడి • బహుళకఠిన
మగుచు భీష్మనినాదమ్ము • లతిశయిల్లు
భారతాజి నా వడగండ్ల • వాననిల్వ
కృష్ణుఁడొక్కఁడె తలఁప స • హిష్ణుఁడయ్యె.

క్రొత్తగొడుగని చినిగినగొడుగుకొనినతరువాత వానిపరితాపము.

చ॥ అరయఁగ నైతినొమ్మ వ్యయ • మయ్యెను వర్తకునొద్దఁ గాంచకే
పారఁబడినాడ పెద్దలికఁ • బ్రువ్వగఁ జిట్టగలార లింక యే
సరణి నినచ్చు పల్కెదను • జానయు గూడను నవ్వునంచు లో
కాంతవహించె తుంగుగొడు • గుంగొని యొక్కఁడు చెంటికేగుచున్

(సమస్య) బంధురబంధురమ్ము రతి బంధురమై తనుబంధకమ్ము గున్

ఉ॥ గంధవతిన్ ధనాంగనను • గాంచి రొకానొకపోచికోలు కా
మాంధతఁ జెందికుంది అకటా సుఖమందక దాఁచు నా ధనం
బింధనమేయటంచు మది • నెంచి ధనమ్మిడి దాని కూడుటన్
(బంధురబంధురమ్ము రతి • బంధురమై తనుబంధకమ్ము గున్)

(సమస్య) పచ్చని రాచిలుకమీఁద పచ్చిక మొలచెన్.

క॥ హెచ్చైనవింతలుగల శి .
లోచ్చయమున కేగి వింత • లోజను గనఁగా

నచ్చటఁగల నాకగుహాలోఁ
(బచ్చునిరాచిలుక మీఁదఁ బప్పిక మొలచెన్.)

ఆంధ్రవాణీ గ్రంథ భాండాగారము.

సీ॥ మల్లేశ్వరస్వామి యెల్లప్డు డిద్దాని
గరుణతో వీక్షింప గలుగుచుంటఁ
బ్రౌఢి నధ్యక్షుఁడౌ రత్నాకరము వేంక
టప్పయ్య ప్రేమచే నరయుచుంటఁ
గార్యదర్శియును సత్కవియుఁ గేశవరావు
సతము వృద్ధికిఁ గృషి సల్పుచుంట
భాషాభిమానులౌ పౌరులు మాసమా
సమ్ము చందాల నొసంగుచుంట
గీ॥ వార్షికోత్సవములఁ బ్రాజ్ఞవరులఁ బిలిచి
పూజలొనరించుచుంటచే భూరియశము
నంది యభివృద్ధిఁగనుచుండె నాంధ్రవాణి
గ్రంథ భాండార మీయినగల్లులోన.

ఆంధ్ర రాష్ట్ర విభాగము.

మత్తకోకిల॥ సన్నుతమ్ముగ నాంధ్రదేశము సంపదన్ దులదూఁగఁగా
వన్నె వాసి వహించి విద్యలఁ బ్రౌఢమై విలసిల్లఁగా
నన్నెమో మఱిపున్నెమో యిక నాంధ్రరాష్ట్రవిభాగమున్
గ్రన్ననన్ బొనరించుటే తగు కార్యమంచుఁ దలంచెదన్.

శరత్కాలవర్ణన

మ॥ అవనీనాథులు సర్వదిగ్విజయ యాత్రార్థంబు నుత్సాహులై
టవలోకింపఁగనౌను; నిర్మలపయోవ్యాప్తిన్ ఋషుల్ గన్పడున్
ధవళాకారతఁ జంద్రచంద్రికలు పోఁద్యల్లీల భాసిల్లు; ను
త్సవమై యొప్పనుగాదె చూడ్కికి శరత్కాలంబు మిత్రోత్తమా!

సత్య వైకుంఠ కైలాసము లననేమి? ఎచ్చటనున్నవి?

మ॥ సొరిదిన్ వాక్పతిజీవసృష్టిని నొనర్చున్ సత్యలోకస్థుఁడై
పరిమన్ శౌరి తదీయపోషణము గావించున్ వికుంఠేశుఁడై
గరిమన్ తల్లయమున్ బొనర్చు శివుఁడున్ గైలాసకూటస్థుఁడై
వరుసన్ భాసిలు మూఁడులోకములు దేవస్తుత్యమై ధీమణీ!

అవధానాంతమునఁ జెప్పినది.

సీ॥ అష్టావధానమ్ము • లాచరించుట యందు
ప్రథమమ్ము దీతె యీ•వరకెమాకు
శతఘంటకవనమ్ము • సల్పునైపుణి యందు
బాల్యమ్ము దీతె యీ•వరకెమాకు
సద్గ్రంథములువ్రాయు • సరణియందును గూడఁ
జొరవయ్యెనెంతొ యీ•వరకెమాకు
దేశాటనమ్ము ప్రతి•ష్ఠకై చేయంగ
బాహాటమయ్యె యీ•వరకెమాకు
గీ॥ తక్కుఁగొఱంతల దీర్పుఁడీ • దయ దలిర్పఁ
గ్రీడియుం గృష్ణుఁ డెలమి • వర్తించునట్లు
లధికమై తిరిని చరియించు • నట్టిమాకు
వేంకటప్ప కేశవరాయ • విహితులార!

సమ్మానానంతరముఁ జెప్పినది.

సీ॥ కవికిశోరాదిగ • ఘనమైనబిరుదమ్ము
లందఁగఁ బ్రథమ మి•య్యదియెమాకు
ప్రౌఢులెయనిచాటు • బంగారుపతకముల్
లందగఁబ్రథమ మి•య్యదియెమాకు
యిరువుర మొకచోట • నెలమి నాశుకవిత్వ
మల్లుటఁ బ్రథమ మి•య్యదియెమాకు
నుత్సవమ్ముగ నిట్టు • లూరేగుటయుఁగూడ
నాకమౌఁ బ్రథమ మి•య్యదియెమాకు
గీ॥ కొఱంతలన్నియుదీతె మీ•పురమునందు
మీర లిరువురు మైత్రిచే • మెలఁగుచుండి
అస్మదాదులఁ బూజింపఁ • దయ్యె సతము
వేంకటప్ప! కేశవరాయ • విహితులార!

గీ॥ మాదుపుణ్యవశంబున • మాపురంబు| కౌతుకమ్మున గామేశ•రపురంబు వచ్చి
ఈ సూమనంబుల నుల్లాస • మమర జేసి| ధన్యులం జేసియుంట దం•దన మొనర్తు.

ఇనగల్లు,
14-4-18.

—రత్నాకరం వెంకటప్పయ్య.

చుండూరు

(అష్టావధానము) ది 4—6—1918.

ప్రార్థన

ఉ॥ శ్రీరమణీవణీకృపను ◆ జెందినవారికి శారదాపదాం
భోరుహముల్ భజించుచదు◆వుల్ కడునేర్చినవారి కున్కియై
భూరియశోవిలాసమునఁ ◆ బొల్చు పురీతిలకంబునైన చుం
దూరునఁ జేయుమత్సభ క◆నూనజయం బిడుమమ్మ యీశ్వరీ!

మ॥ ఒకవైవాహికపున్నిమిత్తమున నీ◆యూరున్ బ్రవేశింప బం
ధుకులోత్తంసులు నన్నవధానమున కు◆ద్యోగింప, కాదంచు ప
ల్కక యద్దానిని సేయఁబూని సభ ని◆ల్వన్ జాలి నేనిందు తా
వక కారుణ్యసమృద్ధిచే జయము సా◆ర్పన్ మ్రొక్కెదన్ శంకరా!

పాపవినాశేశ్వరస్వామి.

సీ॥ సిరుల కావాసమై ◆ చెన్నారు చుండూరు
పురసమీపస్థమై ◆ పరలునట్టి
తుంగభద్రానదీ◆తోయంబులను నిత్య
మభిషేకముంగాంచు ◆ విభవమంది
గంగయుగౌరియు ◆ ఘనభక్తియుక్తలై
సతతమ్ము సేవలు ◆ సలుపుచుండఁ
దనుఁగొల్చు భక్తుల ◆ దయతోడ వీక్షించి
వారికోర్కెల నెర◆వేరఁ జేసి

గీ॥ వారణాసిగంగా నదీ◆తీరమునను
వెలయు విశ్వేశ్వరస్వామి ◆ విధముగాఁగ
అల్ల పాపవినాశేశుఁ ◆ డనెడు నభిధ
జెలఁగు సాంబుండు మనల రక్షించుగాత.

కొడుకులులేక తుదకు నీశ్వరుకృపచే సుతుఁడుకల్గి విద్యకు ధనవ్యయమయిన పిదపఁ దత్పుత్రమరణము గలిగిన తల్లిదండ్రులస్థితి—

చ॥ కొడుకులు లేకలేక శివుఁ◆గూర్చి తపంబొనరింప సత్కృపన్
బుడుతనొసంగ సర్వధన◆ముల్ వ్యయపెట్టియు విద్యనేర్ప నా
తఁడు మృతిఁ జెందినంతఁ దలి◆దండ్రులకయ్యెను ముల్లువచ్చి కొ
ల్లడచినరీతి యింక దర◆మా వచియింపఁగ వానిదుస్థితిన్.

(సమస్య) దుగ్ధపయోధిమధ్యమున దుమ్ములురేగ నదేమిచిత్రమో

ఉ॥ ముగ్ధయటంచు నెంచి పరిపూర్ణముదమ్మున లక్ష్మిఁ గాంచి సం
స్నిగ్ధము నైన గంధవాడి చేతులఁ దాల్చి మురారి చల్ల సం
దిగ్ధము లేక నిర్జరులె సెమ్మదిలో వెఱఁగంది రెంచఁగా
(దుగ్ధపయోధిమధ్యమున దుమ్ములురేగ నదేమిచిత్రమో.)

సిరాబుడ్డియు — కలము.

ఉ॥ దాతలు దానపత్రములు తద్దయు వ్రాయ సుధోపమానమై
ఘాతకు లిట్లు వ్రాయ యధికారుల యొద్ద హాలాహలంబునై
ఆతతరీతి వాణికృప నందినవారి కపేక్షణీయమై
భూతిదమౌ మషీరసపు బుడ్డియు లేఖిని స్రష్టకూర్చెడిన్.

అవధానాంతమునఁ జెప్పినవి.

ఉ॥ బందుగులెల్ల నిండిన సభన్ బొరపాటు ఘటింపనీక నా
యందు కృపన్ వహించి విజయమ్ము ఘటించి యశమ్ము నించ నా
నందము జెందినాఁడను మనమ్మున నీపదముల్ భజించినన్
మందుని గూడఁ బ్రాజ్ఞుని నొనర్తువు నిక్కము సుమ్మ పార్వతీ!

పెండ్లిలోఁ జెప్పినవి.

సీ॥ అత్తరు సెంటుల నమితమ్ముగను దెచ్చి
ఇల్లు గుమగుమ జేయించినారు
అడిగిన కానుక కధికమ్ముగ నొసంగి
వియ్యాలవారి మెప్పించినారు
బందుగులెల్లరు పరితోషమును వహింప
గౌరవమ్ము లొసర్పఁ గలిగినారు
భక్ష్యము లెన్నియో పలురకమ్ములఁ జేసి
వచ్చు యర్థుఁ దృప్తిపఱచినారు

గీ॥ గ్రుడ్డివారలు కుంటులు కోరురీతిఁ
గూరనార లన్నంబును కొఱఁతలేక
పెట్టి వారల సంతోషపెట్టినారు
పెట్టువారింట జరుగు నీ పెండ్లిలోన.

వల్లూరు(గుంటూరుజిల్లా)లో కాళయుక్తిసం॥ వైశాఖశుద్ధ విదియ మ॥ రా॥ శ్రీ॥ చేబ్రోలు సుబ్బయ్యగారి గృహమున వారి కుమారునివివాహసమయమున ఆయన యెద్దఁజెప్పినవి.

సీ॥ అతిదయాశాలి వి•య్యంకుండు చీదెళ్ళ
వీరయ్య యిచ్చోటఁ • గూరుచుండ
ఆప్తబంధువులైన • అక్కయాదిబుధులు
పరిణయమున్మనుగాంచి • ప్రమదమంద
లౌక్యధుర్యుండు వి•లాసాభిరతుఁడు వి
ష్ణుమురాజు తగుకార్య • సరణిఁదెల్ప
నీమీఁది ప్రేమచే • నామోదమునవచ్చి
విహితులెల్లరు కడు • వేడ్కఁగనఁగ
గీ॥ మానివాసంబునౌ భవ•న్మందిరమ్ము
పండితాళి సదస్సునఁ • బ్రబలియుండ
సుతునకువివాహముంజేయు • శోభఁగాంచి
అలరుమయ్య! చేబ్రోలు సు•బ్బయ్యగుప్త!
ఉ॥ హాటకమిచ్చినన్ మణుల•హారమునిచ్చిన భక్తియుంట వే
నూటపదారులిచ్చినను • నూతనచేలములిచ్చియున్న నా
కేటికియంచు నిత్యము ర•మేశునిఁగొల్చెడు నీగురుండునౌ
కోటయశాస్త్రిగారి కొడు•కున్నను గాంచుము సుబ్బయాభిధా!

శ్రీ॥ చీదెళ్ళ వీరయ్యగారిమీఁదఁ జెప్పినవి.

సీ॥ రావించినాఁడవు • రామయజ్ఞమొనర్చి
ధన్యుఁడైతగుఅప్ప•దాసవిబుధు
వినఁజేసినాఁడవు • వీనులవిందుగ
వేంకటప్పయగారి • వినుతగాన
మాలించినావు శ•తావధానినగు మ
త్కవితావిలాసినీ•ధాటికొంతఁ
బెట్టించినాఁడవు • విప్రజనాళికి
మృష్టాన్నమెలమి సం•తుష్టిఁగాఁగ
గీ॥ కొంతనేమియు లేక ది•క్కులకునిండెఁ
దావకయశమ్ము పుత్రికో•ద్వాహమునను

అల్లశ్రీరామచంద్రుని ♦ యనుజులటుల
ననుజవర్గమ్ముకొల్వ వీరయ్యగుప్త!

గీ॥ నిస్తులమ్ముగ నొనరించు ♦ నీదుపుత్రి
పరిణయముగాంచ మాకు సంప్రాప్తమయ్యె
బంధుసంతతితోడ నీభవనమెల్ల
రమ్యమైపొల్చె నేడు వీరయ్యగుప్త!

పెండ్లికుమారునిపై చెప్పినది.

మ॥ అనయంబున్ వినయస్వభావమున నార్యశ్రేణి సేవింపుచున్
నినుసేవింపుచునున్న యర్థిజనముల్ ♦ నిత్యంబు పోషింపుచున్
ధనసంపాదనగూర్చరించుచును మోదంబందుచున్ నేర్పుచే
హనుమయ్యా! సతిఁబ్రేమనేలుకొనుచున్ ♦ యయ్యా మేల్ చిరంజీవివై.

పెండ్లికుమార్తెపై చెప్పినది.

సీ॥ అత్తమామలయాజ్ఞ ♦ నతిభక్తినొనరించి
తలలోనినాల్కవై ♦ తనరుమమ్మ
బంధుజాలముల సంపర్యలఁజేసి పూ
సలనుదారమువలె ♦ మెలఁగుమమ్మ
స్వామిపై ఘనభక్తి ♦ నోములనాసక్తి
బిడ్డలననురక్తిఁ ♦ బెంచుమమ్మ
పతికిసేవలొనర్చి ♦ ప్రేమదంబునింపుచు
సంతోషమునఁబ్రొద్దు ♦ జరుపుమమ్మ

గీ॥ మీరలిరువురుమైత్రిచే ♦ మెలఁగుచుండి
పెద్దవారలసంతోస ♦ పెట్టుడమ్మ
ఆయురారోగ్యభాగ్యమ్ము ♦ లందుడమ్మ
సద్గుణవిశాల! లక్ష్మినర్సమ్మ! బాల!

సత్కరించినప్పుడు చెప్పినది.

మ॥ తొలుతన్ మేల్సరిగంచుచేలముల నత్యుత్సాహివై యిచ్చి యా
వల స్వర్ణాదిక రౌప్యపూజలొనరింపన్ భూషణంబెంచి కా
సుల, రూప్యమ్ముల నిచ్చియుండుటను నిచ్చో నీదుదాతృత్వమున్
బలుకన్ శక్యమె యస్మదాదులకు సుబ్బయ్యా! సుభావోదయా!

చెఱకుపల్లి

(శతావధానము)   ది 31- 6- 1918

ప్రార్థన

కాత్యాయనికిఁ బదీయసభలఁ ♦ జేమోడ్పులందియ నా
రుణ్యముఁబాల్పుచుఁ జయములఁ ♦ బాటించుచుండఁ భళీ!
త్యాయనితోఁ బనున్న నిను నే♦నర్థింప మీ రిర్వురుఁ
నం గరుణింపరో శ్రీ జయముఁ ♦ శ్రీబాలకోటీశ్వరా!
యం జెప్రిముడిఁ జూపి మత్సభను నె♦గ్గఁ జేయుదీవంచు ని
వస్త్రప్రభ త్వత్సమక్షమున ను♦త్సాహమ్ముగాఁ జేయఁగాఁ
గొంటిఁ బరిగొట్టులో మెదా బుధ♦స్తోషమ్ము వాటించువా
డఁ నాకోసగంగఁ బయ్య యనుకం♦పఁ బాలకోటీశ్వరా!
గాయష్ట శతావధానములు గా♦వింపంగ మున్నెంతయుఁ
తప్రాయమునుండియుఁ విహితుఁడా ♦ శ్రీరామునింగూడ నే
దోడ్కొని పోవుచుంటినతఁడే♦ తేరంగ లేదిప్పుడా
త్రఁ మాన్పి జయమ్ము చూపవలె నా♦కుఁ బాలకోటీశ్వరా!
జ్ఞుఁడగుడైన శ్రీదండ♦పాణిగారు
ంతశ నష్టావధానమ్ము ♦ సలుపుమనియు
మతిఁ గని వాంఛించె ♦ శతవధాన
ంబగని చుదా బాలకో♦టీశ్వరుండ!

ప్రారంభము

పుటములురుఘ్ల నెఁ మఘవపుత్రిన ద్వాదశనామసంస్తుతిఁ
రద్దౌనసంగరము ♦ భారతసీయుఁడు ఫల్గుణుండు తా
నసమ్ము గొ్చి రిపు♦ గొండనము నాశ మొనర్చుచుండ ను♦.
నమునమూని పొందన వి♦ నము సంస్తుతిఁ జేయ వైరిహ్ర
ములు రుఘ్ల నెఁ మఘవ♦పుత్రినివా దశనామ సంస్తుతిఁ)

బాలకోటీశ్వరస్వామి.

ం నిస్పుర నీదుభక్తులు నినుఁ ♦ నిష్పన్నమా భక్తి నే
కేళ్లుఁ జేసి నిత్యమును యు♦ష్మద్దర్శనంబీయఁగా

వరకారుణ్యత నిష్పూరంబున వసింపన్ జాలియున్నట్టి నిన్
స్మరియింతున్ దురితాపహమ్మని కుమేశా! బాలకోటీశ్వరా!

(సమస్య) దుర్వాసునికన్న లేడు ధూర్తుఁడుభువిలో

క॥ ఉర్వీశుఁ డంబరీషుఁడు। సర్వేశుని హరినిఁగొల్వ సహనరహితుఁడై
దుర్వాక్కుల నిందించిన। (దుర్వాసునికన్న లేడు ధూర్తుఁడుభువిలో)

బాలికాపాఠశాలలు.

చ॥ వనితలువిద్యనేర్చి ఋజువర్తనులై మగవారిరీతి ధీ
ఖనులయికీర్తిఁగాంచమి వగన్ మనపాలకులిప్డు బాలికా
మణులకుఁ బల్లెపల్లెను క్రమంబుననిల్పెడి పాఠశాలలన్
గనుగొన వారొనర్చుయుపకారము సంస్తుతిసేయఁ జెల్లదే!

(సమస్య) కన్నఘనుఁడొ భార్యగాదతనికి

ఆ॥ వె॥ చేదిభూమిపాలు చేఁబట్టురుక్మిణి
యనుచుదలఁపకుము త్వదాత్మలోన
శౌర్యరూపసుగుణ సంపదలనుశౌరి
(కన్నఘనుఁడొ భార్యకాదతనికి)

ప్రస్తుతయుద్ధము.

ఉ॥ వందలువేలులక్షలు ప్రవాహముగా జనమెల్లఁజచ్చుటన్
గొంపలమండెపాలకుల గుండెలు; తాపము చేత భీగ[illegible]
నందముదక్కె పూట కొకనమ్మకములేకయు [illegible]
మందును ఘోరయుద్ధమిది యంతముగాంచుట లెన్నఁడోకదా!

నందిమెడలోనిగంట

॥ కటికంఠుని వాహనమై। అరయం బ్రమథగణమునకు నధ్యక్షుండై
వఱలెడు నందికిగళమున। నురలిం చెడిగంటమ్రోయు నోంకారమ్మున్

సీ॥ పదపఙ్క్తిలాలిత్య పద్ధతిఁబాడంగ। దండినివేఱుగాఁ దలఁచుచేల
అనవద్యహృద్య పద్యార్థగౌరవమెంచ। భారవియనిపేర్చు పల్కుసేల
అసమానలసదుపమాశయంబదియున్న। కాళిదాసుఁడటంచు గణనసేల
మహనీయవాగ్ఝరీ మాధుర్యమదిగ్రోల। బాణునివేఱుగాఁ బలుకనేల

(సమస్య) చెలువుగ రామలక్ష్మణులు సీతకు తమ్ములు శంభుఁడన్నయున్.

చం॥ అలరుచు గాధినందనుని ♦ యజ్ఞముగాచిన వారలెవ్వరో? రే
లలనకు భర్తరాముఁడు? త♦లంప శశాంకుని వైరులెవ్వరో? పా
పల ధరియించు నెవ్వఁడు? డల♦ఫల్గునుఁ డేమగు మాధవప్రియ్కిన్
(చెలువుగ రామలక్ష్మణులు ♦ సీతకు తమ్ములు శంభుఁడన్నయున్)

పంచముఖాంజనేయ స్తవము.

మ॥ తననుం జిత్తములో స్మరించునెడ వి♦ద్యాబుద్ధులం గూర్చి నె
మ్మనమందుంగల చింతలెల్లఁ దుడిటిలో ♦ మాయమ్ముగావించి ద
ర్శనభాగ్యమ్ము నొసంగి యంత్యమున మో♦క్షంబిచ్చి రక్షించు దే
వుని శ్రీ పంచముఖాంజనేయుని సతం♦బున్ ధ్యానముం జేయుఁడీ.

స్టాండు - ఉత్సాహవృత్తము.

ఎంత తమముగల్గియున్న ♦ నించుకేని కష్టమున్
స్వాంతమందు గల్గనీక ♦ సౌఖ్యదాయకం బగున్
గాంతితోడ వెల్గునట్టి ♦ గ్లాసుగల్గు స్టాండు నీ
వెంతవెలయు నైనఁగొనుమి ♦ యేడ్తెరన్ హితోత్తమా!

(సమస్య) కాపురమేది నీది కపిగా సరిజూపుడి కాపురమ్ము కో.

ఉ॥ లోపములున్నవారు తమ♦లోపములన్ గ్రహియింపలేక యా
టోపము జూపి యెంతయును ♦ టొంపు వహించెడు వారిరీతి మా
జూపుడి హైన్యమైనదను♦చున్ వచియించెదె! యోజసేయఁగా
(కాపురమేది? నీది; కపిఁగా! సరి జూపుడి కాపురంబొకో)

గీ॥ యని సభాస్థాత్ప జనులంద♦అధికముదము। నొంది నుతియింప నవధాన♦ మొప్పఁజేసి
తిక్కపురిలోనఁ గోటీశు ♦ నెదుటనీవు। విమతమదనాశ! హరితాప ♦ వేంకటేశ!

ఉ॥ మీ పరశంపు సాహితియు ♦ మీపద వైఖరి మీకవిత్వమున్
మీ సుకుమారకల్పనయు ♦ మీదగు ధారణ నిల్పుకొంటయున్
మీ సవిలాస భాషణము ♦ మే మిటుచూడఁగ వేంకటేశుఁడో
యీ సుకవీశమౌళి యగు ♦ నందపు తిర్పతియో యనందగున్.

ఉ॥ ఇట్టి శతావధానమున ♦ కీమహనీయుఁడు కర్తయౌట నా
కెట్టి మనః ప్రమోదముల ♦ నేర్పడఁ జేసెనో మీ రెఱుంగరే
గట్టిగ నేను జెప్ప మరి ♦ గాఢహృదంతర ప్రేమయందు రే
పట్టున నైనఁగాని కవి♦ పార్థివుభాషణముల్ ప్రమాణముల్.

ఇట్లు సుధీజన విధేయుఁడు

ఆకొండి సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రి, అగ్రాసనాధిపతి, గుండ్లపల్లి.

(సమస్య) ఉన్న వాసన వాయునే యుల్లిగడ్డ

గీ॥ గుణవిహీను నిరక్షరకుక్షు సుకవి
దూరు సభలోన నుంచుచో నూరకొను నె
వ్వఁడుండుగాక; సెంటులో పలను ముంచ
(నున్న వాసన వాయునే యుల్లిగడ్డ)

రిజిష్ట్రరువారి ఆఫీసు.

సీ॥ భోగముల్ వారికై మోహముల్ నుంజెంది
కొంపగోడిని సమ్ముకొనెడివారు
వృద్ధులై తామింక పెండ్లిండ్లకై కల్లు
మాసమ్ములమ్ము దుర్మార్గచరులు
సాహాయికై పుత్రకై శత సహస్రంబులు
ఋణములు గావించు హీనమతులు
ఆదాయమును మించి అధిక వ్యయమ్ముల
నాచరింపఁగ నెంచు నీచమతులు

గీ॥ కానుపించెదరే కాని కీర్తమునకు
కష్టలోనంగ వచ్చు గౌరవపు జనులు
కానుపింపరు సుమ్ము యీ కాలమునను
వెదకిచూడ రిజిష్ట్రరాఫీసులోన.

చలిజ్వరము - ఉత్సాహవృత్తము

ఒక్కదినమునందు మాని యొక్కదినము వచ్చుచున్
మిక్కుటముగ వాంతులెపుడు మేకమీఁదియాటయున్
సృక్కఁజేసి మనుజులను కురూపులుగ నొనర్చెడిన్
అక్కటకటచలిని గూడి నట్టి జ్వరముగల్గినన్.

తిలకము

శా॥ జట్టుందుర్గతి బట్టకట్టితిని బల్ శోకున్ సహింపంగ నిం
కెట్టో భూషలుకొన్ని దాల్చితిని కానీ లోటుగాఁదోచెని

ఉ॥ శ్రీలసదప్రమేయ సరసీరుహ రీతి సుధాంశు దివ్య రా
కాలక తేజ భాతి సుకాండజయావహమై మనోజ్ఞమై
బాలురు పండితుల్ కవులపారముదమ్మునఁ దేలియాడఁగా
గ్రాలు భవత్కవిత్వము జగన్నుత మాననుఁ వేంకటేశ్వరా!
ఇట్లు భువనగిరి కోదండపాణి, సబురిజిస్ట్రారు, చెఱకుపల్లి.

ప్పట్టుంగాపువ వర్ణముం దెలిపి శో•భః కూర్చునం చెంచిత్రాం
బెట్టెన్ మేల్ తిలకంబు మోముననౌ నిటుకా•వీక్షింపఁగా నెగుచున్.

చెఱకుపల్లిసంత

సీ॥ కుళ్లుకాయలు దెచ్చి • గుట్టలుగను వైచి
అఁప్పక్రియమ్మున • కమ్ము వారు
మృతప్పితళ్లను తాము • మెండుగఁదెచ్చి సా
యంతనంబగుదాక • నమ్ము వారు
కాయధాన్యము తెచ్చి • ఓమమ్ము గానుంట
అధిక క్రియమ్మున • కమ్ము వారు
పలురకమ్ముల మిఠా•యిలను గావించుచు
బాలుర సంతోష •పఱచు వారు

గీ॥ పూసలును కుంకుమచుపూనమ్మ • దాసరులును
సర్వముం గొనవచ్చిన • జనమువలన
ఇసుముజల్లిన రాలఁగ • నెడము లేక
పంచముఁకు వింత చెఱకు•పల్లిసంత.

గోపాలస్వామి - మత్తకోకిల

కేళికీలుఁడవౌచు నందుని• గేహమందున బాల్యమం
దాలఁగాచెడివేళ వేణువు • నంచితమ్ముగ నూదుచున్
హాళిఁగొల్చితి వెల్లవారికి • నట్టి నిన్నదిఁగొల్తు గో
పాలదేవ! మదీయపాప ని•వారణం బొనరింపుమా!

నవరత్నములు

శా॥ నానా వేదనికాయ భూషితము శుం•భద్జ్ఞానవిద్యాప్రభా
ధీనోల్లాస సుధీజన ప్రకర ని•ర్దేశస్ఫురద్వాక్య వి
జ్ఞానానందసుమాధురీ రసము న•జ్ఞానాంధకారాఖ్యమం
బౌ నీసత్సభ కేగుదెంచిన మహా•శ్రీ శ్రేణి సర్చించెదన్.

మ॥ పరసత్త్వంబును మహోపకారమియు నుదం•చద్వాగ్విలాసంబునన్
గర మొప్పంగ విపుంగ వుండనఁగఁ బ్ర•ఖ్యాతిన్ మహింగాంచు నీ
పురుషశ్రేష్ఠు ప్రతాపవంశజా ముఖాం•భోజాతముం గంటిరే
యరవిందాననురాణి కాపురము నే•యన్ భక్త వాత్సల్యయై.

(సమస్య) రాముండంతట రుక్మిణీసతి కరగ్రాహమ్ము చేసె న్వడిన్
శా॥ శ్యామాభ్రప్రతిమానదేహుఁడు సమ♦స్తార్థీశుఁడౌ కృష్ణుఁ డు
ద్దామప్రౌఢిని దుష్టభూపులనడిన్ ♦ దార్కొని గావించి 'తా
నే ముమ్మాటికి మత్ప్రియుం'డనుచు లో♦నెంచంగృపన్ గోపికా
(రాముండంతట రుక్మిణీసతి కర♦గ్రాహమ్ము చేసెన్ వడిన్)
ఉ॥ దేవత లెల్ల రక్కసుల ♦ తీండ్రపు బాధలకాగలేక గౌ
రీవరుతోడ మొఱ్ఱయిడఁ ♦ బ్రేముడిఁదాల్చి ప్రసన్నుఁడయ్యు దే
వావనదక్షుఁడౌచు మహి♦మాన్వితుఁడైన కుమారుఁగాంచ దై
త్యావళి రూపుమాపి సుర♦లందఱుఁ బ్రోచె నతండు శూరుఁడై.
చంద్రుఁడు—యమధర్మరాజు. ఉపమానము.

సీ॥ జారవృత్తిఁజరించు ♦ జనుల దినాంతమ్ము
నందు వేసటఁబెట్టు ♦ చందురుండు
జారవృత్తిఁజరించు ♦ జనుల ప్రాణాంతమ్ము
నందు వేసటఁబెట్టు ♦ నంతకుండు
స్వైరులైచోరులౌ ♦ జనులను భటదృష్టి
పథమునఁబడఁజేయుఁ ♦ బద్మవైరి
స్వైరులైచోరులౌ ♦ జనులను భటదృష్టి
పథమునఁబడఁజేయుఁ ♦ బాశధారి
గీ॥ రాజౌకండౌటచే యమ♦ధర్మరాజౌ
కందుగానుంటచే బల్మి♦ఖలులబాధ
వఱచి సత్పథచారులౌ ♦ వారిఁగాంచి
అలరుచుంద్రు శీతాంశుండు ♦ యముండు సమత.

చ॥ పెఱుకుపురమ్ము నందధివ♦సించు ధరామరకోటిచే శుభో
త్కరముగఁ గల్పితంబగుచుఁ ♦ గాంచు సభాస్థలిలోన వేంకటే
శ్వరకవిరాజశేఖరుఁడు ♦ భాసిలఁజేసె శతావధానమున్
నిరుపమవాక్చమత్కృతులు ♦ నిల్పి సుధారసధారలేర్పడన్.
శా॥ కక్షల్ బూని సమస్యలిచ్చిన వి♦కన్ దృష్టిసారించి యా
దాక్షిణ్యంబునకించుకేని వగజెం♦దంబోక పూరించుచున్
సాక్షాత్కారమొనర్చువాణి మది న♦శ్రాంతంబు ధ్యానించుచున్
దీక్షంబూనిన వేంకటేశ్వరుని కెం♦దే సాటివారుందురే?

పోలేరమ్మ

సీ॥ ఆటలమ్మయు మూకు నలముట లేకుండ। కారుణ్యమున నమ్మ కావుమమ్మ
తడపరయనురోగ ♦ దశవహింపఁగనీక ,, ,,
వంచలనెడివ్యాధి ♦ వశముగాకుండంగ ,, ,,
కలరా యనెడి భయం ♦ కరజాడ్యమును లేక ,, ,,

గీ॥ భూరికృపతోడ నీవు మ ♦ మ్ముల సతము
కాంచితివి కాంచుచున్నావు ♦ కాంచగలవ
టంచు కేల్మోడ్చుచుండెద ♦ మధికభక్తి
లిప్పలిడు కల్పవల్లి! పో ♦ లేరుతల్లి!

(సమస్య) శశ్వల్లీల వెలింగె తారకలు భాస్వద్బింబమధ్యంబునన్.

శా॥ విశ్వంబెల్ల సృజించు ధాత యొకత ♦ స్విన్ రూప లావణ్యశో
భాశ్వశ్రీయసమైన లీల సృజియిం ♦ పన్ వక్త్రబింబంబునం
దైశ్వర్య ప్రదమౌచు తారకలు శో ♦ భాయత్తమై యుండుటన్
(శశ్వల్లీల వెలింగె తారకలు భా ♦ స్వద్బింబ మధ్యంబునన్)

(సమస్య) ఆకాశము కఱచె నక్క అమరులు మెచ్చన్.

కం॥ ఆకాంద్రవేయు లడుగఁగ। పీఁక సుధాపాత్రి కుశల ♦ వేయిదెఘగమున్
పాకారిదానిఁగొనఫణు। (లాకాశము గఱచెనక్క! ♦ అమరులు మెచ్చన్)

జడతలక్షణము

గీ॥ కార్య నిర్వాహకాసక్తి ♦ కలుగకుంట
బుద్ధియందు వికాసమ్ము ♦ పొడలకుంట
నిద్ర, యలసట, మాంద్యమ్ము ♦ నిరతముంట
జడతలక్షణమై యొప్పు ♦ సత్కవీంద్ర!

సీ॥ మోమోట మనుమాట ♦ మామాట గాదంచు। నిచ్చవచ్చు సమస్య ♦ లిచ్చువారు
ఏబాటఁబోయిన ♦ నీబాపఁ డదలునో। ఆబాట పేయుద ♦ మనెడివారు
ఏచోటఁ గృతిలోనఁ ♦ దోఁచకయుండునో। ఆచోటు పేరుకుద ♦ మనెడివారు
ఏవంక నవధాని ♦ ప్రావీణ్య మడఁగునో। ఆవంకఁ బోయెద ♦ మనెడివారు

గీ॥ వివిధవిధముల నవధాని ♦ వేలువేలఁ। బృచ్ఛకులుగొంద రీ సభ ♦ నిచ్చవచ్చు
నట్టులడిగిన ప్రశ్నల ♦ కన్నిటికిని। నుత్తరంబుల నందిచ్చె ♦ యుక్తిమీర.

(సమస్య) ఏతపుకొమ్మమీద నొకయేనుగు సింగము వేటలాడఁగన్.

ఉ॥ ఆతతరీతి వైరమున ♦ నయ్యవి యొక్కెడఁ జేరియున్నచో
నేతరినైన తాము కల ♦ హించునుగాక వనమ్ములందు; నీ
చేతము సంభ్రమించెనొ యి ♦ సీ కలఁగంటివొ లేక కంటివో
(ఏతపుకొమ్మమీద నొక ♦ యేనుఁగుసింగము వేఁటలాడఁగన్.)

ఉ॥ ఇన్నిటి కొక్కమాట వచి ♦ యించెద నీవిఁదొలంగ నెంచువాఁ
డెన్నికలోనఁ దన్నునుప ♦ యింపఁగవచ్చి విలాసవైఖరిన్
బన్నగడల్ దురంతగుణ ♦ భావములుం గననిచ్చి యంతటన్
గ్రన్ననలేచి కేల్మొగిచి ♦ కాదని తిన్నని సున్నఁ జుట్టెనున్.

సీ॥ గోపాలరత్నంబు ♦ ప్రాపువెన్నెలఁ గార । నీపాలకరుణను ♦ నెఱపుగాక
అనవద్య నీదు జి ♦ హ్వాగ్రంబునందున్న । నలువరాణియు సదా ♦ నిలుచుగాక
వివిధదేశములందు ♦ నవధానములుసల్పి । నీకీర్తి దిశలెల్ల ♦ నెగడుగాక
కమనీయ సౌందర్య ♦ గాత్రంబువహియించి । రేబవళ్ళును తేజ ♦ రిల్లుగాక

గీ॥ సిరియు శోభనమెప్పుడు ♦ జెందుగాక । చిరతరాయుష్యవంతమై ♦ చెలఁగుగాక
పుత్రపౌత్ర కళత్ర స ♦ న్మిత్రవితతి । అంతకంతకు నభివృద్ధి ♦ నందుగాక.

ఉ॥ ముందొక పండితుండిచట ♦ మోదమునన్ సభ వేగఁ గూర్చియున్
బందుగులున్ సుహృజ్జనులు ♦ బల్మరు విస్మయమందుచుండఁగా
కొందఱుముందు డెందమునఁ ♦ గూర్చుడుపట్టు విశేషకాలమున్
సందియమున్ గనంబడఁగఁ ♦ జాచెనుబో వివిధావధానమున్.

ఉ॥ ఆ యవధానవైఖరుల ♦ నారసి యీయవధానమందులం
దొర్లియుచు తూచఁబోవఁగనఁ ♦ బోఁచెడు బెండులు కొండలం బలెన్
న్యాయము కొద్దిగొప్పలను ♦ నవ్యపరీక్ష నొనర్చి పంచెఁబో
శ్రీయుని నిమ్మహాచుపాలు ♦ కవీశ్వరు జిహ్వాపయిన్ వసింపఁగన్.

ఇట్లు సుధీజనవిధేయుఁడు,
చెలుకుపల్లి వేంకటకృష్ణయ్య,
అసిస్టెంటు కరణం.

చెలుకుపల్లి,
31—6—1918.

దీ 28—10—1918. నర్సాపురములో శ్రీ కొప్పర్తి యజ్ఞన్న గారికి రావుసాహెబు బిరుదు నిచ్చుసమయమున శ్రీ క్యాంపుబెల్ కలెక్టరువారి సభలో చెప్పినవి.

ఉ॥ ధీపటిమమ్ము కూర్చియును దేశము లెల్లఁ జరింపఁజేసి మా
ప్రాపయి తోడునీడయయి బాయకమమ్ములఁ బ్రోచుచుండి యే
దోపగిదిన్ యశమ్మునకుఁ ద్రోవను జూపుచు నేఁటికిట్లు న
ర్సాపురిఁ జేర్చియుండిన విశారద శారదఁ గొల్తు మాత్మలన్.

ఉ॥ సందియ మేమిలేక విలసద్గతి విష్ణునియంశచేత మా
బందరుమండలమ్మునకు భవ్యకలక్టరువై చెలంగు నీ
ముందర నేఁడు మా కవనముల్ వినుపింప నగణ్యమైన యా
నందము కాదె క్యాంపుబెలు నామ ప్రసిద్ధ మహాశయాగ్రణీ!

చ॥ తమరు ననుజ్ఞ నీయఁగ ముదమ్మునఁ గోరెదమిప్డు తొల్లి యాం
గ్లమునను షేక్స్పియర్ మొదలుగా గల సత్కవులున్న రీతి యాం
ధ్రమునను సత్కవిత్వము కరమ్ము ముదమ్మునఁ జెప్పనేర్పి మా
సముఖత నిల్వఁగంటిమి ప్రశస్తతనమ్ముగ కల్కెటర్ ప్రభూ!

ఉ॥ నూతనులంచు నెంచుచు మనోజ్ఞకవిత్వము కాదటంచు మా
చేతములన్ దలంపకుడు చేడియతో తొలినాఁటి వాక్యముల్
ప్రీతివహింపఁ జేయకయె వెక్కసమౌనొకొ అట్లె మత్కవి
త్వాతిశయమ్ము నూత్నమయి నందున లోపము లేదొ కింతయున్.

శా॥ సత్యాసత్య విచక్షణక్షమత విశ్వాసమ్ము లేకుండుటన్
వ్యత్యాసమ్ముగ రోజనల్ సలుపు నెవ్వారైన మాయీసభన్
నిత్యానందము లేదుపొమ్మనిన మన్నింపంగ మాకెట్టులో
ప్రత్యక్షమ్మునఁ జూడఁగావలయు మత్ప్రావీణ్యగాంభీర్యముల్.

ఉ॥ కీర్తిగడింప నచ్చును నొకించుక, కాని ధనాఢ్యులైన భూ
భర్తలకైనఁ బొందఁగ లసమ్మును శక్యముగాని బిర్దునై
వర్తిల 'రావుసాహె'బని పాలకు లిత్తురి నిచ్చిరాయెకొ
ప్పర్తికులాబ్ధిచంద్రుఁడయి భాసిలు యజ్ఞనమూర్తిగారికిన్.

ఆధునిక కవిత్వమునందు ప్రఖ్యాతివహించిన రామేశ్వరకవులు సభికులెల్లరు విస్మయానంద పరవశులగునట్లు ఒకరి తరువాత నొకరు లెక్కకుమించిన పద్యరత్నముల సభికుల శ్రవణభూషల నొనర్చిరి.—వినోదీ నవంబరు సోమవారం 1918 ఆంధ్రపత్రిక.

*మొగలితుర్తి

(అష్టావధానము)

కాళయుక్తి ఆశ్వయుజబహుళ ద్వాదశి గురువారం 31-10-1918.

ప్రార్థన

ఉ॥ పౌనని యెల్లవారు కొని♦యాడఁగఁబల్లెలఁ బట్టణంబులన్
బూనవధాన సత్సభలఁ ♦ బ్రోచితివైనను నేఁడు రాజసం
స్థానమునం బొనర్చుటకు ♦ సాహసమూనిన యట్టివార మ
మ్మా! నిపుణమ్ము మాకొసఁగు♦మా మము బ్రోవుము! వాగ్వధూమణీ!

ఉ॥ నాటికి నాటికిన్ విబుధ♦నాయకులన్ దనియించునట్టి వా
క్పాటవమిచ్చి నేఁడు మహి♦కాంతుని సత్సభలోన నిల్పినన్
ఓటమిఁగల్గనీయక జ♦యోన్నతిమాకు ఘటింపుమంచు ము
మ్మాటికి నింకనిన్ను బ్రతి♦మాలుట మానము బ్రోవు మంబికా!

ప్రారంభము.

విఘ్నేశ్వరుఁడు

గీ॥ విఘ్నములడంచి రక్షించు ♦ వేల్పనుచు। స్వర్ణదీపార్వతుల ముద్దు♦
పట్టినుచు। భక్తజనులకు నిష్టక♦ల్పకమనుచు। వినుతిఁగావింతుఁ
బ్రోవుమో ♦ విఘ్నరాజ!॥

జార్జి మేరీ.

సీ॥ అర్కబింబం బెప్పు ♦ డస్తమింపఁగరాని
క్ష్మాపాలన మొనర్చు ♦ చక్రవర్తి
ఆంగ్లేయులట్టుల ♦ హైందవులనుగూడ
సమభావమునఁ జూచు ♦ చక్రవర్తి
మనదేశమునకు స♦మ్మతివచ్చి ఢిల్లిని
సామ్రాజ్యపతియైన ♦ చక్రవర్తి
గణనకమేయమౌ ♦ కరణిని మనకెప్డు
సౌఖ్యమ్ము లొడఁగూర్చు ♦ చక్రవర్తి

గీ॥ కవిత తెలుఁగులు రామేశ♦కవులెయెదుట। ఎంతసమ్మునఁ జెప్ప నా♦స్వాంతమందు
దలఁచివాడను గాన నిద్దానిలోన। తప్పులున్నాని యొప్పుల ♦ దలఁపుఁడయ్య.

చ॥ తిరుపతివేంకటేశ్వర సు♦ధీవరులాది నొనర్చినార ల
బ్బురముగ నేడు మీరిటు ప్ర♦మోదమొనర్పఁద కేకరీతిగా

గీ॥ కమలయును వాణి రూపమే • కమ్మ గాఁగ। మేరి రాణిగ భువిని జ • న్మించె ననఁగ । చెలఁగు మేరినిఁగూడి సు • శ్రీవహించి । సౌఖ్యమొందుత! శ్రీజార్జి • చక్రవర్తి॥

గోపాలస్వామి

చ॥ సకలము త్వన్మహత్త్వమున • సంభవమౌటయు వృద్ధిఁబొందుటల్
వికలతఁగల్గు భక్తులొగి • వేఁడినయంతనె ప్రోచుచుండుటల్
సుకముల కాటపట్టగుచు • శోభిల నీపురిఁజేయునిన్ను ను
త్సుకతను గొల్తుమో మొగలి • తుర్తి పురాధిప! గోపబాలకా!

(సమస్య) తల్లికి మగఁడౌటకన్న ధన్యతఁగలదే.

కం॥ ఉల్లము రంజిల నేయుచు। వల్లభునకుసాయపడుచు • పతిఁ గొలుచు వగన్
వెల్లుగ సుఖియిడు సుగుణను (తల్లికి మగఁడౌటకన్న • ధన్యతఁగలదే)

ఆంజనేయుఁడు - మత్తకోకిల

వారిధి స్వీజ శక్తిచే నొక • పల్వలంబుగ దాటి త
త్తీరమునంగని లంకలోఁగల • దేవి జానకిఁ గాంచియున్
శ్రీరఘూత్తము శంకదీర్చి య • నేకరీతుల సాయమే
పార రామునికిం బొనర్చిన • యాంజనేయు నుతించెదన్.

(సమస్య) అడుసు తొక్కఁగనేల కాల్గడుగనేల?

గీ॥ అర్థఘటికా సుఖమ్మన • కాసఁజెంది। కులటలంగూడి వ్యాధుల • నలయనేల! వైద్యులనుజేరి పలుపాట్లు • పడఁగనేల? (అడుసు దొక్కఁగనేల కాల్గడుగనేల?)

మొగలితుర్తి పురవర్ణన

శా॥ శ్రీరాజన్యుల వాసభూమియయి వా • సింగాంచి యీనాటికిన్
శూరుల్ పూర్వుల సచ్చరిత్రముల ని • చ్చో చాటు చిహ్నంబులెం
తే రాజిల్లెడు కేతకీపురి సదా • దృక్పర్వమై యొప్పదే
శ్రీ రాజా నరసింహ భూపతులు వా • సిన్ వాసముం జేయుటన్.

జాపిలి రీవధానములు • సంతసమౌటను వారు మీరలన్
అరయుగ సూక్ష్మ ధ్యానస్థులని • యూర్ధ్వ దళంబిలిమాయ్యె [illegible]

అవధానము జరుగు స్కూలు.

సీ॥ ప్రాకారములతోడ ♦ పరిఢవిల్లెడిపూల
తీవెల యందంబు ♦ తెలుపఁదరమె
తళతళమనెడు కాంతులఁనీను భిత్తికా
పంక్తుల చెల్వంబు ♦ పల్కఁదరమె
ద్వారగవాక్షముల్ ♦ తఱచౌట వాయుప్ర
చార సౌఖ్యంబును ♦ చాటఁగలమె
బల్లలు కుర్చీలు ♦ పటములు బహుళమై
కూర్చ మోదమ్ము ప్రొల్కుటకు వశమె

గీ॥ మావధానంబు వీక్షింప ♦ మక్కువమెయి| బంధువులతోడ పండిత♦వరులతోడ| అప్పల నృసింహభూపతి ♦ యరుగుదెంచ| నేఁటి స్కూలు వైభవము వర్ణించనగునె?

రాజాగారి గృహము

సీ॥ ప్రాకార వేష్టిత ♦ ప్రాభవంబై యందు
గున్న మామిళ్ళచే ♦ చెన్ను దనరి
గమగమ యనుతావి ♦ కడలెల్ల పఱవంగ
పుష్పాల తోటల ♦ పొల్పుఁజెంది
పల్కు పల్కులనెల్ల ♦ వడిపల్కనేర్చిన
శుకసంతతులతోడ ♦ శోభఁదాల్చి
కనుసన్నలనె పనుల్ ♦ గావించు దాసీజ
నంబు కిక్కిరియంగ ♦ డంబుమీరి

గీ॥ భళి! పితామహ వైకుంఠ ♦ భర్గసభల| ననుకరించుచు బహుళచో ద్యమ్మనగుచు| లలితమగుచు 'శ్రీకృష్ణ విలాస'మన దనరెను శ్రీనార సింహరాణ్మందిరమ్ము.

ఉ॥ పూని దేనియల్ మధుపముల్ దమిఁ దీఱఁగఁ ద్రాగునట్లుగా
మేఁగు ముద్దుమాటలను ♦ మీరలొనర్చెడి యీ యవధానపుణ్య
జాల మదమ్మనం జదివి ♦ సంతసమొందరె యీ పురంబునన్
బాలురు బాలికామణులు ♦ పండితవర్యులు రాజపుత్రులున్.
గీ. ఖ్యాతిఁగాంచిన రామేశ♦కవులు నేఁడు | పూజితంబైన యవధాన♦మును బొనర్చఁ
గాన సంతోషపెట్టఁగ ♦ గలమె వారి | నైన శశికిని నూలుపో ♦ గనుట వినరె?
మలపాక పేరిశాస్త్రి, ఆస్థాన సిద్ధాంతి, బొబ్బిలి.

ఈపురబాలికాపాఠశాల

సీ॥ బోధనాశక్తిని ♦ ముక్కాకలను దీటి
తగిన ప్రధానబో♦ధకుఁడు దనర
సత్కాళాంశుతులౌచు♦సన్నుతిం గనఁజాలి
దక్షులై యితర బో♦ధకులు మెఱయఁ
బుటభేదనములోని ♦ భూరి ధనాఢ్యులు
దీనివృద్ధికిఁ గాంక్షఁ♦ బూనుచుండ
ప్రతిమాస మరుదెంచి ♦ పాఠశోద్యోగియు
లరసి పెంపొందింప ♦ నలరుచుండ

గీ॥ అపరవాణీస్వరూపలై ♦ యలరునట్టి। బాలికలువచ్చి విద్యల♦ప్రతిదినంబు। బడయు యీ పురిబాలికా♦పాఠశాల। నోముమీ కృపఁజూపివా♦ణీ! మదంబ!

శ్రీ కాకర్లపూడి అప్పలనరసింహరాజుగారు తమ మందిరమునను మ్ము సత్కరించు తరిని శ్రీ రాజాగారికోరికపై నొకచిత్తరువును గూర్చి చెప్పినది.

మ॥ ఒక హస్తంబది సంతసించితిమి నో♦హోయంచు వాకొంట, వే
రొకహస్తంబది యీవిచూపుటకునై ♦ యున్నాగమే యంటయై
ప్రకటంబయ్యె భవన్మనోగతము చి♦త్రింబైన జంత్రమ్ము చే
సకలామోదముగాఁగ నిత్తరిని రా♦జా నారసింహప్రభూ!

మ॥ అరయం దిర్పతివేంకటేశ్వర వధా♦నాప్తిన్ స్మృతిం గల్గఁగా
యిరువై నాలుగువత్సరమ్ములకు నేఁ♦డే తెంచి రామేశ్వరుల్
గరిమం జేసిన యీ వధానమిఁక వి♦ఖ్యాతమ్ము గానొప్పదే
సరసాగ్రేసరులార! సత్కవుల చ♦ర్చన్ శ్రీ మొగల్తుర్తినిన్.

శా॥ రాజా అప్పలనారసింహ బహదూర్ ♦ రంజిల్లగా వచ్చుటన్
వ్యాజప్రేమ పురినివాసులు వధా♦నాత్కారత్యంతం జేరుటన్
తేజస్ఫూర్తులెసంగ నీ మొగలితు♦ర్తిన్ సత్కవిశానులా
మీజంటన్ హరిప్రోచు సోదరత రా♦మేశాఖ్యతన్ వర్ధిలన్.

గీ॥ ఎలమి శాఖాభిమానమొ♦కించుకేఁ। పాటిసేయక స్నేహభా♦వంబుచేత
సోదరులవంగనుండుట ♦ చూడఁజూడ। వైదిక నియోగివైరముల్ ♦ బాసిపోయె.

గీ॥ ఎఱిగిఁ యెఱుంగకో నిచ్చితి। నరయం బ్రశ్నంబు లిటుల ♦ నవధానమునన్
సరిఖగొనకుండు డంచును। వరిమరి ప్రార్థించుచుంటి ♦ మాన్యుల మిమ్మున్.

నారపరాజు సీతారామయ్య, కరణం, మొగలితుర్తి.

* పెంటపాడు

(అష్టావధానము)

కాళయుక్తి సం॥ పుష్య శుద్ధ ఏకాదశి ఆదివారం (12-1-1919)

ప్రార్థన.

శా॥ శ్రీమంతుల్ సుకవుల్ బుధుల్ గలిగివాసిం జెందఁగాఁ జాలి యు
ద్గ్రామంబైతగు పెంటపాటిని సభం ♦ గావింపఁగా నిత్తరిన్
ఆమోదమ్మునఁ జేరియుంట మహనీయంబైన యుష్మత్కృపన్
మామీదం గనఁజేసి మాకు జయమిమ్మా తల్లి! కాత్యాయనీ!

శా॥ అప్పారాయ సుధీవతంసుఁడును శేషాచార్య ధీవర్యుఁడున్
యిప్పట్లన్ సభ సేయఁ గోరుట నిటన్ ♦ హేరాళమా కైతనున్
జెప్పన్ మమ్ముకృపం గనందగును; నిన్ ♦ సేవించువారల్ సభన్
మెప్పం జెందుటకేవి చిత్రమగు వాణీ! భక్తసంరక్షణీ!

ప్రారంభము.

కోపము మంచిది.

ఉ॥ పాపుల దుర్మదాంధులను ♦ బాపి జగమ్మును రక్ష సేయఁగా
లోపము లున్న చోటు లవలోకనముం బొనరించి దండమున్
జూపఁగ, సత్యధర్మ పరిశోధనఁ జేయఁగ, జ్ఞానహీనమా
కోపముగాక ధర్మమగు ♦ కోపముదాల్పఁగ శ్రేయమౌ జుమీ.

(సమస్య) ఈశనిభార్యమీపముల కింతనిదానమె లెక్కపెట్టఁగన్.

ఉ॥ ఆశ సుయోధనుండు భవవర్ధ మహీతలమీక సర్వ మా
పోశనముం గొనందలప ♦ భూరిబలాఢ్యులరయ్యమీక ల
ల్యాశకుఁబోక పట్టణము ♦ లైదిఁటిఁగోరితి వంట! ధర్మజా!
(ఈశనిభార్య! మీపముల ♦ కింత నిదానమె లెక్కపెట్టఁగన్)

(సమస్య) భళ్ళున తెల్లవారెనన భానుఁడు పొల్చెను పశ్చిమాద్రిపై.

ఉ॥ మిల్లులు కూయఁగాఁ దొడఁగె ♦ మీరలు లెండని వారివారలున్
తల్లులు మేలుకొల్పుటలు ♦ తద్దయుయారపులోఁ జెలంగఁగా
నెల్లరు పొద్దుగ్రుంకెనని ♦ యిచ్చటివారనఁగా క్రమంబునన్
(భళ్ళున తెల్లవారెనన ♦ భానుడుపొల్చెను పశ్చిమాద్రిపై)

ప్రస్తుత యుద్ధము వలని లాభములు

ఉ॥ ఏచినజర్మనీ నివహ ♦ మెల్లవశింపఁగఁ జేయుపట్ల మై
దాఁచక యాంగిలేయులకు ♦ తద్దయుసాయము జేసియుంట సం

కోచము లేక రాజు మనకుఁ దయసేయు స్వరాజ్య మందు రీ
యోచన నిక్కమేని ఫల మొందమె యుద్ధము చేత ధీమణీ!

శివ కేశవుల కభేదము - శ్లేష

క॥ గిరిధరుని భుజగ సంగతు ।నరయఁ ద్రిలోకముల నేలునట్టిమహాత్ముఁ
దరణి శశినేత్రు ముని సం।స్మరణీయు ననంతు నేను మాధవుఁదలఁతున్.

బ్రాహ్మణేతరోద్యమము.

మ॥ కలకాలమ్మననుండి బ్రాహ్మణులు సంఖ్యంబూని శూద్రాళితోఁ
జెలఁగం గొందఱు నూతనోద్యమములన్ సృష్టించి వైరమ్ములం
గలుగంజేసిరి దాన నిర్వురకు సౌఖ్యం బేమియున్ లేక వ
ర్తిలఁగాఁ జొచ్చిరి దేశదుస్థితికి వీరేమూలమై యొప్పఁగన్.

(సమస్య) స్మరాలయమ్ము మూతువా సమర్తపెండ్లికూఁతురా!
ధరామరేంద్రులెల్ల శంభు దర్శనం బొనర్పఁగాఁ
గరమ్ము భక్తితోడ వచ్చి కాచియుండి రిచ్చటన్
హరార్చకా! యిదేమి చోద్యమౌనొకో యిటుల్ జిత
(స్మరాలయమ్ము మూతువా సమర్త పెండ్లికూఁతురా)

ఉత్సవాధ్యాయులయగు శ్రీరామకవి తానొక్కఁడే 'సిద్ధాంతము'గ్రామము లో నవధాన మొనర్చెను. ఒక్క సమస్యమాత్రము జ్ఞాపకముకలదు:—

చ॥ ఇదియొక పెండ్లికార్యమె మఱేమి శుభావహ ముండె నింట నో
ముదితరొ! కట్టఁబెట్టఁ, బెడమూర్ఖమె చుట్టఁపుఁ జూపువచ్చుటం
గొటువఁగ నెంచునే పసుపుకుంకుమ తోడుత నిచ్చితేని యా
(మదగజయానదున్ రవిక మాత్రమె చాలును చీరయేటికిన్)

ఇటులే మే ముభయుల పతిబాల్యమున పెదనందిపాటిలో అష్టావధాన మొనర్చితిమి. రికార్డు లేదు. అప్పుడు "దేశాభిమానిపత్రిక" లో బ్రచురింపఁ బడిన మాయవధానములోని యొకపద్యనుమాత్రము జ్ఞాపకముకలదు.

పురుష విరహము

చ॥ అకట! తలంపఁ బ్రాణపదమైన సుశీలనుబాసి యొంటినై
యిఁక నిముసంబు నిల్వఁగలనే విధి కెందుల కిట్టిబుద్ధి కా
ముగులగు చాలయాయువును పోయును; పోసిన పోయనీ! సదా
సకియను గూర్పకుండెడు ప్రజాపతి ధర్మమనస్కుఁ డెట్లగున్.

N.B. ఇట్టులే యింక మఱికొన్ని కలవు.

అత్తిలి

(అష్టావధానము)

కాళయుక్తి నామ సం॥ పుష్యశుద్ధ ౧౩ మంగళవారము (14-1-1919)

ప్రార్థన.

ఉ॥ శ్రీవనితా కృపాకలనఁ • జెన్నలరారెడు వారలెల్ల సం
భావితలీల మామకసభం దిలకింపఁగఁ గోరియుంటఁ బ్రి
జ్ఞావిభవంబు జూపుటకు • సత్సభ సేయఁగఁ బూనినార మం
బా! విధిరాణి! వాణి! విజయమ్మొనఁ గూర్పుమి యత్తిలిన్ సభన్.

ఉ॥ ఎన్నిదినంబు లీపగిది • నేముచరింపఁగ జాతకంబులో
నున్నదొ యంతకాల మిటు • నుత్సుకతం జరియించుచుండఁ జే
రెన్నికఁ గాంచఁజేయుచు నహీనకృపన్ మముఁ గాంచుమమ్మ ని
న్నున్నిరతమ్ము గొల్చెద మనూనపు భక్తిని శంభురాణిరో!

ప్రారంభము

సూర్యాస్తమయము.

క॥ నళినమ్ములు ముకుళించెను। పులుఁగులు తమతమ కులాయములకుం జేరెన్
ఖలులెల్ల బయలు వెడలిరి। మెలమెల్లన; భానుఁ డస్తమించిన వేళన్.

పౌర్ణమినాటి చంద్రుఁడు

గీ॥ కలువలు వెలుంగ పండువెన్నెలలు గాయ। జారచోరుల బింకముల్ •
సడలిపోవఁ। గాంతియుతుఁడౌచు షోడశకళలతోడఁ। గుముద
బాంధవుఁ డొప్పు పౌర్ణమిదినంబు॥

లక్ష్మీవర్ణన.

ఉ॥ ఏమనుజుండు నీకృప సహింపఁగఁ జాలునొ యాతఁడే మహా
ధీమహితుండు సజ్జనుఁడు • ధీరుఁ డుదారుఁడు సత్కులీనుఁడున్
నామకుఁ డర్థికల్పుఁడు జనప్రియుఁడౌచు యశమ్ము గాంచుటన్
శ్రీమహిళా లలామ! నుతి • సేయఁదరమ్మె భవన్మహత్వమున్.

CERTIFICATE.

The public of Attili assembled at a meeting held on 14—1—1919 hereby certify to the splendid intellectual feats peformed in the course of అష్టావధానము by కవికిశోర రామేశ్వర కవులు of Guntur District.

అత్తిలి,
14—1—1919.

PANDIT VADULA VENKATARAMAYYA,
T. MALLAVAJHAL B. A. SUB-REGISTRAR.

సర్వేరాయి

సీ॥ ఇరువురు కలహింప ◆ విధి న్యాయమని చెప్పఁ
గలిగిన ధర్మాధి◆కారి యనఁగ
తనపొలమ్మును గాంచఁ ◆ జను దెంచు రైతు చ
య్యన నధిష్ఠించు నా◆సన మనంగ
సస్యమ్ము దృష్టిదో◆షమ్ము పొల్గాకుండఁ
బోలుపార నుంచిన ◆ బొమ్మయనఁగ
క్షేత్ర విభజనము ◆ జేసెడి వారల
కరయంగ ముంజేతి ◆ యద్దమనఁగ
గీ॥ మన ప్రభుత్వమ్ము వారిచే ◆ మనకు నొసఁగఁ
బడి పొలమ్ములఁ గాచు దే◆వత యనంగఁ
బొలముగట్టులఁ బంతలఁ ◆ బొలుచునట్టి
సర్వెరాయిని నుతియింపఁ ◆ జనదె యార్య!

పుత్రశోకము.

సీ॥ నవమాసములు మోసి ◆ నవసి యెట్టెట్టులో
కన్నతల్లికి శోక మ◆గ్గలముగాఁగ
పుట్టిన దాదిగా◆ముద్దాడి పెంచిన
జనకుని చింత దు◆స్సహముగాఁగ
నొకకంచమున మెక్కి ◆ యొకమంచమునఁ బండి
నట్టి సోదరులు వి◆హ్వలులు గాఁగ
నూతనమ్ముగ వచ్చి ◆ ప్రీతిఁ గొల్చెడు నాతి
పరువమ్ము బొగ్గుల◆పాలుగాఁగ
గీ॥ విద్దెలను నేర్చి ప్రాజ్ఞుఁడై ◆ వెలయునొకఁడు
దుఃఖమున మూడు కాళ్ళ ము◆దుసళులైన
తల్లిదండ్రుల ముంచి యా ◆ ధరణిఁ బాసె
దైవఘటనము లెట్టివో ◆ తరమె తెలియ.

యూరోపాయుద్ధము - భారతయుద్ధము పోలిక.

చం॥ పడుగురు రాజు లేకమయి ◆ వచ్చుట సైన్యము లెల్లఁ జచ్చుటల్
వదలఁగరాని బంధువుల◆ప్రాణము లూడుట లక్ష్మి పోవుటల్

మదిగణియింప రెండును సమానమె యైనను వత్సరంబు లీ
కదనము తీరకుంట నధికంబన నొప్పును భారతాజికిన్.

(సమస్య) క్షత్రియులన గగనమందు ఘనతవహించెన్.

క॥ రాత్రులందశతళమనుచును।జిత్రిముగా దక్షసుతలు చెలువొప్పఁగదా
మైత్రి నిరువదేడయి న।(క్షత్రియులన గగనమందు ఘనతవహించెన్)

శ్రీయుత పోలవరము శోభనాద్రిరావుగారు, కొలకలూరు.

చ॥ చదివినవార లాపయిరసజ్ఞులు గల్గిన వారలంచు నిం
పొదవఁగనేటి కీ కొలకలూరికి వచ్చితి, మొక్కరైన మా
చదు వది యెట్టిదో యెఱుఁగుసంగతిలేక సభం బొనర్పఁగాఁ
బదుగురు రారటంం చొక నెపంబున మాసభ సేయ్రరైరిగా.

మ॥ కవితావంశమునన్ జనించి మిపులన్ ఖ్యాతిన్ విడంబించి స
త్కవియుగ్మం బరుదేఁ గాదనుచు పల్కంగా రసంబొనె మీ
భవనంబందున మిత్రులం బిలిచి శుంభల్లీల మావిద్య నుం
త విలోకింపుము నీకె సద్యశము మించన్ శోభనాద్ర్యాహ్వయా!

మ॥ సతమున్ మా కవితా విలాసినియుఁ బ్రాజ్ఞశ్రేణిచుమ్మందు నం
చితరీతిన్ నటియించుఁగాని యొరునిం జెల్వొప్పవీక్షింప దా
యత భూమీంద్రులమంచుఁ దుర్లిప్తపడు విద్యాశూన్యచిత్తంబు సం
స్థితరండా స్తన వైఖరిన్ గనును గాదా! శోభనాద్ర్యాహ్వయా.

గీ॥ తమరు రసికులటంచును దలఁచినాము। తిరిగి వారిని పీఁడఁ బ్రా
ర్థింపఁ జాల। మాజ్ఞ నిడినచో సభను సేయంగలాఁగ। ప్రాంగ్యజన
గేయ! శ్రీశోభనాద్రిరాయ!

క॥ మీకును మాకును బురికిని। నేకరణిన్నైన యశము సింపఁ దలంపన్
యీకార్యము నెఱవేర్పుము।పాకటగతి శోభనాద్రిరాయా! గేయా!

రుద్రవరపు కాశీపతిరావుగారు.

మ॥ అనఘుల్ సర్వకలావిశారదులు దర్వాఖ్యాఢ్యుల్ యశశ్శాములౌ
జనముల్ మీరలుగల్గ యేగడపఁపూ జల్ సేయ మాకేల మీ
రనుమానింపకె యస్మదీయ కవితా వ్యాపారమునుం గాంచఁగాఁ
జను; కాశీపతిరాయ! సత్కవినుతా! సంస్తూయమానాశ్రితా!

*కోలకలూరు
(అష్టావధానము)

కాళయుక్తి పుష్య బ॥ షష్ఠి బుధవారము (22-1-1919)

ప్రార్థన.

చ॥ పలువురు ప్రాజ్ఞులుండుట సభం బొనరింపఁగ నెంచ, నెంచిన
ట్టులె సమకూడియుండుట కడుంగడు సంతసమయ్యెఁ; దత్కృపా
కలితులమై వెలుంగుటకుఁ గాంక్షజనించెను దానిఁగూడ నో
పలుకుచెలంది! చెందఁగల వారమయేని కొంతఁగాంతుమే?

తే॥ గీ॥ పురినివసించు ప్రముఖులెల్లరును వచ్చి। రస్మ దవధానమును
గాంచ నొనటంచు। కోలకలూరికి మాకు పేర్గలుగఁజేయు। భారము
వహింపుమీ మహేశ్వరుని రాణి!

ప్రారంభము

వేదాంతము.

సీ॥ జీవేశ్వరైక్యమ్ము చెప్పఁజాలినదేది। తలప వేదాంతశాస్త్రమ్ము కాదె
అష్టాంగయోగమ్ము లరయఁబల్కునదేది ,, ,,
ముద్రాదిభావముల్ మొగివచించునదేది ,, ,,
సంసారబంధంబు సడలఁ జేయునదేది ,, ,,

గీ॥ జనన రాహిత్య మొనరించు శాస్త్రమేది?। సకలవిద్యల కాదియౌ
శాస్త్రమేది?। జనులమాయను విడసేయు శాస్త్రమేది?। తలఁపగాను
వేదాంత శాస్త్రమ్ము కాదె॥

(సమస్య) పిండిరుబ్బంగఁ గన్నులపండువయ్యె.

గీ॥ అవిరళంబగు రుజలచే నవసినవసి। నోరు చవిచెడి తా నత్తవారి
యిల్లు। చేరి పథ్యమ్ము విడుట చేకూరఁదలఁచి। (పిండిరుబ్బంగఁ
గన్నుల పండువయ్యె)

కోతి - మనుష్యుఁడు ఉపమ (హనుమంతునిగ కాక) సర్వలఘుసీసము.

సీ॥ అవయవములనరయగ సమమైయుండి। మనుజుఁడు కపియును మనుదురిలను
సతతము పురముల హితమతిఁ దిరుగుచు ,, ,,
ఒకరెటు సలిపిన సరినటు సలుపుచు ,, ,,
కృపణతఁ గలిగియుఁ జపలత దిరుగుచు ,, ,,

గీ॥ సమమునను శమమునుగలిగి తపము సలిపి। స్థిరమగుమతిని దశరథ
వరతనయుని। గొలిచిన హనుమకు సమముకలుగక యొగి। మను
జుఁడు కపియునుతలప మనుదురిలను.

(సమస్య) సంరక్షింపుము యెల్లమందనగవాసా! కోటిలింగేశ్వరా!

శా॥ సంరోధించిన కష్టజాలమున వేసారంగ లేకే నినున్
'మాం రక్షా'యని వేడుచుండుటను బ్రేమం జూచి నాడైన యీ
సంతాపంబును నాలకింపఁ దగదా జాల్మ్యండ నన్నింతటన్
(సంరక్షింపుము యెల్లమంద నగవాసా! కోటిలింగేశ్వరా!)

సీతకు-విభూతికి (ఉపమ)

చ॥ జ్వలనునిచే బవిత్రమయి సమ్మతిమై నిరతమ్ము తమ్ములం
గొలిచిన భక్తవర్యుల కకుంఠితరీతి శివప్రదమ్మునై
కలుష సమూహమెల్ల వెలిగాఁగఁ బవిత్రులుగా నొనర్పఁగాఁ
గలుగు విభూతి భూసుతలకైవడి యొక్కటి కాదె యారయన్.

ఇంగ్లండు దేశమునకు-మన దేశమునకు భేదము.

సీ॥ స్త్రీకిస్వతంత్రమ్ము చెలఁగనిచోటను స్త్రీకిస్వతంత్రమ్ము చెలఁగునచట
స్త్రీలు మందుగవిద్య చేనొప్పరిచోట స్త్రీలెల్ల విద్యసాధింతురచట
వేదప్రమాణంబు విడఁజాల రిచ్చోట బైబిలు వేదమై పరఁగు నచట
వివిధవర్ణంబుల వెలయుదురిచ్చోట శ్వేతవర్ణంబుతోఁ జెలఁగుదురట
గీ॥ విగ్రహారాధనమ్ము గావింతు రిచట మానసికపూజ గావింప బూ
నుదు రట! దాల్తు భూషలువీరు వస్త్రములువారు! అరయ నిండి
యా యింగ్లాండు లందు ప్రజలు.

వీరరాఘవస్వామి.

ఉ॥ దేవమునీంద్రవర్గము నుతింపఁగ తూర్పుస్థలినిన్ జనించి బా
హావిభవమ్ముచే విపులమై తగు యాశివువిల్లుఁ దుంచి శో
భావహమైన సీతఁ జెయి పట్టిన వీరవరుండవౌ నినున్
భావమునన్ స్మరింపఁగ శుభమ్ములు గల్గవె వీరరాఘవా!

(సమస్య) సంయమి తన భార్యఁ జూచి చాటునకేగెన్.

క॥ సంయోగితమలినమును శుభంయువుడై సలుపదాని భంగమొనర్పన్
సంయోగవాంఛ వచ్చిన! (సంయమితనభార్యఁజూచి చాటునకేగెన్).

స్త్రీ విద్య.

చ॥ తెలివిని గల్గి యింటిపనిఁ దీర్పఁగ న్యాయము గుర్తెఱింగి వ
తికాల నిజ సంతతిం బెనుపఁ బ్రేముడి బంధుసపర్యలెంతయున్
సలుప పతివ్రతామహిమ సన్నుతిఁ గాంచఁగఁ జాలనెంచినన్
నెలతలు విద్య నేర్వవలె నిక్కముగాఁ బలుమాట లేటికిన్.

శ్రీ

(అష్టా

కాళయుక్తినామ స

ప్రార్థన.

చ॥ తిరుపతికేగు యాత్రికు లంతిపవిత్రదమ్మున నిల్చుచోటు; సు
స్థిరతర గౌతమీ జలము చే కడు పావనమౌ స్థలంబు; శ్రీ
తరుణినివాసభూమి సుఖదాయకమైతగు భీమడోలులో
జరిపెడు మావధానమున సాయము జేయుమి శాంభవీ! కృపన్.

గీ॥ వచ్చుటాదిగ మాపయి భక్తిజూపి
నేటి సభకూర్చి యీపురినిన్ దలంప
సబురిజస్ట్రారుగానుండు శాంతమూర్తి
యైన సుబ్బరావుని తరమా నుతింప?

ప్రారంభము

సభ దేవాలయము చెట్టుక్రింద జేయుచున్నట్లు

ఉ॥ సార మసారముం దెలియు సత్తము లెందఱో వచ్చియుంట యీ
ర్వీరుహ మొండు చాయలను వేడుకనింప సుగాలయంబునం
జేరియు నీవధానమును జిత్తము రంజిల మేమొనర్చుటం
గారుణికత్వమూని మము గాంచుత! వేలుపు వేంకటేశుడున్.

గులాబిపూవు.

చ॥ పరిమళయుక్తమౌచు బ్రసవంబులకెల్లను రాణియంచు నీ
ధరణిని సద్యశమ్ముగని తద్దయుఁగాంచ మనోజ్ఞమయ్యె నె
ల్లరికిని వాంఛనీయమయి లభ్యజనంబులకున్ ముదంబిడన్
వరలు గులాబిపూవును స్తవమ్మొనరింపఁగ జెల్లదే సఖా!

శివకేశవపరము

చ॥ దురితలతాలవిత్రుఁడు చతుర్ముఖవాసవ ముఖ్యదేవ శం
కరుఁడు గిరీంద్రధారి భుజగమ్మును బాముని వాఁడు దైత్యశి
కరుడు తనూప్రదేశమున కాంతను గైకొనినట్టి మేటి, యే
మఱక యొమమ్ముఁ బ్రోవఁగ నుమాధవుగొల్చెద మాత్మలోపలన్

(సమస్య) చందురుఁ డొప్పెను జండశాసనుగతిం జర్చింపఁగా ధీవరా!

శా॥ ఆంధ్రక్ష్మాతల చక్రవర్తియయి బాహా ప్రౌఢిన్ గ్రమించి నీ
రంధ్రమ్మైనయశమ్ము గాంచి యరిదోర్గర్వమ్ము పోఁజేయుచున్
తండ్రిభ్రాతులగా నొనర్పఁగ సముత్పన్నక్షుఁడౌ యా హరి
(శ్చందురుఁ డొప్పెను జండశాసను గతిం జర్చింపఁగా ధీవరా!)

ముసలి మగఁడు — పడుచు పెండ్లాము.

క॥ ముడుతలు బడిన శరీరము
కడుయేహ్యపుకంపు జూచి కాంతలు మెటికల్
విఱచుచుందురు పతియని
యెడదం దల పోయ రించుకేనియు భక్తిన్.

బంతులాట.

గీ॥ ఆంగ్లభాషను నేర్చిన యలఘుమతులు
కాంచువారికి మిగుల దృక్పర్వమిడఁగ
నాడుచుందురు శరీరమ్ము లలయకుండ
బళిర! సంతోషములమూట బంతులాట.

కృష్ణునిమీఁద సత్యభామకు కోపము.

మ॥ నిరతంబేలనొ రుక్మిణీ యువతిపై స్నేహమ్ము పాటించి స
త్తరుణీరత్నముతో విహారము సముద్యల్లీల గావించి న
న్నరయంబోవకె పారిజాతకుసుమం బాకాంతకే యిచ్చినా
డరరే యంచును సత్య కృష్ణుపయి రోషాధిక్యతన్ జూచెన్.

సభాంతమునఁ జెప్పినది.

మ॥ తొలుతన్ సభ్యులరాక సందియములోఁ దోఁచెన్ గదా సీసకో
వెలనిండంగ జనంబు క్రిక్కిరియఁగా విచ్చేసిరీ పౌర వా
క్కులనన్ జూపి ముదమ్ము కూర్చితిరి సంతోషమ్ము గావింపఁగా
వలయున్ గొప్పగ మంచిరాజగుల సుబ్బారాయ మూర్తీశులన్.

ఉ॥ ఎందఱొ మాసభన్ గనసహించిన ముదమున్ సహించుచుండెడు మా
యందసమానమైన హితమంత్ర సహించిన సద్గుణుండు స
క్చందన తుల్యభాషియు భీష్మణి బోగయశర్మ గారి ప్రేమా
నందము గూర్చుచుండు గనినారము యీసభలో మహేశ్వరీ!

* గుండుగోలను

(అష్టావధానము)

సిద్ధార్థి ఆశ్వయుజ శుద్ధ నవమి శుక్రవారము ది 3-10-1919.

ప్రార్థన.

సీ॥ మొగలితుర్తిన్ పాలెమున్ మొదలగుసభ చేసి పూలదండల పూజఁబొందినాము
నరసాపురపు లైబ్రరీ సభలోపల నా శుభాశయను మెప్పులందినాము
అధికారవర్గంబు నాప్తాళి యొదవంగ పత్తిలిసభను మెప్పొందినాము
ఓవగ శ్రీయుక్తలాస్యమ్ము దిగ మెచ్చ కోటిపాటిసభఁ గావించినాము

గీ॥ భీమవరమున సభను మెప్పించినాము। తల్లి! శారద! త్వత్కృపాతత్పరత
వలన। గుండుగోలనున సద్యశంబుఁ దునటుల। నెలమి నీసభ గెల్పుమా
శ్రీయుమమ్మ!

ఉ॥ కొందఱు త్వత్కృపాగరిమ నుండక గుణికాకమ తేమొ భంగముం
జెందెదరంట! యెక్కడ యెడఁ జెందెదరంట మహాయశంబు; నా
చందముగాక యెన్నెడల సద్యశమే ఘటియించి మమ్ము నా
నందముతోడఁ బ్రోచు నినునమ్మి భజించెదనమ్మ శాంకరీ!

ప్రారంభము.

ప్రకృత సభ

చ॥ అతులిత దేశభక్తులయి సత్పురుషాత్ములు సత్కవీశ్వర
ప్రితతియు పౌరముఖ్యులును బల్విధ పుస్తకమందిరమ్మునం
గుతుక [illegible] సమానముగా ఘటియించుటన్ పర
స్వతిని మదిన్ భజించి సభ సల్పఁగఁ బూనితిమేము యుత్తరిన్.

గులాబి పువ్వు

మ॥ అరయన్ సౌరభశోభితంబగుచు సమ్యక్కాంతివంతంబునై
విరులందున్ గణనీయమై చెలువమై విఖ్యాతమై యొప్పి య
త్తరువుం గూర్చునదై సుఖావహత జేతఃప్రీతిగా నొప్పుటం
దరమానార్క గులాబిపూవును నుతింపన్ మాకు నీవేళఁ చున్.

గురువు వేశ్యయింటికిఁ బోవ శిష్యుఁడు వచ్చుట

కం॥ బడిలోన సీతు [illegible] నిజగురుఁడు [illegible] తనన్యాయతఁగనకే
గడన చెలియింట [illegible] వ్యాహి [illegible] ఛాత్రుఁడున్.

స్వ [illegible] సంతోషము.

సీ॥ నవదేశ [illegible] దేవత బోధపడ యగలదు
కళలు, నృత్తులు [illegible] చే బవసాదులు బ్రతుకగాఁ జాలగలదు

బానిసత్వముపంచబంగాళమైపోవ స్వేచ్ఛాభివృద్ధిఁ జీవింపఁగలదు
ఉన్నతోద్యోగమ్ము నొందినవారు విదేశాభివృద్ధిఁ గనినొనర్తురి
సీ॥ ధరణినెల్లెడ తలయెత్తి తిరుగఁగలుగు । పెంపు రేమి! సర్వమాత్రభిమ
గలవు। బీద పెన్నిధిఁ గాంచిన విధముగాను। ప్రేమమయుఁగును స్వరా
జ్యమున్ బడయఁగలుగ.

తిలక్ మహాశయుఁడు

ఉ॥ దేశహితమ్ము సర్వ నిజదేహముగా నైన నొసంగ నెంచి ఆ
దేశముగల్గి పాలకులె । విస్మయమందఁగ రాజసంబునన్
గౌరవతన్ వచించియు జగన్నుతుఁడైన తిలక్ మహాశయున్
ఈశునిమాను భక్తి నుతియించిన శ్రేయము లబ్బు నెల్లయున్.

జయజయ యని ప్రతిచరణము తొలుత నుండవలెను.

జయజయ శాంకరి । శంభునిసుందరి । సర్వజనావని శైలసుతా
జయజయ కాళిక । చండి యుమాపతి । సన్నుతగాత్రిని సకలసుతా
జయజయ దానవశాసని చిన్మయి । సంస్తుతమౌనిసమాజవనీ
జయజయ మాయిక । సంస్థితప్రజ్జ్వల । జాతిర దీప్తిగుణ జననీ

(సమస్య) బాలకుమీసమ్ములు మొలచె బళి! ...గా
కం॥ బాలికయై యశిఖండియు। పాలికిఁ జనఁ ... దునా ... మీసమ్ములు మొలచెన్
గా ప్రిలిపురుషతనుగననా।(బాలకుమీసమ్ములు మొలచె బళి! అందముగా)

(సమస్య) పల్లవులే నిజభర్తలారయన్.
చం॥ జననము నొందుటాది సకలసద్వ్యసనమ్ము తెలుఁగుబోధ సే
వనమగు పెండ్లిమాని మధుపానముచే స్వభిమానముల్ ... చే
దనువు గలంతదాక దురితమ్ములొనర్చెడు పాపజాతిలో
వనితల కొల్లవేళలను । పల్లవులే నిజభర్తలారయన్.

వచ్చుచున్న శ్రీ భోగరాజు సీ. వెంకయ్యగారి నుద్దేశించి చెప్పినది
దం॥ మనుపత్రికం ఖ్యాతిఁ గాంతయుఁ బ్రేమ మోహమ్ము ... నీకున్
దని పెనటన్న వాక్యములు । దబ్బరగా ... సిక్
గనుఁగొనుటాది సూనృతముగా ... యు
ట్లనుదినమందు మాతృశుల । నారయుచుండుము ... వెంకయ్యా!

* నెల్లూరు

(అష్టావధానము) 11 జూన్ 1920.

ప్రార్థన.

ఉ॥ శ్రీయుతులైన రెడ్డికుల • శేఖరు లిందు వసించియుంట వి
ద్యాయుతులైన ప్రాజ్ఞజన • వష్టవధాన శతావధానముల్
సేయుచు నుందురంచు విని • చేరితి మేమును; మున్నుమాసభన్
నీయవాకో జయంబు నటు • లే కృపఁజూపుము నేఁడు భారతీ!

ఉ॥ సారెకు సారెకున్ సభల • సల్పఁగఁ జేసి బహూకరింపఁగాఁ
గోరెడు మిత్రవర్యుల క • కుంఠితమోదము సంఘటింపఁగా
నేరుపదెట్టులుండినను • నిత్యము నిన్మదికొల్చుచుంట వా
కర్యరు(?)ఁ జేయుమిా త్రిపుర • సుందరి! నేఁటిసభన్ కృపన్ మమున్॥

ప్రారంభము

రాముఁడు సీతకు హారము నొసంగుట.

సీ॥ భరతాదిసోదర • వర్గంబుభక్తిమై
వీవనల్ చేపట్టి • విసరుచుండ
హనుమంతుఁడాదిగ • తనను గొల్చెడు వార
లచ్చోట నాజ్ఞాప • మందుచుండ
వరణుఁడాదిగ దేవ • పరివారయుక్తుఁడై
వజ్రికూడను వేడ్క • వచ్చియుండ
గౌతముఁ డత్రి యగస్త్య వసిష్ఠు లా
దిగ మునిజనములు • దీర్చియుండ

తే॥ గీ॥ అమరవిభుఁ డొసఁగిన రత్న • హారము రఘు
శేఖరుఁడు నిజపట్టాభి • షేకవేళ
జానకి గుణమ్ములకు మెచ్చి • సంతసమున
నమరులు నుతింప నామెకం • తమున నిడియె॥

కపటసన్న్యాసి - లయగ్రాహి.

స్రాంపమున(?) వేషముధరింపఁ గను నేర్చియును • మంపుతన(?) మేము
కనుపింపకయు యుండవ(?)! యింపయిన మాటలు వచించుచును
బూటకము • సింపగను బత్తిపహోయింపుచు చరింపన్! సంపద

పంక్తినెల్ల • విప్పగను కన్గొనిసంసింపుచును దివ్యముగ • డింపు
చునుచుండెన్! గొంపలను నార్పుటకు • గుంపులుగ కుచ్చితత •
ంపు మితు లేన్ప పగుంపింపఁ గను మారాత్మ!

సీత నడవిలో డించుట.

శా. దీపంబారిత్తి; లోకనిందలను నెంతేన్ విన్నగాంచాల నే
నాపేన్ జానకి బాయఁ గాన యనుజా! • యత్యుగ్ర శార్దూలహ
స్త్యాద్యాసేవిత సంచరాటవిని నా • యాజ్ఞన్ ధరాజాత ని
ర్వేదాత్యగ్రమ గడించి రక్షింపుమం చెంతేన్ రాముఁ డత్యుగ్రుఁడై.

రామ రావణుల యుద్ధము.

సీ. లోకత్రయమున్ • చీకాకు పరచెడు
ఖలుఁడ! రమ్మని రాముఁ • డలుకఁ బలుక
పనాస్త్రమని నన్ను • పరిభవించి భుజియింప
వచ్చెద నంచు రా • వణుఁడు పలికి
నాగాస్త్రములు రాముని రఘునాయకుని నొంపఁ;
గరుడాస్త్రమున వాని • సరగఁ ద్రుంచి
నానా శరములు భూ • నభములు నిండఁగ
పౌలస్త్య తనువుపైఁ • బర్వఁ జేసి
తే. గీ. మునిజనమ్ములు దేవ సమూహములును
ఉరుతర సానంద వార్ధిలో • నోలలాడ
ఖరసఖునిఁ దోడ పంపె స్వర్గమునకును
రావణుని బాహాకడిమి శ్రీ రాముఁ డెలమి॥

అవధానాంతమునఁ జెప్పినది.

ఉ. నైనను నేటిలోఁ గలుగు • సజ్జనులార! బుధేంద్రులార! నా
కైనను చెప్పి మామక సంభల పానరింపఁగఁ జేసి తృప్తిగాఁ
గానిలిచ్చియుంటఁ గుతుకమ్ము వహించితి నింక నిట్టులే
మానక స్నేహభావమున • మమ్ముఁ గనుంగొనుఁడయ్య సర్వదా.

* నెల్లూరులో

విజయఘంటాప్రదానసమయమున జరిగిన ప్రత్యేకసభలోఁ జెప్పిన
పద్యములలో కొన్ని

మ॥ ఒకకృష్ణుం డొనరించు సాయమునకే యుద్యద్గతిన్ పాండుపు
త్రికు లుర్వీతలమెల్ల నేలి రపు డెంతే మాకు కృష్ణస్వామిం
బకలంకస్థితితోడ నీడలుఁబు సాయం బెప్డు కావింపఁగా
నికఁ దోనుండుఁ సుఖంబుఁగంటిమి సుమీ సింజేకి నెల్లూర్పురీ!

ఉ॥ ఏమని యెంచుటాదిగ ననేకవిధమ్ముల గౌరవించుచున్
ప్రేమను స్వీయమందిరము నీదఁగనీ "యెందుఁగు చుట్టమా
యేమి" యటంచు లోకులు భ్రమింపఁగ మాదరలీల నుండు శ్రీ
రామబుధుండు మమ్మిఁక నరంజిలినారక మమేయభంగులన్.

శా॥ నీయుచ్చైర్యశంబుఁ బల్కఁ దరమే నెల్లూరి ప్రాంతస్థిరం
దేయేచోటుల కేఁగ తావక యశంబే మాకు నాలింపఁగా
నాయెం దావకమైతి? నేఁ డిటుల లభ్యంబౌట మాయాత్మలా
రా! యెంతేనియు సంతసించిరి సుబ్రహ్మణ్య విద్వన్మణీ!

మ॥ చనువుంగల్గుట పల్లెలందరయ ప్రాజ్ఞమ్ము లేదైన యి
చ్చిన బిర్దుల్ గొన నేమిలాభము బుధశ్రేష్ఠుండవై సన్మనో
ఖనివౌ నీ విటు హేమకంకణములన్ గంభీరవాభిఖ్యన
ర్పణసేయం గొనకీర్తి గాక కదుః సుబ్రహ్మణ్య విద్వన్మణీ!

ప్రకటన.

గుంటూరుమండల వాస్తవ్యులును "కవికిశోర" బిరుదాంకితులును శతావధానులు నగు బ్ర॥ శ్రీ॥ రామేశ్వరకవులు యీ పేటలోఁ గావించిన కందావధానములలో చూపిన ప్రతిభావిశేషమునకు వారిని విజయఘంటాప్రదానాదికముతో సత్కరించుటకు శ్రీ కన్యకాపరమేశ్వరీ దేవాలయములో నీదినము సాయంకాలము సభ జరుగును. బ్రహ్మశ్రీ దర్భా సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు అగ్రాసనాధిపత్యము వహించుటకు దయతో నంగీకరించిరి భాషాభిమానులెల్లరు సభకు విచ్చేయ ప్రార్థితులు.

ప్రాణవస్ పేట, నెల్లూరు,
18—6—1920

ఇట్లు,
ఘంటసాల రామకృష్ణయ్య
కొండేటి గోపాలకృష్ణయ్య

గీ॥ సభకు శైవ సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి, అలవు
రాణ పిచ్చయ్యశాస్త్రి, యేనాదిరెడ్డి
వేమూరికులుండు శ్రీరాము • విబుధుడాది
పండితులరాక సమ్మోదావహమునయ్యె.

మత్త॥ ధీవిశేషము గల్గఁజేసితు • దేశముల్ నడిచి ప్రస్థ చ
ష్టావధాన శతావధానము • లందునూరుగ జయమ్ము శో
భావహమ్ముగ నిచ్చి విద్యను • లందఁజేసిన తిర్పరో!
కావఁగావలె నాయువున్ సిరినిమ్ము • కన్యకాపరమేశ్వరి!

బ్రహ్మశ్రీ [illegible] మేళ్ళ [illegible]

ఉ॥ [illegible] తిరుపతి [illegible] • [illegible]
భూ[illegible] • [illegible]
చే[illegible] • [illegible]
[illegible].

చ॥ [illegible] • [illegible]
[illegible] • [illegible]
[illegible] • [illegible]
[illegible].

ఉ॥ [illegible] • [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]!

శా॥ [illegible] • [illegible]
[illegible] • [illegible]
[illegible] • [illegible]
[illegible]!

గీ॥ [illegible] • [illegible]
[illegible] • [illegible] శ్రీ [illegible]!

నెల్లూరు, 18—6—20.

ఇట్లు విధేయుఁడు,
[illegible] రామమూర్తి.

నెల్లూరులో [illegible] ప్రతిభావిశేషముగను [illegible] "అవధాన[illegible]" [illegible].

—23—6—1920 ఆంధ్రపత్రిక.

* బాపట్ల

(అష్టావధానము)

రౌద్రి సం॥ నిజశ్రావణము 22-8-1920

ప్రార్థన.

వ॥ అవధానంబులు దేశదేశముల సేయన్నేర్చి యందున్న ప్రా
జ్ఞవిద్వాంసుల మెప్పులందితిరి; మెచ్చ మాకు తాలూకయై
కవులుం బండితులెంకతో కలిగి వేడ్కన్ నిండు బాపట్లలో
నవధానంబు ఘటింప నట్టి జయమిమ్మా భావనారాయణా!

అగ్రాసనాధిపతిపైనఁ జెప్పినది.

గీ॥ పాండవేయుల మొదల గోపాలకృష్ణుఁ డుంచిన ప్రియంబు మాపైన
నుంచుమయ్య! అష్టావధాన సభకు నాయకుఁడవైన ఆంధ్రరత్న!
గోపాలకృష్ణయ్య! విబుధ!

ప్రారంభము.

సమస్యలము.

క॥ కటుపయ్యెను సుపికరమై పుష్పించును జీర్ణశక్తిం గౌతుక మిచ్చున్
పటిమను ధనముల నిడు, నలు నట్టి బోకాన్చు తములము క్రమమ్ముగ
సఖుఁడా!

తిలక నిర్యాణము.

మ॥ పలుమారుం దగ మనపాలకప్రతతితో వాదింపఁగా నేగి ని
శ్చలధైర్యమ్మున నిల్చి దేశమునకున్ సాహాయ్యముం జేసి గీ
తలకున్ భాష్యము వ్రాసి జ్ఞానమును సంధానించి మమోమ్మి యో
తిలకా! చేరితివే త్రివిష్టపము నార్తిన్ హైందవుల్ గుందఁగన్.

[సమస్య] ముగుదిన్ స్వర్గమునుండ దైవముక హో మోమోటముల్లేవుగా
(సభ జేయుం దిన అసిస్టెంటుతహసీల్ దారగు వెన్నాద రామకోటిగారడిగిరి)

మ॥ తగ వేసంత్రము లేక కుంభజుఁడు పద్మవ్యూహముం బన్న, చం
పగ నౌనంచు సుయోధనుండు పురిగొల్పన్ సైంధవుం డడ్డుగా
నగుటం గర్ణ సుభద్రపట్టికిని నిర్యాణంబు; నిట్లౌట నే
(ముగుదికిన్ స్వర్గమునుండ దైవముక హో మోమోటముల్లేవుగా)

రంగమోహనుని జీవితము.

సీ॥ సుగ్రీవ [illegible] సిద్ధిణో సాసన నెగ్గినాఁడు
బలుని [illegible] సంఘమమ్మ నకు మేలునల్పినాఁడు

సహగమనాచార సంగతినెంతేని మంచిది కాదంచు మాన్పినాడు
పాలు కొనలేని తోడి బాలుర వాత్సల్యపు జనుల దుస్థితి చూచి సాన్పు జాలినాడు
గీ॥ కసుదు బిడ్డల, రోగుల దైన్యగతిని। గంగలోపలఁ గలుపు దుష్క-
ర్మలెల్లఁ। బాయఁజేసియు మనకునై పాటుబడిన। యనఘు నుతియింతు
రామమోహనుని నిచట.

దుష్యంత పరితాపము.

మ॥ తరుణీరత్నము గాంచి మోహము లసంతంబయ్యె మద్బుద్ధి వి
స్మరణంజెందె శకుంతలం గనక దోసం బెంతయుఁ జల్పితిన్
అకటా! యుంగరమిప్డు జ్ఞప్తి నిటు సేయన్ మోదమయ్యెంగదా
కరిడాయన్ విడి పాదచిహ్నములకే కౌతూహలుండౌ గతిన్.

"గోపాల" అని నాల్గుచరణములలో రావలెను. (శివపరము)

సీ॥ ఆబాల గోపాల మభినుతింపఁగఁ జాలు మహనీయరూప నీ స్మరణ సేతు
గోపాలకృష్ణునకును కూర్చు దైవంబ మహనీయరూప నీ స్మరణ సేతు
భవ! యేమిదో పగోపాలన సేయవు మహనీయరూప నీ స్మరణ సేతు
వందనంబులివి గోపాలఁ బడితి కావు మహనీయరూప నీ స్మరణ సేతు
గీ॥ శంకరా! నిన్ను నామది సంస్మరింతు। మామకీ దురితములను భస్మంబొ
నర్చి। జననరాహిత్య మొసఁగి యుష్మత్పదాబ్జ। మూలమును నిల్పుమి
త్యత్కృపాకలన మమ్ము.

ఆగ్రాసనాధిపతియగు ఆంధ్రరత్న దుగ్గిరాల గోపాలకృష్ణయ్యగారిచ్చినది.
(సమస్య) గడ్డంబడ్డుపడెన్ లతాంగికిఁ బ్రియుం గౌగిళ్ళలోఁ జేర్పఁగన్.

శా॥ సద్దన్ మాని వసిష్ఠుదూరి యతనిన్ సాధింప గాధేయుఁ డే
యడ్డంబించుక లేని మేల్తపము సేయన్ వజ్రి భీతిల్లి తాఁ
జెడ్డన్ సేయఁగ మేనకం బనుప యా చేడెన్ నడింగూడుచో
(గడ్డం బడ్డుపడెన్ లతాంగికి బ్రియుం గౌగిళ్ళలోఁ జేర్పఁగన్)

వ్యస్తాక్షరి "అరువత్తొక్షర గనమ్మ గదంటింద" (కన్నడం)

ఈ వ్యస్తాక్షరి కర్థమేమనగా: ఒకని కొక పుత్రుఁడు కలిగెను. ఆపుత్రుని కరువది సంవత్సరములవరకు మాటలు రాలేదు. అప్పుడు "దంటు" అన్నాడు. తండ్రి బ్రతికియున్నందున నామాటవిని యపారమైన సంతుష్టి చెంది అరువది సంవత్సరములకు నా కుమారుఁడు "దంటు" అన్నాడని యితరులకు సంతోషముతోఁ జెప్పికొనెనట. ఈ వ్యస్తాక్షరి నిచ్చిన బ్రహ్మశ్రీ కన్నపాలెం సూర్యనారాయణ గారును, పన్నవసీతాపతిరావుగారును కొన్ని పద్యములతో మమ్ముఁ బ్రశంసించిరి. ఆపద్యములు మా రికార్డులో కనుపడలేదు.

* గూడూరు

(అష్టావధానము)

రౌద్రి పుష్య శుద్ధ విదియ సోమవారము, 10-1-1921.

ప్రార్థన.

మ॥ నవమాసమ్ములు మోసికన్న సుతులన్ ♦ మాతల్ ప్రమోద [illegible]
మిపులం బోషణఁజేయు నప్పగిది వేడ్కన్ మముం [illegible]
త్కృపులందున్ గణియింపఁ జేసితిరి వేడ్కన్ నేఁడు [illegible]
యవధానమ్మునఁ గూడ సాయపడు మమ్మా! వాణి [illegible]

ఉ॥ ఎన్ని పురుళ్లు పుచ్చినను ♦ ఇంతి ప్రసూతికి క్లేశయాతనల్
ఎన్ని సభల్ పొనర్చినను ♦ యెన్ని స్థలమ్ములనో జయమ్ము [illegible]
కొన్నను యెన్నఁడేని యొక ♦ కొంచెము క్లేశము [illegible]
భ్యున్నతి దానిమాని జయమున్ ఘటియింపవె [illegible]

దుగ్ధ, ముగ్ధ ప్రాసలు, భగ్న, లగ్నములలో [illegible].
భారత, భాగవత, రామాయణార్థములు

ఉ॥ వాగ్ధృతిఁ జూపి కృష్ణుఁడటు ♦ భగ్నమొనర్చెను [illegible]
దుగ్ధపయోధి శాయియయి ♦ తుష్టి జనించియు [illegible]
ముగ్ధలకెల్ల నెల్లపుడు ♦ మోదము [illegible]
స్నిగ్ధమనస్కుఁడై కనితొ ♦ సీతను [illegible]

చుంబన స్తన కాఠిన్యము గ్రహించు జారుఁడొ [illegible]
గ్రీష్మఁడొక్కరుఁడును వేత్యేలుగ నుండలేను. [illegible]
చెపలేను - మూఁడవపాదము అచ్చతెల్గు.

శా॥ ధీరుల్ స్నేహితులిద్దరొక్క శివరాత్రిన్ మేలుకొన్నారు [illegible]
వారత్రిని; నొకండు కోవెలకునై ♦ వాంఛా [illegible]
వ్యారల్ సేతల నొండొరుల్ దలఁచుచున్ ♦ [illegible]
జారుండందెను ముక్తి, భక్తుఁడు [illegible]

మీ జన్మస్థానము మున్నగు చరిత్ర.

సీ॥ కవిజనాశ్రయము విఖ్యాతినింగానినకుంటూరు [illegible]
భావనారాయణస్వామి చేఁ బొల్చుచు [illegible]
అనతిదూరమ్మున ఘనయశమ్మును గాంచినర [illegible]
సామీప్యమై యుండి త్యాగరుగోత్తములుండు [illegible]

గీ|| నైజికస్థానే సేనసనియోగిసంశ్యాఢాత! తిరుపురమిటులసత్సభ లెన్ని యేని
చేయుచున్నారిమింకను జేయగలము! గూడవల్లి లక్ష్మణరాయ! గుణనిధాన!

దరిద్రునియవస్థ.

సీ|| పుత్రపౌత్రాన్న సంతుష్టి వహింపక
  ఇలపాయక గలుగ దేతరుణమునను
పరిగించు పుత్రముల్ ధరియింప నేనంచు
  సాంఖ్యము జెల్ల దేప్పటికిగాని
వాహనమ్ముల నెక్కవలెనంచు ఘనకాంక్ష
  జనియింప సాగ దేసమయమునను
హర్మ్యమ్ముల వసింప నేనంచు గోరుల
  భవ్యము కాదు జీవమున్నంతవరకు
గీ|| తిట్టె సభలను వచ్చిన నెవ్వరేని
  కన్నతండ్రి గని వెలవెల మొగంబు
గాంచి తక్షణమ్మున నె దహించునట్టి
  వీతమును యగ్ని వలన స్పృశించు బీక.

స్వరాజ్య మిమ్మని జార్జిప్రభువును గోరుట.

శా|| వారిద్ర్యంబు నశింప సద్విజను లుత్సాహమ్మునం జెంగ, స్వరా
జ్యారాజ్యమ్మును మాకొసంగు మిక నీవెంతేకృపన్; దీనిపై
యారాటమ్ము వహించు నాయకుల కాహ్లాదమ్ము గూర్పన్; కష్టముల్
దూరమ్మైచనుమాకు; నెల్లరు నుతింతు రిన్ను జార్జిప్రభూ!

అవధానము జేయించిన వేగరాజు వేంకటసుబ్బయ్యగారిపై చెప్పినది.

ఉ|| చటులప్రజ్ఞను సభ్రికమ్మయి లక్షల్ వెగడింపంగ, సు
శ్లోకదానమ్ములొసర్చి సత్కృతను చెందం, బ్రాజ్ఞులంగాంచి యొ
ప్పారె కీర్తి ధనమ్ము భక్తిమయి బంపన్, మేము వేగ్రాజు వేం
కటసుబ్బయ్యను బోలుదాత నొకనిం గానంగ లేదింతవున్.

అవధానాంతమున చెప్పినది.

మ|| సతతము దాతకి దర్శనమ్మునకు వాంఛన్ వచ్చు మాయంటి ధీ
తతికిన్ వారిల కృష్ణరాజా పగు సత్కారమ్ము లీజాలు సం
తతినిం గాంచుచు నాటినాటికి మహావ్యర్ధత్వంబు నీయందు మీ
కృతికర్ దిక్కిది పంపరేఖవగుచున్ భాసిల్లి గూడరాఘ్పరీ!

* ఒంగవోలు

(అష్టావధానము)

రౌద్రి సం॥ పుష్యమాసము 17 జనవరి 1921 సం

ప్రార్థన.

ఉ॥ శ్రీలకు మూలమై విబుధ సేవ్యములై [illegible]
పాలుర పాలితంబులయి వాసి వహించు [illegible]
గోలున మావధాన మొనగూర్చియు మాకు [illegible]
మ్మేలొసగింపుమమ్మ బహుళీకృతి [illegible]!

శా॥ నీకారుణ్యము చేత నిట్టి సభలన్ నిత్యంబు గావించు [illegible]
[illegible] కల్ దీటైన వారమయ్యు నిను [illegible]
[illegible] గనుంటి మీ పురసభన్ [illegible]
[illegible] సమకూర్పుమమ్మ జగదంబా! [illegible]! [illegible]

ప్రారంభము.

(సమస్య) తోలిం జేసెన్ భయమింతయుం గనక విద్యుత్[illegible]
మ॥ భళి [illegible]! లోకములెల్ల సృష్టియొనరింపం గతాయాస [illegible]
[illegible]లనెల్లం గనుపింపఁ జేయుటకునై చాంచల్య [illegible]
[illegible] నిలయం జేసి మునీంద్రులన్ [illegible] గోత్రంబులు [illegible]
(తోలిం) జేసెన్ భయమింతయుం గనక విద్యుత్[illegible]

స్త్రీపురుషవృత్తికి వేశ్యావృత్తికి పోలిక.

స॥ పైరవేటువృత్తిచే బ్రతుకుచుండెడివారు తార్పకత్తెలరీతి [illegible]
బడిపండి చేరిన బ్రమదమ్ము నొడగూర్చు పాత్రులు ఇటులుగ [illegible]
ఇంచుక ధనము కాశించి సర్వ మొసఁగుటకు సుమా స్త్రీలు [illegible]
[illegible] గమ్మ వెలందులపోల్కి గరాక్రబు గడించుచు [illegible]
గీ॥ ఒకరితోడుత పల్కాడుచుండువట్టు [illegible]
చుండుద్రు వనిత వారు వారికి నిత్యంబు [illegible]
వృత్తికి భేదమున్న?

గాంధీమహాత్ముని [illegible]
మ॥ తెలుగా [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

శాసనసభాభ్యర్థుల అవస్థ - బంగోలు మల్లిసుబ్రహ్మణ్యంగారు (వకీలు) అడిగిరి.

సీ॥ సింగిలువోట్లనే ♦ బ్బంగినైనను నాకు వేయింపుఁడని చాల ♦ వేఁడు వారు
బ్రాహ్మణవోటర్లు ♦ పలుమంది లేకుంట మనకు జయంబని ♦ యనెడు వారు
ఏను జయంబంది ♦ తేనిమీ మీ వాంఛలన్నియును పరిపూర్తి ♦ నెనెడు వారు
ఏను గెల్చితినేని ♦ నెల్లేనిఁ బ్రజకు సౌఖ్యంబు గావించె ♦ ననెడి వారు

గీ॥ అల్లపోలింగు స్థలముల ♦ కరుగుదెంచు తవ రొనర్చినయట్టి కా ♦ ర్యములను
నెల్లఁ దెల్పుకొనుచును వోట్లకై ♦ దేబెరింత్రు శాసనసభా సభ్యార్థులై
చనెడు వారు.

సభఁజేయించిన చీరాల సుబ్బారావుగారిపైఁ జెప్పినది.

ఉ॥ పలువుర్ మెచ్చఁగ మా యొనర్చిన సభన్ ♦ బాపట్లలోఁ గాంచి హృ
జ్జలజాతమ్మున మోదమంది ఘనవాం ♦ ఛన్ నేఁటి కొంగోలు నం
గల నీ మిత్రులఁగూర్చి మాకు సభగా ♦ ల్గం జేయు నిన్ మెచ్చఁగా
వలె చీరాలకులాబ్ధి శీతకర! సు ♦ బ్బారాయ ధీమన్మణీ!

ముక్తినూతలపాటి గోపాలకృష్ణయ్యగారిపైఁ జెప్పినది.

ఉ॥ కవివై పండితరాజలోకమున వి ♦ ఖ్యాతిన్ వహించి గ్రం
థవితానమ్ము లిఖించి, మామక కవి ♦ త్వవ్యాప్తి నాలింపఁగా
నవునం చిత్తరి వచ్చియుండియు కవీం ♦ ద్రా! ప్రాజ్ఞరత్నాంబ! నా
కు విశేషమ్ము ముదమ్ముఁ గూర్చితివి శ్రీ ♦ గోపాలకృష్ణాగ్రణీ!

సబుకలెక్టరు గారగు శాంతి రామమూర్తిగారిపైఁ జెప్పినది.

శా॥ రాముం డెట్లు సమస్తభూమితలచ ♦ క్రిం బేలెనో యట్లె మా
సీమన్ బాలనఁ జేసి సర్వసుఖముల్ ♦ చేకూర్చుచున్నావు ప్రా
జ్ఞా! మీ వంటి ప్రభూత్తముల్ సతము లం ♦ భ్యంబౌదురే సద్గుణో
ద్ధామా శాంతికులాబ్ధి సంజనితచం ♦ ద్రా! రామమూర్తి ప్రభూ!

సత్కార సమయమునఁ జెప్పినది.

శా॥ ధారాళమ్మగు యస్మదీయకవితా ♦ ధారన్ విలోకించి అ
య్యా రే! యనుచును మెచ్చి రూపికల నీ ♦ యం జెల్లునే! వంగబం
గారంబో వజ్రాశాల్వలో యొసఁగి వి ♦ ఖ్యాతిన్ వహింపంగ సం
పారావారగభీర! అర్థిజనక ♦ ల్పా! రామమూర్తి ప్రభూ!

(3) వర్ణనీయమగుచున్న ఉపనయనము.

మూర్తి సుబ్రహ్మణ్య[illegible] [illegible]

క॥ హితులున్ బంధువులును గడు[illegible] [illegible]

సతతము పూజ లొనర్చెను నతుండై శేషగిరి [illegible]

(4) చీట్లాట—లాభనష్టములు.

గొట్టుముక్కల వేంకటనరసింహ[illegible] [illegible]

శా॥ [illegible]కంబందున చింత లేక [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

ఏ వేళ న్నిజ కార్యసంతతికి నెంతే [illegible]

ద్యా విత్తమ్ముల ధ్వంసమున్ సలుపు చీట్లాట [illegible] !

(5) నిస్త్యక్షరి. అపరిమిత[illegible] [illegible]

చతుర్వేదుల వేంకటకృష్ణయ్యగారు [illegible]

(6) నిషిద్ధాక్షరి. నాటకము [illegible]

చింతలపూడి [illegible] [illegible]

తే॥గీ॥ నిద్రలేదు [illegible] ధర్మ[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

వర్తనం బెల్ల [illegible] [illegible]

[illegible] నటకుడు[illegible] [illegible]

(7) పురాణము, భారతము.

దేవంభొట్ల అనంతపద్మనాభ[illegible] [illegible]

(8) అపరిమిత ప్రశంస ఆవంచ వేంకట[illegible] [illegible]

(9) గంటలు 37.

శ్రీ శ్రీనివాసరావు[illegible] [illegible]

(10) చీట్లాట విషమపరుంచ నా[illegible] [illegible]

(1) జనులాపురపు మూర్తి [illegible]

[illegible]

(2) అవధానుల నరసింహ[illegible] [illegible]

(3) అచ్యుతన్న [illegible] [illegible]

[illegible]

(4) అవధానిగారు.

అవధాన మధ్యమున నాశువుగఁ జెప్పిన వానిలో కొన్ని పద్యములు.

ప్రశ్న — మీకు విజయఘంటిక లెవ రెచ్చట నిచ్చిరి?

తే॥గీ॥ సింహపురిలోనఁ బండితశ్రేష్ఠు లెల్ల। రస్మదవధానములఁ గాంచి హర్షమంది। విజయఘంటిక లిడి గౌరవించినారు। సత్కృతుల కేమి సత్కవీశ్వరుల కనఘ!

ప్రశ్న — గంట లెందెందు విలసిల్లును?

గీ॥ అలగుచుండును శంకరు హస్తమందు। గ్రాలుచుండును శక్తధ్వజాగ్రమ్మునందు। మెఱయుచుండును సత్కవి కనమునందు। సరిక నుతిపాత్ర! వేంకటరాయ మిత్ర!

సూడపాటి తిరుమలరావుగారి కోరికననుసరించి చెప్పినది.

చ॥ సరసవచో విలాసముల సభ్యులు మెచ్చెడురీతి వేంకటే శ్వరుఁ డవధానముల్ సలుప బాపురె! సమ్మదమందివచ్చె మా తిరుమలరాయ యుండిన్, కని తీరుఁడు తిర్మల వేంకటేశ్వరుల్ పరమ ముదమ్మునన్ మెలఁగు వైఖరి ప్రేక్షకులార! ప్రేమతోన్.

అవధానాంతమునఁ జెప్పినది.

సీ॥ ప్రతినిమేషంబును హితము పెంపునవచ్చునధికార్య చేకొంతఅలసుట యెత్రి షడ్రసోపేతభోజ్యప్రక్రియలకొర్త్తిచేఁగొంతమోదంబుజెందుటయెత్రి పచ్చతోరణముల భాసిల్లుభవనమ్ముగనుటచేఁగొంతదృక్పర్వమయ్యెత్రి విద్వాంసులందఱోవిచ్చేసియుండుటసద్గోష్ఠిగొంతయుత్సాహమయ్యెత్రి

తే॥గీ॥ నస్మదవధాన మిటుల జయావహంబు। నగుట సంపూర్ణకౌతుక మందుటయ్యె। శేషగిరిరావు, బంధుల, స్నేహితులను। సభ్యులను, నన్నుఁ బ్రోవు మో శారదాంబ!

స్వస్తిశ్రీ క్రోధననామ సం॥ ఫాల్గున బ॥ ౭ శుక్రవారమున మధిరగ్రామమందు మ॥ రా॥ శ్రీ॥ చింతలపూడి శేషగిరిరావు పంతులుగారు తమమందిరమున జరుగు ఉపనయనములను సాహ్వానింపఁగ వచ్చినవారిలో నొకరగు బ్ర॥ శ్రీ॥ ప్రతాప వేంకటేశ్వర కవిగారిచే అష్టావధాన శతావధానము చేయింపఁజేసి సభ్యుల కమితాహ్లాదమునుగూర్పఁజాలిరి.

ఆధునిక కాలమున శుభకార్యములందు కేవల శృంగారాభినయములచే భరతశాస్త్రమునొకరీతి ప్రదర్శించుచు భోగలాలసులై విటజన చిత్తాకర్షణమునకై అనారతము జావళీలం బాడు నర్తకాంగనలం బిల్చి నృత్తగీతములచే ప్రొద్దులు పుచ్చుచు హరించుచు ధనవ్యయము నొనర్చు ఈనాఁటి నవనాగరికులవలెఁగాక "విద్యాస్సుదారిద్ర్యతా" యను నట్లు లేమిచే యిడుమలంబడుచు అపరశారదామూర్తులై విరాజిల్లు పండితచంద్రు

పదస్య సందర్భమునఁ జెప్పినవి. చి॥ రాజేశ్వరరావునుగూర్చి

శా॥ జనకుం డాత్మసహోదరుల్ సతము దం•చద్దివ్య విద్యావిశే
షనిరూఢిన్ వహియించి మించినటులే • సన్మిత్ర సాంగత్యము,
క్తిని నుద్ధాకళ నేర్చి బందుగులు ప్రీ•తిన్ మెచ్చ నుద్యోగివై
ధనసంపాదన మాచరింపవలె వ•త్సా! ఓయి రాజేశ్వరా!

చి॥ మురహరిరావునుగూర్చి

చ॥ ఉరుదమనుసంస్కృతాంధ్రముల•పాండిత్యమునందున నింకఁ గొన్నిటన్
నిరుపమసాహితిన్ వరల•నేర్చి ప్రభుత్వము వారిచే సమా
దరమును జెంది వాసిగను • తాతను తండ్రిని మించఁజాలి యో
మురహరిరాయ! సౌఖ్యములఁ • బొందుము పెద్దలు సంతసింపఁగన్.

సభను గూర్చి

చ॥ వయసున విద్యలన్ సుగుణ•వర్తనమందున నీడుజోడునై
భయమును భక్తియుం గలిగి • వర్తిలుచుండినయట్టి యీవటూ
చ్చయమునకున్ వివాహముల• వైభవ మొక్కముహూర్తమందు నే
యయి శుభమందు నట్టుల బుధాళిని దీవన లీయ వేఁడెదన్.

శ్రీ శేషగిరిరావుగారిని గూర్చి

మ॥ వరహాలిచ్చెదొ మాడలిచ్చెదవొ శా•లువ్వల్ దెచ్చి పైఁగప్పెదో
కరముంగాసులనిచ్చెదో విబుధ స•త్కారంబు నూత్నంబొకో?
చిఱుతప్రాయమునుండి పండితులనే • సేవించుచున్నాఁడ వ
య్యా! రమాయుక్తుఁడ వౌచు శేషగిరిరా•యా! ప్రాజ్ఞచూడామణీ!

రావించి విద్యాగోష్ఠిచే నిట్టి శుభకార్యముల సత్కాలక్షేపమొనర్చుచు వారి నానావ సత్కారముల నానందింపఁజేసి ప్రోత్సాహపఱచి యీవిషయము నీతాలూకాకే కాక నైజాము రాష్ట్రాంధ్రదేశమునకెల్ల తత్కీర్తి నాపాదించి మార్గదర్శకులైనారు. శ్రీ శేషగిరిరావుగారి నభినందించుచున్నారము.

మొదటినుండి తుదివరకు నిత్యము వచ్చి శ్రద్ధతో తత్కవితావిశేషముల నాలించి తమ సంతోషమును వెలిబుచ్చిన మాతాలూకా పోలీసు సర్కిల్ యిన్స్పెక్టరు గారగు శ్రీయుత రామకృష్ణారెడ్డిగారి భాషాభిమానమును ప్రశంసించుచున్నారము.

ఏలోపమును లేక అవధానసభల జయప్రదముగ జరిపిన శ్రీ కవిగారలను తలఁచి కొనియాడుచున్నారము.

ఇట్లు బుధవిధేయులు,

రేమిడిచర్ల,
25-3-1926.

దేవంభొట్ల రాధాకృష్ణమూర్తిశాస్త్రి
దేవంభొట్ల అనంతపద్మనాభశాస్త్రి

మధిర

(శతావధానము)

క్రోధన సం॥ ఫాల్గున బ॥ ౮ ఆదివారం (7-3-26)

ప్రార్థన.

చ॥ అలరుచు నెల్లవారు కొనియాడఁగ అష్టవధాన మిచ్చుటన్
బలుప, శతావధానము నొనర్పఁడటంచుఁ బ్రమోదచిత్తులై
పలికెడు వీరివాంఛిత మవశ్యముఁ దీర్పఁ దలంచి త్వత్కృపా
కలనఁ దదీయకార్యమునకై దొరకొంటిని బ్రోవు మంబికా!

ఉ॥ ఏపురినైన నేనొకటియే యవధాన మొనర్చి దానిలో
నైపుణిఁ గాంచి పేరుగొనినాఁడను మామక పుణ్యమెట్టిదో
యీపురిలో వధానము లభీనముదంబున రెండొనర్చినా
నోపితిఁ ద్వత్కృపారస సముద్ధతిఁ గల్గుటఁ జేసి శారదా!

ప్రారంభము

(1) విగ్రహారాధన. చతుర్వేదుల వేంకటకృష్ణయ్యగారు వకీలు, మధిర.

సీ॥ చిత్తమేకాగ్రతాసిద్ధి నిపడయంగ సాధనమై యొప్పుఁ జాలునదుడు
ఉద్ధాని పూజించునపుడైన పదిశుచిగమసించి వర్తింతు రిగా యటుండు
అద్దాని పేరిట నైనదానమ్ములు గావింప నెంతురిగా యటుండు
దినదినమ్ము తులసితీర్థమ్ము గ్రహియింపఁగలిగిన దేహసౌఖ్యంబటుండు

తే॥గీ॥ విగ్రహారాధనము మన పెద్దలొప్పి। రితరమతములవారు గ్ర
హింప లేక। హేళన మొనర్ప లోటగునే రవంత? కాన మాకుం
డదు విగ్రహపుపూజ.

(2) గ్రీష్మఋతువు. హరి సీతారామశాస్త్రిగారు, ఎఱ్ఱుపాలెం.

శా॥ దారింబోయెడు పాంథవర్గమునకుం ద్రావంగ నీకుంజమున్
నారీరుం దనువెల్ల స్వేదమగుచున్ సుర్క్కున్ వడంగొట్టుఁ గా
సారంబుల్ నిజజీవనంబుడిగి నిస్సారంబులై తోఁచెడిన్
మేరన్ మీఱి వెలుంగు భాస్కరుఁడు బల్మిన్ గ్రీష్మకాలంబునన్.

(3) [illegible] వినోదార్థమేనా? వేఱు ప్రయోజనమున్నదా?

చింతపూడి రాజగోపాలరావుగారు, పోలీసు సబ్ యినస్పెక్టరు, మధిర.

సీ॥ ఊరలను కరఁగింపఁ జాలి రంజించెడు గానము లేఁ జెందుఁ గౌతుకంబు
అత్యద్భుతంబౌచు నలరారు చిత్రలేఖనమును గాంచుచో నెలుఁగు నంతె
[illegible]
గ్రంథకర్తృత్వమ్ముఁ గాంచి శాశ్వతముగా సద్యశస్ఫూర్తి ప్రశస్తిఁ గనుచు

గీ॥ అలవడదు; కవిత పూర్వజన్మార్జితమగు। పుణ్యమున గాక అన్యథా। పొందఁగలరె? । కనుక కవులను గాంచి మన్ననలొనర్చి। ప్రతిభఁ గొను మయ్య జగోపాల రాయ!

(4) ప్రభాతవాయువు. సూరిరాజు లక్ష్మీకాంతరావుగారు, సెక్రెటరీ, మధిర.

ఉ॥ కాంతుని మీఁదికోపమునఁ ♦ గాంచిన యాపొలయల్క - వేగుప
ర్యంతము నిద్రలేక హృద ♦ యన్యథఁ జెందిన సిగ్గుఁ విచ్చు; నే
యంతయు మన్మథార్త్తులగు ♦ నాలుమగల్ గుసగుసలు విచ్చు; న
త్యంతసుఖావహంబయిన ♦ యట్టి ప్రభాత సమీరడింభముల్.

(5) వివిధదేశస్త్రీల సౌందర్యము.

టి. కుప్పుసామి మొదలియారు పోలీసు కానిస్టేబులు, బి. బి. మధిర.

సీ॥ ద్రవిడదేశాంగనల్ ♦ రవికె లెప్పుడు నుధరించమి యేశోభ ♦ యంచు నంత్రు
గుజరాతియువతులు ♦ గోరంత యేసియు దనుస్ప కన్పడ హోయ ♦ మనితలంత్రు
పాశ్చాత్యవనితలు ♦ పైటయే లేకుండ కనుదోడుగుట నా ♦ గరికమండ్రు
తెనుఁగు నెలంతలు ♦ తనువస్త్రి కన్పడికన్పడకుంట శృం ♦ గారమండ్రు
గీ॥ ఎందు నివసించువారి కా ♦ నందయాన। లందమగు నుండి పరిహార ♦ లందముగను। కానుపించరటంచు మ ♦ న్మానసమున। [illegible] తెల్పితి కల్గుభేదముల నిటుల.

(6) ఏవైద్యము నందే విశేషము కలదు?

టి. సీతారామశాస్త్రిగారు [illegible], మధిర.

శా॥ ఆవేళన్ శమియించి నట్లగును గా ♦ సాంగ్రేయసు [illegible] దులన్
సేవించన్; ఫలమబ్బుతుట్టతుద దే ♦ శీయాషధంబుల్ గొనన్
వైదమ్ముల్ మదినమ్మి చూడన్ జలపికి ♦ త్సం జేయు [illegible] నే
యే వేళం బొడజూపఁజాలవు ప్రయ ♦ [illegible] బేటులన్.

(7) శ్రేష్ఠమైన జీవితమున [illegible]

యస్. సుందరేశమ్ అయ్యరు [illegible]

మ॥ తనకేమో ఫలమబ్బునంచని యు ♦ [illegible]
అసి [illegible] ♦ [illegible]
కనులంగాంచఁగ నమ్మ [illegible]
ఘనులన్ సేవనొనర్చు వ[illegible]సము యో ♦ గ్యం [illegible] బుగన్.

(8) మీసములను కనుబొమలకన్న గౌరవమేల?

క॥ మీసము యువతుల కుండక । వాసిగఁ బూరుషులకుంటఁ ♦ బ్రఖ్యాతిం గనెన్ । దోసమ్ము పెడినింగన । నోసఖ! భ్రూలతల కెట్టు ♦ లున్నతి కల్గున్.

క॥ రోసముఁ దెల్పెడి చిహ్నము । గా సూరిశులువచింప ♦ ఘనమది కల్గెన్ । యీసున శిరోరుహ్ములు । నాసూటల మెచ్చుకొంట ♦ హైన్యతఁ గాంచెన్.

(9) పరమేశ్వరుఁ డా సర్వసముఁడు కదా! జనులను హెచ్చుతగ్గులుగఁ జూచు నేల! పింగళి నరసింహంగారు, ఇల్లూరు.

ఉ॥ సూనులనెల్ల నొక్కటిగఁ ♦ జూచెడు తండ్రివలెన్ జనాళికిన్
జ్ఞానమొసంగ; పాపలు ల♦సద్గతి దుర్గతిగాఁ జరించి క
ర్మానుభవంబునన్ బడి సు♦ఖాసుఖముల్ వహియించుచుండుటల్
గానఁగలేక యీశ్వరుని ♦ కర్జములం దలపోయ నేటికిన్.

(10) (సమస్య) వికసించెన్ గమలంబు గోడను నిశా♦వేళన్ విచిత్రంబుగన్

మిరియాల నారాయణగారు, మధిర.

మ॥ సఖియా! భానుఁడు వచ్చె నంచనఁగ దృ♦ష్టాంతంబు వాక్రువ్వుమా?
యిఁక నాచేలము నందుసుంచితివా? యు♦ష్ణైట్లేవు రాఁజాలి మా
నసిక శ్రేమ్ము సుఖమ్మొసంగెదవా? భా♦మా యన్నఁ దా నిట్లనెన్
(వికసించెన్ గమలంబు, గోడను, నిశా♦వేళన్ విచిత్రంబుగన్.)

మ॥ ఇనుయజ్ఞాసన ప్రక్కనుంట విటుపై ♦ నుత్సాహముం జెంది యొ
ప్పారు క్షామాని గనయంగ నంచు నడిరే♦యున్ బార్శ్వ వక్షస్థలీ
నికటంబందున నిల్వఁగాంచి యతఁ డెం♦తే భ్రాంతి నిట్లెంచుగా
(వికసించెన్ గమలంబు గోడను నిశా♦వేళన్ విచిత్రంబుగన్.)

(11) (సమస్య) అక్కా రమ్మనుచు మగఁడు నాలిం బిలచెన్.

కే. వి. శ్రీనివాసరావుగారు తాలూకా ఆఫీసరు, డి. పి. డబ్ల్యు. మధిర.

క॥ మిక్కుటముగ శుద్ధాంధను । స్రుక్కెడుఁ దనభార్య యచటఁ జూపట్టఁగ సుదక్షణ పిలచితివే యనుచి నీ । (యక్కా రమ్మనుచు మగఁడు నాలిం బిలచెన్.)

(12) సంధ్యారాగము వర్ణన ద్విప్రాసము.

[illegible] గారు [illegible], మధిర.

శా॥ [illegible] వేళ్ళఁ [illegible] ప్రాంతముల్
[illegible] జూచెనని [illegible] జూని బా

కాసారమ్మున నోషధీశుఁడిను నాయబ్ధింబడం దోఁచి యా
పై నూరిన్ బొడవంగ రక్తమునఁదోఁపన్ వచ్చుసాంధ్యాకృతుల్.

(13) వసంతఋతువు వర్ణనం — మూర్తి సుబ్రహ్మణ్యంగారు.

శా॥ ఏయేగ్రామములంగనుంగొనిన నేయే గేహముల్ గాంచ శో
భాయుక్తంబయి యుత్సవంబులనొనర్పన్ నేత్రపర్వంబగున్
సూయన్ గోవెలకంత మెత్తి చివురింపన్ వృక్షజాలమ్ము సౌ
ఖ్యాయత్తంబు వసంతకాల మతి రమ్యంబై విరాజిల్లెడిన్.

(14) నల్లమందు.

బసవరాజు రాయప్పారావుగారు దేశపాండ్య, తక్కెళ్ళపాడు.

మ॥ ఉదయంబౌ తరి కెట్లొ యోగిరము లేకున్నన్ శ్రమంబందుచు
న్వదలంజాలనిమత్తుచేఁ గునుకుచుం బల్మారు భాషింపుచున్
ముదముంగూర్చునటంచు నెంచుచు ధనమ్మున్ వమ్ముగావించుచున్
రెద యోజించిన నల్లమందుగుణముల్ హేయంబుగాఁదోఁచవే.

(15) శారదా స్తుతి. ప్రాసయతి.

మాటూరు లక్ష్మీనరసింహారావుగారు, మాటూరు.

సీ॥ భారవియాంభోజ ధారుణీనాథుని నంచితయశునిఁగావించినావు
అంచతత్తడినెక్కి మించుగా విహరించి కరుణచే భక్తుల గాంచినావు
అత్తయుండెడిచోట నొత్తిగిల్లి చరింప నసిని యేరీతిఁ జూసినావు
చతురాననునిఁగాంచి చతురభాషణములఁ బసముఖాంభోజుఁ జేసినావు

గీ॥ భళిర! సంగీత సాహిత్యకళలు రెండు నొక్కరీతిని బాలించి యెక్కుడు
ముగ నిగోరి నప్పుడు త్వత్కృపా పారమొసఁగి కాచుట గాన్గమ్ము లేమ్మ!
వాణీ! మదంబ!

(16) నైజాము రాజ్యవర్ణన. కంచిబండ రామారావుగారు, సికిన్ద్రాబాదు.

శా॥ ఏయింటన్ గన పాడిపంటలకొఱం తేలేక సంపన్నులై
న్యాయంబున్ విడనట్టి వర్తనము న న్నంగల్గి ధర్మజ్ఞులై
ధీయుక్తిన్ బుధులయ్యు వైభవమునన్ దేవేంద్రులై రూపునన్
ఛాయాభర్తలరై వెలింగెదరు నైజాంరాజ్యమున్ దెల్లరున్.

(17) సమస్య. భామిని చిన్నవల్లు దుమపార్వతిభర్తను సంస్మరింపుమా!

ఉ॥ మోమున నెంబూతి రేక కడుముద్దులుగుల్కగ దిద్ది చక్కగా
కోమలపుష్పమంజరులు కొప్పుమ్ముడియందు ధరించఁగాంచి తా

నేమెయి మోహాభావము వహించెనో లింగముగా...
(భామిని చన్దవల్ సడుచు ♦ పార్వతిభక్తనుగంటి ...)

(18) సంగీతమాధుర్యము.

చ॥ పసులును తన్మయత్వమున ♦ బావురె మేనెఱు...
నిసువులుగూడ నేడ్పుడిగి ♦ నిస్తులకౌతుకమున ...
విసమును గ్రక్కు సర్పము లెపీనుల వింపుగ నాకించు ...
పెసగెడు గానమాధురికి ♦ నీడు జగమ్మున నున్న ...

(19) ఆంధ్రబ్రాహ్మణులకునాధునికకాలమునఆచార...
డులు. చింతలపూడి రామకోటీశ్వరరావుగారు, ...

ఉ॥ ధరణీదేవులు శ్రద్ధతో నుషసి నిద్రన్ లేచి ...
...రమై తీరిచి స్నాతులై యినుని కర్ఘ్యంబు ...
సరుసన్ దీర్చుచు వేదపాఠపరతన్ ♦ ...
...గదాస్యమ్ము నిరోధకమ్మగును గాదా! ...

(20) నక్తో యని పద్యము మొదట నుండవలెను.

(పెగళ్ళపాటి సీతారామ రావుగారు, ...)

క॥ నక్తో! ఏకాదశినిశి । యెల్లను జాగరమొనర్ప ♦ ...
పెల్లుగ సాయంబైతివి। చెల్లునె నినుమఱువ హృత్కు♦ ...

(21) భారత రామాయణార్థములుగ నొకపద్యము.

ఉ॥ అనుపమ పాండురాజ యశ♦మద్భుతలీల వెలుంగ...
...నులగు రాక్షసాళి, ధృత♦రాష్ట్రబలమ్మును ...
న్మనిజనదీవెనల్ గని య♦మోఘముగా...
బొనరిచి రాజ్యమేలిరి జ♦నుల్ కొనియాడ ...

(22) ప్రియుని రాక కెదురుచూచు కాంతకు ఆశాభంగ...
దేవంభొట్ల అనంతపద్మనాభశాస్త్రిగారు వకీలు, ...

ఉ॥ వినుపథింగల యంబుదంబుగని దప్పిన్ పికనాకించు ...
...నగా వించెడి చాతకమ్మునకు ఝుంఝామారుత ...
...సను సంతాపముగల్గునట్లు ప్రియుసందర్శింప ...
...నతం డత్తరి రామి కాంత వలవంతన్ ...

(23) సంఘసంస్కరణ - దేవంభొట్ల గంగాధరకృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారు.

ఉ॥ మాలలతో భుజింపఁగల ♦ మార్గము మంచిదియందు కొందఱుల్
బాలలమాని ప్రౌఢలవి♦వాహమె మంచిదనంచు కొందఱుల్
వీలుగలేదు పైతృకము ♦ పెట్టమటంచును సంస్కరింప నీ
కాలపువారు బూనిరి సఖా! కులధర్మము లంతరింపఁగన్.

(24) చంద్రోదయ వర్ణన.

చ॥ కలువలు కాంతిచేఁ జెలఁగె ♦ గ్రొవ్విరితెమ్మెరల్ పరిశుభ్రకాంతి నే
నులుకువహించె చోరులు మ♦హాపదఁ బొంగఁ దోఁచె నెంతయున్
నిలువఁగఁజాలమిన్ విరహి♦ణీతతి మన్మథుదూరసాగె ని
మ్ముల తొలికొండ చక్కని న♦భోగతి చంద్రుఁడు తోఁచి సంతటన్.

(25) పరీక్షలకుఁ జదువు బాలుర కష్టసుఖములు లే కాలమున నెట్లుండును!

ఉ॥ శీతువునం బరీక్షల క♦శేష పరిశ్రమ నుంగఁ బోవ
యాతనిదాఘమందు శ్రమ♦మంది సుఖమ్ము సహించుచుండ్రు సు
ర్వాతతమైన కాలమున ♦ నారయ లేవు సుఖశ్రమంబు లీ
రీతి వహింత్రు సౌఖ్యము ప♦రిశ్రమముల్ బడిలోని బాలకుల్.

అవధానాంతమునఁ జెప్పినవి.

ఉ॥ కొందఱు వేశ్యకాములం♦కున్ భ్రమఁజెందియుఁ బిల్చువారు లే
చిందులతోడనో సభను ♦ జేతులు ద్రిప్పుచుఁ బాడినంత నా
నందముతో ఘనమ్ముగ ధ♦నమ్మిడుచుందురు గాని సత్కవీ
బృందము గౌరవింపఁ దల♦పెట్టరు చింతలపూడివంశజా!

మ॥ అలమంత్రిప్రగడాన్వయాంబుధికి శీ♦తాంశుండవై సన్నుతులలో
పలశ్రేష్ఠుండు భుజంగరావు తనయో♦ద్వాహోత్సవావేళ నా
బిలిపించెన్ గవులన్ బహూకృతులదం♦న్వాన్ సద్విధంబిచ్చి నీ
కలరెన్ సత్కవిపోష! శేషగిరిరా♦యా! భవ్యగానప్రియా!

"మధురయవధానము" అనుపాత్రను పఠించిన నొక పండితాగ్రణి యను.

కం॥ మధురావధాన మెంతో । మధురంబౌ ముద్దులొల్క ♦ మాటల చేతన్
మధుర పయుక్తం బైత్రీ । మధురిపుకృప చేత సుజన♦మాన్యం బగున్.

కొత్తరెడ్డిపాలెం
ఆనందాశ్రమము
17-7-1926

ఇట్లు విధేయుఁడు
కొమ్మరాజు లక్ష్మీనారాయణ రావు.

౨న యవిద్యాకీర్తులనుగాంచివలఁ లేదు । *పుత్రిలమన్మలఁబొందినావు
శ బాలగోపాల మభినుతించెడునట్టు । లుద్యోగివై కీర్తి నొందినావు
అతిథులభ్యాగతులరు దెంచ భక్తిఁబూ। జించిపుణ్యంబు నార్జించినావు
ఉపనిషద్భాష్యంబులొప్పుగనాలించి। పరమార్థముల నెల్ల నెఱిఁగినావు
కవులఁబ్రాజ్ఞులఁ బూజించఁగలిగినావు। ధర్మకార్యపరుండవైతనరినావు
పంతసంబ రెవ్వనీదుదర్శనమువలన। సరసనుకవివిధేయ! శేషగిరిరాయ!
మన్ననతోఁ బుత్ర బరలు మాపని లేక శ్రీమంబుకోర్చి సం
పన్నుల యస్మదీయహిత వర్యుల బంధులపూజఁజేసి మీ
కున్న యశోవిలాసము సమున్నతలీల నొనర్చినట్టి మా
మన్నవనారసింహాగుణ మాన్యుఁబ్రశంస నొనర్తు నిత్తరిన్.
శాస్త్రజ్ఞులెందఱో సదసినుండగనన్ను । చందనమ్మునఁబూజసల్పినావు
అంతతాంబూలమ్ము హస్తమందిడిపట్టు । పుట్టమ్ములనుకట్టఁబెట్టినావు
కనకాభిషేకమ్ము గావించు సరణిగా । శౌరీలఁదెచ్చి యొసంగినావు
అవిచాలవనుచునుకవికివాఁదోడువై । +పంచరత్నములుజెప్పించినావు
ఆత్మబంధువులందు వియ్యంకులందు। జూపు ప్రేమనుభక్తినిజూపినావు
తసంబందె యాత్మయత్యంతముగను ।సరసనత్కవిగేయ! శేషగిరిరాయ!

---

* శ్రీ శేషగిరిరావుగారి అగ్రసుతులగు రాజగోపాలా
వధానులు జరిగినకొలదిదినములకు వారు వ్రాసిన యొక
డు పద్యములనుబట్టి వారి సుగుణము కొంతవఱకు విశదము కాగలదు.
ప్రతిదినమందు తావక కృపాపారసపూరిత లేఖఁగాంచ నే
వతులితవాంఛచే నెదను హర్షమెలర్పఁగ వేచి వేచి యే
కతమునసో త్వదీయమగు కమ్మను గాంచఁగ లేక "యాత్మయం
దితరముగాఁ దలంచితిరి యేమొకొ" యంచు విచారమందితిన్.
|| కరమనురక్తి మిమ్మటకుఁ గైకొనివచ్చి సహాయమీక చ
త్వరమున నేను నాటినిని దాటిటువచ్చిన కారణంబుచే
కొఱఁతగు కార్యమెల్ల సమకూడెనొ లేదొ యెఱుంగనైతి నా
దరమునఁ దెల్పవేడెద నుదంతము నంతయు సంగ్రహంబుగన్.

+ ఉ॥ ఓసుగుణాఢ్య! మీరలు మదూర్జిత ప్రణ్యవశంబుచేత నా
యాసము నైన నోర్చి నమితాదరణమ్మున నిందువచ్చుటం
జేసి యపారకౌతుకము జేమరె ధన్యతఁగాంచఁ గల్గితిన్
భాసురవాగ్విలాస! ప్రతిభాయుత! ధీవర! వేంకటేశ్వరా!

సీ॥ ఆచంద్రతారకమై భవద్వంశంబు । తామరతంపరై తనరుగాక
ఆవేళ యీవేళయని లేక బంధుగుల్ । మీమందిరమ్మున మెలఁగుగాక
ఆనాటి కానాటి కతిశయప్రేమచే । కలిమివెలంది నిన్ వలచుగాక
కలకాలమిట్టులే కవులనుబూజింప । గలెనన్న మీకీర్తి చెలఁగుఁగాక
గీ॥ స్వచ్ఛమైన తావకయశశ్చంద్రిక లొగి
పృథ్విపై దశదిశలవ్యాపించుఁగాక
ఘనచిరాయులరై వృద్ధిఁ గాంతురుగాక
శాంకరీకృపఁగల్గి శేషగిరిరాయ!

మ॥ తావకాంఘ్రియుగమ్ము భక్తి సతమ్ము ధ్యానమొనర్చు నీ
ధీవిశాలుర సభ్యులన్ గృపఁ దేల్చి; యీపురి నష్ట ద
ష్టావధానశతావధానములందుఁ జూపిన త్వత్కృపా
భావమే సతమున్చవేడెద స్వర్ణదుర్గరో! నాపయిన్.

ఉ॥ కష్టమటంచు నెంచక యఖండితవాక్పటిమంబు భాగ్యా
పుష్టియుఁ గల్గు భావరసముల్ జెలువారఁగఁ బ్రాజ్ఞులెల్ల సం
తుష్టివహింప కౌశలముతో నొనరించితివయ్య యిప్పురిన్
అష్టవధానమెన్నఁగ నహా! సుకవీశ్వర! వేంకటేశ్వరా!

ఉ॥ పెక్కుశతావధానములు పెద్దలు మున్నొనరించి వాసి పెం
పెక్కిరి గాని నీవలె నహీనప్రతాపులఁ గాన మెందు నీ
చక్కని శబ్దగుంభనము సాహితి నెంచఁగఁ బోలదయ్య యిం
పెక్కుశతావధాన మొనరించితి వెంతయు వేంకటేశ్వరా!

ఉ॥ ఎల్లవిధంబులన్ మము సమీహితతుష్టులఁ జేసి నీదుహృ
త్ఫుల్లసరోజపీఠిని సపూర్వద శారద నుంచితయ్య నీ
యుల్లము తృప్తిఁ జెందునటులోడక యేమి యొసంగువాఁడనో
అల్లప్రతాప వంశకలశాబ్ధిసుధాకర! వేంకటేశ్వరా!

ఉ॥ ఇమ్మహి మిమ్ముఁ దృప్తులఁగ నెవ్విధిఁ జేయఁగఁ జాలువాఁడ స
త్యమ్ముగ నిర్వ్యసన్ దమకు తప్పక సత్ఫలమాల సంపద
ల్నమ్ములఁగూర్చి హారముగ దద్దయు భక్తినొసంగుచుంటిఁ బ్రే
మమ్మున దీనిఁ గైకొనుము మాన్యగుణాకర! వేంకటేశ్వరా!

గీ॥ నీదుగృహనామమే సదా నిన్నుఁగూర్చు । సకలవిద్వత్సభాస్థలిఁ జాటుచుండె
నలఘురచన, ప్రతాప కలాబ్ధిచంద్ర! । వరగుణోపేంద్ర! వేంకటేశ్వరకవీంద్ర!

మాటూరి లక్ష్మీనరసింహారావు.

రేమిడిచర్ల

(శతావధానము)

క్షయసం॥ నిజచైత్రి శు ౯ బుధవారము (21-4-1926)

ప్రార్థన.

శా॥ శ్రీకల్యాణ ముదాహవంబగుచు సు॰శ్రీ మీఱఁజెన్నొందు నీ
దౌకల్యాణమునన్ బవిత్రసభ పం॰క్త్యశ్రేణి నాలింపఁగా
నాకాంక్షించెను బన్మనాథబుధుఁ డం॰ట్లౌటన్ జయింపం [illegible]
సీకారుణ్యమె నమ్మి మ్రొక్కెదను తం॰డ్రీ! రామచంద్రప్రభూ!
మ॥ శతకంబొండు రచించినాడనెడు వా॰త్సల్యంబుచేనైన [illegible]
తతమున్ దావక పాదపద్మభజనా॰ నందుండటంచైన [illegible]
స్తుతమౌ నేఁటి శతావధానసభ ను॰త్తీర్ణుండనై [illegible]
వృతదిక్పంచయుగా నొనర్పఁగదె తం॰డ్రీ! సిద్ధసంకల్పా!
ఉ॥ అంచితలీలగా సలిపి॰ తష్టవధానమొకండు మేము హ
ర్షించఁగమున్ను; కాన కవి॰శేఖర! నేఁడు శతావధానమున్
గాంచు కుతూహలంబనుచు॰ గాదిలిమిత్రుఁడు వెల్ల [illegible]
సించి శతావధానసభ॰ నే నొనరింపఁగఁ బ్రోవు [illegible]!
మ॥ నతభూపాల కిరీటరత్న విలస॰ న్నైజాముసీమన్ [illegible]
సతమున్ బండితగోష్ఠిచే మెలఁగి భా॰షాసేవఁగావించి ప్రా
జ్ఞతవర్తిల్లఁగ హేతువై తనరు సు॰స్మాసల్లిఖాన్ పాదుషా
ప్రతిభాశక్తిని సంస్తుతించెద సభా॰ ప్రారంభ సంరంభినై!

ప్రారంభము.

(1) స్వస్థానమున గౌరవింపఁబడుచు ఋణబాధచే దేశాంతర [illegible]
పండితుని మనోవృత్తి.లంకా లక్ష్మీనారాయణ శాస్త్రి గారు; [illegible]
శా॥ ధీవిద్యావిభవమ్ములం గలిగి స॰త్కీర్తిన్ విడంబించువా
డై విస్తార ఋణమ్ములంబడి సుఖం॰ బావంతయున్లేక [illegible]
రావేశ్మంబులఁబాసి యెచ్చటో కళా॰ ప్రావీణ్యముం [illegible]
వేవో సత్కృతులంద లోఁ దలఁచుఁగా॰దే పండితుం [illegible]
(2) శాకుంతల వ్రాయుటకు కాళిదాసుని అభిప్రాయమేమి?
వ॥ [illegible] భారతదేశకర్త భరత॰క్ష్మానాథు కన్నట్టి [illegible]
వనులా వారి చరిత్రిమాటను రస॰ ప్రాధాన్యమానట్లు [illegible]

చిననైపుణ్యత కాళిదాసుకవిశ్రేష్ఠుండు శాకుంతలన్
దనరన్ వ్రాసి యశమ్ము గాంచెనుగదా ధాత్రిస్థలిన్ ధీవణీ!

(3) అవధానమువలనఁ బ్రయోజనమేమి?

చింతలపూడి రాజగోపాలరావుగారు, పోలీసు సబ్ యినస్పెక్టరు, వ ధిర.

శా॥ ధీరుండౌచును ధారణాగరిమ వృద్ధింజేయుచున్ సత్కళా
సారాసార విచక్షణుండగుచుఁ బ్రజ్ఞాశ్రేణి వన్నింపనా
నారాజ్యమ్ముల సద్యశోవిభవమందన్ సచ్చు పృథ్విన్ గవి
త్వారూఢాత్ములఁ జేయఁగాఁ దగు సదా యాబాలగోపాలమున్

(4) అవధానము సేయుటకు మార్గములేమి?

జములాపురపు నారాయణరావుగారు, దేశపాండ్య, యెల్లుపాలెం

శా॥ ఆయీవేళలు లేక నిత్యమును విద్యాభ్యాసముంజేయుచున్
హాయిం గొల్చెదు సత్కవిత్వరచనా వ్యాపార ధౌరేయుండై
ధీయుక్తింగల సత్కవీశ్వరుల మైత్రింగాంచి తానేర్చుచో
సేయంజెల్లు వధానముల్ సుగుణరాశీ! మిత్రచూడామణీ!

(5) భగవంతునకు రూపముకలదా? ఉన్నచో యెట్టిది?

బి. లక్ష్మీకాంత రెడ్డిగారు, యెల్లుపాలెం.

మ॥ సగుణోపాసనఁ జేయువారలు నిజస్వాంతమ్మునం దెట్లు భ
క్తిగ నేమూర్తిఁ దలంతురో యటువలెన్ దేవుండు ప్రత్యక్షమౌ
భగవంతుండు స్వరూపహీనుఁడని జెప్పన్ నిర్గుణోపాసకుల్
తగవౌనం చమనస్కులౌచు పరమాత్మన్ గాంతు తత్వజ్ఞులు.

"భగవంతుఁడు శ్రీ శ్రీ శ్రీ మీర్ ఉస్మానలీఖాన్ బహదూర్ ప్రభువుగారి కాయురారోగ్యైశ్వర్యములనిచ్చి కాపాడుగావుత!"

ఏ రాజన్యచూడామణి తన దేశభాషాభ్యుదయముంగోరి ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయమును స్థాపించెనో, ఏ ప్రభువరేణ్యుఁడు తన దేశప్రజల విద్యాభివృద్ధికై కోట్లకొలఁది ధనమును వెచ్చింపుచు, పాఠశాలలను, గ్రంథాలయములను, స్థాపించుచుండెనో, ఏ రాష్ట్రాధిపతి తన దేశజనుల భావిభాగ్యోదయముకై అసంఖ్యాకముగ రొక్కమును వ్రయపుచ్చుచు, గొప్పగొప్పతటాకంబులను, ఆనకట్టలను, నిర్మాణము గావింపఁజేసి, ఆచంద్రతారార్కము స్థాయియగు కీర్తినార్జించుచున్నాఁడో, ఎవ్వని వలన యివియవియనవేల, అనుదినమును దేశభాషాభ్యున్నతి సాధనము లనేకములు గావింపఁబడుచుండెనో, యట్టి హిజ్ యెక్సాల్టెడ్ హైనెస్ మీర్ ఉస్మానలీఖాన్ బహదూర్ వారిచే పరిపాలింపఁబడు ఘనతవహించిన నైజామురాష్ట్రము 2 సూబాలుగను, 16 జిల్లాలుగను విభజింపఁబడియున్నదనుట యెల్లరకును తెలిసినవిషయమే.

(6) పాపపుణ్యఫలములనఁగ నెట్టివి? రేమిడిచర్ల కోటయ్య [illegible]

ఉ॥ ఈవిధమైనకష్టము ఘటించునటంచు నెఱుంగఁ జాలనే
ఈవిధమైన సౌఖ్యము వహింతునటంచు నెఱుంగఁ జాలనే
దైవకృతమ్ము చేతను యథావిధి కష్టసుఖమ్ము [illegible]
కావున పాపపుణ్యములఁ గాంచుట [illegible]

(7) (సమస్య) రతికైపిల్వఁగనాత్మసోదరియె [illegible]
నాగదేవర [illegible]

మ. అతిభక్తిన్ మనయగ్రజుండిటు శుభంబౌనంచు [illegible]
హితులున్ బంధువులున్ నుతించునటు [illegible]
వ్రతసంపూర్తి ప్రసాదమీయవలె నంపన్! [illegible]
(రతికై పిల్వఁగ నాత్మసోదరియె రాకన్మించు [illegible])

(8) బ్రహ్మచర్య విధులెట్టివి?
కోడూరి సత్యనారాయణ శాస్త్రి [illegible]

మ. అలభిక్షాశనమున్ భుజించుచును సౌఖ్యంబెమియున్ [illegible]
యిలపైనన్ శయనించుచున్ గురుల కెంతే భక్తి [illegible]
సలుపంజాలుచు వేదశాస్త్రముల నిచ్చల్ నేర్చుచున్ [illegible]
కలితుండై తగబ్రహ్మచర్యవిధి యుక్తంబౌ [illegible]

అందు ఆంధ్రభూభాగములోనిదగు వరంగల్ జిల్లా మధిర తాలూకా [illegible] రేమిడిచర్లయను పురవరంబు భాషాభిమానులును, మన్నిత్రులు [illegible] సాహిత్యధురంధరులును నగు బ్ర॥ శ్రీ॥ దేవంభొట్ల [illegible] జన్మభూమి. ఈ శాస్త్రిగారు శ్రీమద్వాల్మీకిరామాయణమును [illegible] బొనర్చి పిమ్మట స్వస్తిశ్రీ క్షయనామ సం॥ నిజచైత్ర శు [illegible] బుధవారమున [illegible] కళ్యాణమును శు ౧౦ గురువారమున శ్రీ రామపట్టాభిషేకమును [illegible] తమ బంధుమిత్రుల నెల్లర నాహ్వానించిరి. ఏతదుత్సవసందర్శనార్థము [illegible] వారిలో, విద్వత్కవిశ్రేష్ఠులును, శాంతమూర్తులును, [illegible] లును, నగు బ్ర॥ శ్రీ॥ ప్రతాప వేంకటేశ్వరకవిగారొకరై యుండిరి. [illegible] యుత్సవములలో బంధుమిత్రులెల్లరకుం గవితానందముంగూర్చెను [illegible] శతావధాన మొనర్చెఁ జేసి సభికుల కమితానందము గలుగఁజేసిరి.

ఇట్లు ఉత్సవమున కొందఱు శుభకార్యాదులయందు సంఘానక్త అనితరా [illegible] ద్రవ్యము వ్యయంజేయరు అపాత్రదానకర్తలవలెంగాక, పైనఁజేర్చిన [illegible] మహోత్సవములయందు విద్వత్కవిశ్రేష్ఠులగావించి, విద్వత్సభలఁజేసి సత్కారము [illegible] చుటయును, పండితసత్కారములొనర్చుటయును, సంఘభావిభాగోద్దయముగా [illegible]

(9) ప్రతిదినమును శ్రద్ధతో స్కూలునకువచ్చు విద్యార్థుని కింటిలోని వారిచే నిరోధము కలిగినప్పుడు వాని మనోస్థితి.

రాళ్ళబండి సత్యనారాయణం, యెల్లుపాలెం.

సీ॥ ఈదినమ్మనపాఠ మేగ్రహింపకయున్న తోడిబాలురమిన్నుపోడిమిచను
ఈరోజు పాఠమ్మ నేపఠింపకయున్న పైపాఠములనేర్వ నలనుపడదు
జననియాజ్ఞవిధాననొనరింపకున్నచో ఆయమయాగ్రహింబందగలదు
జనకుండుపొలమునపనులున్న నంచునుపలుమారులుగమ్మనిపలుకుచుండు
గీ॥ వీరి కనువర్తినై బడిఁ జేరకున్న
దేశికుం డాగ్రహించెడు తిట్టుకొట్టు
నెట్టువర్తింతు నాచదు వెట్టుసాగు
ననుచుఁ జింతించు యోగ్య విద్యార్థి సతము॥

(10) వివాహముకాని యౌవనరాజకన్య పరితాపము (వసంతోత్సవమున)

మేడుకొండూరి రామారావుగారు, కొత్తావలీపల్లె, రేపుడివర్గ.

శా॥ నానాపుష్ప లతావితానములచే నవ్యప్రభన్ గాంచుచున్
ఆనందంబిడు నీవసంతసమయం బందున్ మనోజార్తిచే
దీనత్వమ్మున నుంటినంచు మదిఁజింతించుచున్ నరుంబొందఁగాఁ
గానన్ బాల్యవివాహముల్ సలుపయుక్తంబౌను సత్స్త్రియుల్.

మా నైజాము రాష్ట్రాంధ్రదేశమున, నీటి సంఘశ్రేయోదాయకమగు, నూతనమార్గ మవలంబించుటలో, ప్రథములై, మాంగల్యాదర్శనులై, సద్యశోదాయులై, మా బంధుమిత్రులెల్లరకును శిరోభూషణమై తనరారు శ్రీ॥ రా॥ రా॥ చింతలపూడి శేషగిరిరావు పంతులుగారెంతయు వంద్యులు. మఱియు ప్రశంసార్హులు.

అటువలెనే బ్ర॥ వే॥ దేవంభొట్లఅనంతపద్మనాభశాస్త్రిగారును వంద్యులు. మఱియు శ్లాఘాపాత్రులు.

ఇంతకుముందు అవధానములవలన భాషకుగాని, దేశమునకుగాని, సంఘమునకుగాని, ప్రయోజనముకలదా యను సంశయము నామనస్సున కలిగియున్నందున, ఈ సందర్భమున పృచ్ఛక, ప్రేక్షక, జనుల యుత్సాహమును, వారివారి విద్యాభిరుచిని, వినుర్యసాధనను, నేత్రోత్సవముగ కని పెట్టి యీసంశయమును తాత్కాలికముగ బాపుకొంటిని. కాని యిందలి పరిష్కారమును భాషాపరిశోధకులును, విద్వాంసులును, అనుభవశాలురును నగు పెద్దలు అవలంబించు వారైనచో. నాతెలిసినంతవరకు సమయము ప్రస్తుత మద్రాసు పరిశోధన శాఖయందున్న మ॥ రా॥ రా॥ చింతలపూడి రాజగోపాలరావుగారు నాకీసందేహనివృత్తి చేయుదురని నమ్ముచున్నాడను.

(11) దానములలో నుత్తమమైన దానమేది?

రేమిడిచర్ల అనంతరామయ్యగారు, ...

గీ॥ ఊహ సేయు వేళ నిదాన • ముండవలయు
భీరున కభయదానంబు • విధియటండ్రు
కాని యన్నిటిలో ముఖ్య • దానమెన్న
నన్నదానంబె యుండు మదాత్మఁదలఁతు.

(12) నలుఁడు నలుఁడు అని పద్యముచివర నుండవలెను.

బొర్రా రామయ్యగారు, మాక్...

గీ॥ నిషధదేశంబు పాలించె • నేర్పుమీఱ
మన్మథుని మించు సౌందర్య • మహిమఁగాంచెఁ
గలికృతమ్మైనఁ బెక్కు యిక్కట్లఁగాంచెఁ
గలిగె శత్రుకాననదవానలుఁడు నలుఁడు.

(13) (సమస్య) తనదు తండ్రిని పినతండ్రి యనఁగవలెనె

చెన్నమరాజు పురుషోత్తమ వర్మగారు, ...

గీ॥ తండ్రి పెదతండ్రులకును భేదంబులేమి
పెద్దతండ్రికి దత్తుఁడై • పెరుగునట్టి
బాలకుం డిప్పుడున్నట్టి • వరుసచేత
(తనదు తండ్రిని పినతండ్రి • యనఁగవలెనె.)

ఈ శతావధానారంభమునకు సర్వవిధముల సహాయపడి శ్రమ... అవధానసభ కధ్యక్షతవహించి, సభాంతమున, అవధానము జయప్రద... అవధానిగారి కప్పటికప్పుడే సంతసించి, పంచరత్నములనల్లి యర్పించి తమ ... భాషాభిమానమును, విద్వత్పటిమను, సత్కవితాదరణమును వెల్లడించిన, ...ంను, సర్వదా సత్కార్యావలంబన దీక్షాతత్పరులును నగు ... పూడి రాజగోపాలరావుగారి నెంతయు నభినందించుచు, నాకృతజ్ఞతాపూర్వక ... నర్పించుచున్నాడను.

మొదటినుండి చివరవర కీయవధానసభయెడ తమకుంగల శ్రద్ధానురాగ... వెలిఁబుచ్చుచు, సభాంతమున మెచ్చి కవిగారిఁగూర్చి సంస్కృతశ్లోకపంచరత్నముల నర్పించి తమ పాండిత్యప్రకర్షణముం జూపిన శాస్త్రపండితులగు బ్ర॥ శ్రీ ... లక్ష్మీనారాయణ శాస్త్రిగారికి నా వందనముల నర్పించుచున్నాడను.

(14) శుభకార్యమునకు వత్తునని ప్రాణమిత్రుఁడు సమయభంగ మొనర్చి నప్పుడు గృహమేధి హృదయసంస్థ. పోలి నరసయ్యగారు, రేమిడిచర్ల.

చ॥ తమతగు కార్యభారము ముదంబున నే నిర్వహింతునంచు ని
క్కముగ మదినమ్మియుంచు చెలికాఁడు ఘటించి కరమ్ము దేమొ నా
ప్రియమగు వమ్ముగా సమయభంగ మొనర్చెను నేఁ డికార్యభా
రము నిర్వహించు టెట్లని కరమ్ము విచింతము గోస్తుఁ జుందెడిన్.

(15) రాధాకృష్ణులు- మిర్యాల రామయ్యగారు రేమిడిచర్ల.

ఉ॥ మాధవు పాదపద్మములు మానసమందున నిల్పుకొంచు నా
రాధన చేసిచేసి సుకరమ్ముగ పుణ్యవిశేషసంపదన్
శ్రీధవు నంతవానిని వశీకృతుగా నొనరించుకొన్న యా
రాధను కృష్ణునెన్నఁగ పురాకృత పాపము లెల్లఁ బోవుఁడిన్.

(16) (సమస్య) భానుండుదయించె నిశను భావజజనకా!

మిర్యాల చినఅప్పయ్యగారు, రేమిడిచర్ల.

కం॥ ఆనందమెసఁగ రతికై । నీనెచ్చెలి వేఁచియుండె నిద్దురచాలున్
మానసమలరింపుము హిమ(భానుండుదయించెనిశను భావజజనకా!)

కం॥ ఆనాడు విబుధులు సుధా । పానమ్మొనరించఁగల్గు వైరము లోనన్
బూని శశినిమ్రింగఁగ స్వ(ర్భానుం డుదయించె నిశను భావజజనకా!)

(17) ప్రపంచమునఁగలవింతలలో వింత యేది ? మిరియాల శీనయ్య. రేమిడిచర్ల.

శా॥ చిన్నల్ పెద్దలు మృత్యువాతఁ బడుటల్ వీక్షించుచున్ నిత్యమున్
మిన్నున్ మన్నుగలంతకాలమును తామే శాశ్వతంబంచు హా
కన్నుంగానక పాపమంచనక దుష్కార్యంబులన్ జేయుటల్
యెన్న న్వింతలలోన వింతయగుఁగాదే బుద్ధిరోయించినన్.

అవధానమున ఆదినుండి సభాంతమువరకును అత్యంత భక్తిశ్రద్ధలతో సభకరుదెంచి, తత్కవితామృతధారల నాలించి, సంతోషింపుచు, తమ సుంగల భాషాభిమానమును వెల్లడించిన శ్రీయుత బి. లక్ష్మీకాంతరెడ్డిగారి సౌజన్యము గౌరవింపుచు, వీరి వంశజులెల్లరు నిరంతర దైవభక్తితత్పరులై నిగర్వశిరోమణులై సకలసుగుణములకాకరమ్ములై యొప్పుచున్నందులకు వీరి సద్వంశమును ప్రశంసింపుచున్నాడను.

(18) భక్తి లభ్యమగుటకు సాధనము లెవ్వి?

చింతా శివరామశాస్త్రిగారు,

మ॥ తొలిజన్మమ్మున జేసినట్టి సుకృతస్తోమమ్ము చే నొప్పుచున్
ఖలులౌ వారల పొంతఁబోవక యసత్కార్యంబులం జేయకన్
కలనే న్నిజధర్మముల్ విడక రాగద్వేషముల్లేక ని
శ్చలచిత్తమ్మున నున్నభక్తి నిలచున్ సత్యంబు పుణ్యాత్మ!

(19) (సమస్య) పంచకన్యల నందఱ రతులఁదేల్చె.

చింతా నరసింహశాస్త్రిగారు,

సీ॥ నాపాప మేమిరో నన్ను వేఁపుముడిఁగాంచ
నూహించఁ డంచును నొకతె పలుకు
దానిమాయలఁజిక్కి దాని చెంతవసించు
చుండెనం చొకతె నిట్టూర్పువిడచు
వానికూటమి యింక స్వప్నమం దేయంచు
కన్నీళ్లొ నిత్యమ్ము గార్చునొకతె
బహుకామినీలోలు పాపుకోరుట హేయ
మంచు నెంచుచు విలపించునొకతె

గీ॥ పరిపరి విధముల నుండఁ సర్వజ్ఞుఁడగుట
నెల్లరింగూడి రమియింపఁ గృష్ణుఁడెంచి
వివిధరూపమ్ములంది గోపికలను వల
(పంచకన్యల నందఱ రతులఁదేల్చె)

ఈ యవధానసభను జయప్రదముగ కొనసాగించుటలో తమకుంగల చిత్తశుద్ధితో సాయమొనర్చిన రేమిడిచర్లపుర పాలనాధికారుల, వాస్తవ్యుల భాషాభిమాన మెంతయని కొనియాడఁదగియున్న దనుట యొకక్రొత్తవిషయము కాదు. పూర్వము నుండియు ఈ గ్రామము శ్రీరామాపూర్వకమైన సత్ప్రయత్నములయందును, సద్విద్యావిషయము లందును సఫలీకృతులై నిర్విఘ్నముగ నేటివరకు విద్యను దినదినాభివృద్ధి గాంచుచున్న ఈ గ్రామ వాస్తవ్యులని సార్థకనామము గొనిన గ్రామములో మొదటి గ్రామమని నేను చెప్పక తప్పదు. భగవంతుఁడు వీరి యీపవిత్రప్రయత్నములకు సదా తన యనుగ్రహ దృష్టిని నిలిపి, యితరపురవాసులకును ఆదర్శప్రాయులను కలుగఁజేయుగాక!

(20) ప్రయాణము ఎప్పుడు సంతోషము? ఎప్పుడు కాదు?

చింతా వేంకటరమణ శాస్త్రిగారు, రేమిడిచర్ల.

సీ|| పరమబంధులయింట ♦ వైవాహికమ్ములు
జరుగ నేగుటకు సు ♦ త్సాహమగును
యాత్రాస్థలమ్ముల ♦ నవలోకనము నర్పె
జనుచుండు వేళ ను ♦ త్సాహమగును
దేవతాకార్యముల్ ♦ గావించు మహాసీయ
సందర్శనమున ను ♦ త్సాహమగును
తన కేదియో ఫలంబు ♦ నొనఁగూడనుండిన
స్థలమున కరుగ ను ♦ త్సాహమగును
గీ|| పాపకార్యంబులను జేయు ♦ వారికడకు
తనకు మన్ననఁ జేయని ♦ జనునికడకుఁ
జనెడు వేళ నిరుత్సాహ ♦ జనకమగును
మానధనుఁడైన సద్యశో ♦ మహితునకును.

(21) జలమున కంటుదోషము కలదా?

మిర్యాల చినరామయ్యగారు, రేమిడిచర్ల.

సీ|| సర్వపంకంబుల ♦ క్షాళనంబొనరించి
పరిశుద్ధుఁ జేయఁగా ♦ వఱలు నెద్ది
దేవాధిదేవుఁడై ♦ దీపించు శివునకు
శిరమున నిత్యంబు ♦ వఱలు నెద్ది

తమ నిరంకుశకవితాప్రతాపముచేతను, సహజశమదమాదిగుణములచేఁ గలిగిన జనానుకూల్యతచేతను, నీకవిగారు సర్వజనానందముగ నీయవధానము నిర్వర్తింపఁ జేసియుండుట ఫలితముగ వారి కవితామృతధారారూపకమైన కీర్తిబాహువులను, నిచ్చటి పృచ్ఛకపేతృకబృందమునందు ప్రసరింపఁజేసి కవితాసుగ్రహణముఁ జేసిన ప్రతాపస్మారక నామధేయులగు బ్ర|| వే|| ప్రతాప వేంకటేశ్వరకవిగారి కీర్తియు కృతజ్ఞతాపూర్వకవందనము లర్పించుచున్నాడను.

క|| ఎందఱో మహాప్రతాపులు । సుందరముగఁ గవిత నుడివి ♦ సొంపుగఁ దమకై
పొందెదు బిరుదము నీకవి । చందిరుఁడు స్వవంశమునకు ♦ పంజగఁ దాల్చెఁ ||

ఎట్టుపాలెము,
30—4—1926.

ఇట్లు బుధజనవిధేయుఁడు,
జములాపురపు నారాయణరావు.

అల మహావిష్ణుని • యంఘ్రియుగ్మంబున
ప్రభవించి విమలయై • వఱలునెద్ది
గజాస్యకరుండైన • రమణునింజేపట్టి
పావనియై ధాత్రి • వఱలునెద్ది
గీ॥ అట్టిగంగను నంటుర•న్వాంతమైనఁ
గలచటంచును బల్కుయు•క్తంబుకాదు
కాన సర్వజనమ్ములు • కలసిమెలసి
జలముఁ గైకొనవచ్చు దో•షమ్ము లేదు.

(22) అందఱికిని ఆనందమగు వస్తువేది?

చెన్నమరాజు రామభద్రవర్మగారు, రేమిడిచర్ల

మత్త॥ స్వాంతమందునఁ గల్గుచింతలఁ • బాయఁజేయ సమర్థమై
నుంతయేని కొఱంత నెమ్మదిఁ • జూపనీయని ప్రేమయుక్
సంతసమ్మును కొంగుబంగరు • సంగతిన్ గడుసాయమై
సంతతిన్ గన నెల్లవారలు • సంతసమ్ము వహింతురిగా.

(23) మనుజునికి దేనియందు దెక్కువ మక్కువ?

దేశంభొట్ల లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రీగారు, రేమిడిచర్ల

ఉ॥ సూనులుగల్గి విత్తమున • శోభిలి ఆత్మవిచార తత్త్వవి
జ్ఞానము గాంచినించి సద•సద్విషయమ్ము లెఱుంగ జాలి
జ్ఞానిధియై వినిర్మల య•శఃప్రకటీకృత దిక్తటుండునౌ
మానవుఁడైనగాని కడు•మక్కువ విత్తమునందె చూపెడున్

(24) ప్రపంచములో నరులకొకప్పు డున్నబుద్ధి మఱియొకప్పుడెందుకుండదు?

దోసపాటి శ్రీరాములుగారు, రేమిడిచర్ల

సీ॥ కర్మ మేరీతిగా • ఘటియిల్ల నుండెనో
ఆరీతి బుద్ధియు • మారుచుండు
ప్రకృతుల్ వేర్వేఱ • భగవంతుఁడే సృష్టిఁ
జేసెడివేళ తాఁ • జేసియుండు
ప్రతిని మేషమ్మును • వక్రమార్గమ్ములఁ
జిత్తమ్ము చలనమ్ముఁ • జెందుచుండు
తిథివార నక్షత్ర • తీక్ష్ణనిదాఘాప
దార్థముల్ మనకు భో•జ్యమ్ములగుట

గీ॥ శమదమమ్ములనార్జించుశక్తిలేని । అస్మదాదులబుద్ధియట్లయ్యెఁగాక
కందమూలాశనులగుచు గ్రాలునట్టి । మునులబుద్ధులు చపలతబొందగలవె?

* (25) అవధాని గారి సామర్థ్యమును జూచి పృచ్ఛింపఁ జాలని సంద్రష్టను గూర్చి. చింతలపూడి రాజగోపాలరావు గారు, మధిర.

శా॥ ఘోరాజిన్ వడి పార్థుఁడమ్ముల నెటుల్ • గుప్పించునో యట్టులే
ధారాశమ్ముగ నైతనల్లైదు కవిం•ద్రప్రశ్నమున్ గిరవె
న్నేరీతుల్ శ్రమపెట్టలీలగ జనా•బిచ్చెన్ గదాయందు త
త్సారం బెల్ల గ్రహించి మానుకొనె నా•చంద్రప్పఁ బ్రశ్నింపఁగన్.

(26) విభీషణుఁడు భక్తుఁడా? విశ్వాస విహీనుఁడా!
దేవంభొట్ల అనంతపద్మనాభ శాస్త్రిగారు రేమిడిచర్ల.

ఉ॥ భాసురమూర్తియై పరమ•భక్తులపాలిటి కల్పవృక్షమై
వాసినిఁ గన్న రామునకు • భక్తులలోపల నగ్రగణ్యుఁడై
దోసమొనర్చు రావణుని•తోడ విరోధముఁబూనినంత వి
శ్వాస విహీనుఁడంచనఁగ • సమ్మతమానె విభీషణుఁ సఖా!

(27) పాతివ్రత్యములేని కాంతపలన సంఘమునకుఁ గలుగునష్టములు.
దేవంభొట్ల శ్రీనివాసశాస్త్రిగారు, రేమిడిచర్ల.

శా॥ ఖ్యాతిఁ గల్గినవంగడమ్మునకు కళం•కం బెంతో నాటించుటన్
నీతి న్నీమముఁబీడి బంధుజనముల్ • నిందింప వర్తించుటన్

*శ్రీయుతులు చింతలపూడి రాజగోపాలరావుగారు ది 2-6-1926 వారికొక లేఖ వ్రాసిరి. అందులోఁ గల నీక్రింది మూడుపద్యములవలన వారికి నాపైఁ గలఁ బదభక్తి ప్రాయశః వెల్లడి కాఁగలదు.

ఉ॥ సత్వగుణప్రధానమును • సత్యవచః పరిపాలితంబు, న
గ్రత్వము పద్యులందు గొనఁ•గాఁ దగినట్టి మహామహత్వ మా
ర్యత్వము పాత్త్వమియు సుమ•శ్లాఘ్యము సత్ప్రభలా రగించు ధీ
రత్వము మీయెడఁ గలుగ • గంజిలె నామది వేంకటేశ్వరా!

చం॥ భవదభిధాన సంస్మరణ • భక్తియుతంబుగ నాత్మఁ జేసి నీ
కవిత రచింపఁబూనితినిఁ • గావున నా పలుకుల్ సార్థమొనర్చి నా
న్కావితము పంక్తు లందుఁ గల • దౌర్బల్యభరమ్ము మీరుఁబూని నా
కవగతముఁ జేయరయ్యెడు క•లట్టి ప్రమాదములఁ సమస్తముఁ.

మత్త॥ ప్రాకటంబుగ మీకవిత్వ ప్ర•భావమున్నని నాసు నేఁ
మీకు శిష్యుఁడనైతి ధీనిధి • మీ సహోదత్వము జాటఁగా
నే కవిత్వము నల్లఁబూనితి • నిట్లునే యెఱుఁగఁగాఁ దయ
న్నేకలవ్యుడు వింటినిద్దెను • నేర్చి పూర్ణుఁడు గఁదగన్.

చేరితిన్ గూర్చుకొటాలి సమ్మతపు [illegible]
బాతివ్రత్యము లేని కాంతను పిచెన్ • భా[illegible]

(28) దేవంభొట్ల రాధాకృష్ణమూర్తిగారు [illegible]
[illegible]యుత్సవమునకు రానికొలంత.

దేవంభొట్ల అనంతపద్మనాభశాస్త్రిగారు, [illegible]

సీ॥ ఎవనిచే దొలుదొల్త • నీసేవ వీక్షించు
భాగ్యంబు నాకు సం•ప్రా[illegible]
ఎవనిచే సిద్ధమ•ల్లేశ్వరశతకంబు
కర్తనై వెలుగు యో•గ్యత[illegible]
ఎవనివాత్సల్యత • నీపురిలో నాకు
సభలుగావించు ప్ర•శస్తి[illegible]
ఎవనియూతనునమ్మి • యీకార్యమునొ[illegible]
గా మదిదలపెట్టి • గలిగినానొ

గీ॥ ఎవని[illegible]కకు మీపౌరు • లెంతు రట్టి
బుధవరుండు రాధాకృష్ణ•మూర్తిగారు
కార్యపరతను నిడుదవోల్ • గ్రామ[illegible]
నేడు రానికొలంత వ•ర్ణింపదరమె?

(29) "తల్లీ! నిన్నుదలంచి" అనుపద్యము[illegible]
పరము. చింతలపూడి రాజగోపాలరావుగారు[illegible]

మ॥ జననీ! నిన్ను స్మరించియన్యులకు దా•స్యత్వ[illegible]
గనుకన్ నానిలయంబునన్ నిలిచి మా•[illegible]
తనముల్ సల్పుము నాకనమ్మినను వా•[illegible]
వనజాక్షీ! పరమేశ్వరీ! సుఖకరీ! • [illegible]

శా॥ తల్లీ! నిన్నుదలంచి కార్యమును [illegible]
యుల్లున్ శోభిలఁ జేసి వైభవము [illegible]
వుల్లాసంబున నాదుచెంతనె సతం•బుండంగ[illegible]
ఫుల్లాంభోరుహమందిరా! శ్రితకృ[illegible]

అవధాన సందర్భాన [illegible] [illegible]
ప్రశంసించుచూ చదివిన శ్లోకములు [illegible]

(30) యాజ్ఞవల్క్యఋషి, గంపాలంగయ్యశాస్త్రిగారు, తెనాలి.

చ॥ వనజదళాక్షునంశ ప్రభవమ్మగు, యజ్ఞమొనర్చునట్టి యా
జనకమహర్షిసత్తముని సత్సభ శాస్త్రవిచార చర్చలన్
మునుల జయించి గార్గిని సమోనమయాం చనిపించి యగ్రపూ
జనుగొనె యాజ్ఞవల్క్యఋషిచంద్రుఁడు; వానినుతింపఁ జెల్లదే!

అవధానాంతమునఁ జెప్పినది.

సీ॥ శాస్త్రసద్గోష్ఠిని సభను రంజిలఁజేసె పల లంక లక్ష్మినారాయణుండు
పరిహాసపూర్వకోపన్యాసములతోడ సభ దమ్ము సింపె గోపాలకృష్ణ
సభనుగూర్చెడిపట్ల శ్రమఁజెందె దేశపాండ్య జమాల పున్నారాయణుండు
అనుదినంబును శ్రమంబంచు సంచకవచ్చె కౌతుకమున లక్ష్మి కాంతరెడ్డి
గీ॥ ప్రథిత రేమిడిచర్ల పౌరప్రజంబు శ్రద్ధమైవచ్చి మెచ్చి ప్రోత్సాహమొసఁగిరిం
దఱును దమ్ముగ నమిత్రుమందిరమున నాకు జయము వచ్చె శతావధానమ్మునందు.

ఉ॥ శ్రీయుత వేంకటేశ్వరుఁడ జేయప్రతాపకవిప్రమౌళి! నేఁ
డీయెడ సభ్యులందఱకు నింపెసలారఁగ నుచితంబుగాఁ
జేయుశతావధానము విచిత్రమెలర్చెఁ జూడఁగా మనం
బాయత పద్మదాకలితమై తనరారెఁ గవిత్వధాటి నేఁడు.

ఉ॥ పెక్కవధానముల్ సలిపి పెక్కురు కబ్బముఁ బల్కి సద్యశం
బెక్కువగా గడించిన కవీశ్వరరత్నము మంగళ్లు నీగు తే
కెక్కడ మేముగోర దయ నిటవధానము సల్పి నమ్ముల
మిక్కుటమైన మోదమున మించఁగఁజేసితి వేంకటేశ్వరా!

ఉ॥ యౌవనమందురూపసుగుణౌఘమునందును విద్యబుద్ధి స
జ్జీవనమందు భూతలమునందు జితేంద్రియతన్ సద్వి
ద్యావనుల దుర్గాగుణికతాగుణమందు నుతింప నీవు
నీవిల వేంకటేశ్వర కవీ! ప్రవరాఖ్యునిఁ బోలి నెగ్గఁగా.

ఉ॥ అందఱు భూసురాదులు కవీశ్వరులు న్నగము పద్ధానుల
కొందఱు పండితుల్ త్తములు కొందఱు ధీరకవీశ్వరుల్ నగా
రందఱి సర్వ సుకరాకరమౌ త్వరితము యుగము మా
యందు నట్టి సద్గుణ మనంతముగా నిల వేంకటేశ్వరా!

ఉ॥ వేదము సంస్కృతంబు ఘనవేదశిఖాశతిబుద్ధినిట్టి వి
ద్యాదయితుండు మీరు సభ నిందున సంస్కృతి సంగతుల్
గాదిలి పుష్పమాలికలు కానుకనిచ్చినమాండఁ జూచి నే
నాదర బుద్ధితోడఁ గొని నమ్మసి నెట్టులఁ జే తొగింపుమా!

అక్షయ చై॥ శు॥ దశమి. చింతలపూడి రాజగోపాలరావు.

రే మి డి చ ర్ల

సత్కారానంతరమునఁ జెప్పినా

గ్రామాయణమ్ము పారాయణమ్మొనరింపఁ

జేసి కృతార్థతఁ జెందినావు

శతావధాన విధాన సభ సేయఁగాఁ జేసి

అంచితయశము గడించినావు

జానకీ కల్యాణమాననఁ గావించి

ధన్యత్వమును గాంచి తనరినావు

శ్రీరామ పట్టాభిషేకమ్ము నొనరించి

శ్రీరామకృపను నార్జించినావు

తే॥ సభికులెల్లరు మెచ్చ సంతృప్తి నేఁజెంద

మాన్య వస్త్రములు సమానమైన

కానుకలొసఁగినావు ఘనత దేవంభొట్ల!

పద్మనాభశాస్త్రి! భవ్యకీర్తి!

మ॥ కవులన్ బండితులన్ విశేషముగ సత్కారములన్ [illegible]

[illegible]గమున్ జూపుచు రామభక్తుఁడగుచున్ [illegible]

[illegible]స్థానమున్ జేసెడు పద్మనాభుపయి వాత్సల్యమున్ జూపుచున్

[illegible]శ్రీనిధానమ్ములలో జయంబిడగదమ్మా! హేమదుర్గాంబికా!

[illegible]

శ్రీ॥ అగణిత విద్వత్కవుల యొక్క సత్కారము బొందిన కూర్పబడిన [illegible]

[illegible] ధారణాపరీక్షచే నలరించి, శతావధానమున్

[illegible] నేరుపు, బరిశంసయొనర్తుఁ బ్రతాపవేంకటే

శ్వరసుకవి! మహ్యన్మతిబాలసంగరదీనిఁ బరిగ్రహింపుమా!

శేషాద్రిరమణకవులు
శతావధానులు.

[illegible] గ్రామము,
20—5—25.

సవరణపట్టిక

పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
3	18	యనినెంచెదన్	యనియెంచెదన్
6	1	వహామె	వహామై
9	24	కేటికియంచు	కేటికినంచు
17	5	ఉద్యోగియా	ఉద్యోగిసా
17	6	జగయ్య	జగ్గయ్య
20	5	దోనిధి	ధోనిధి
28	23	చొకొ్కంపు	చొక్కంపు
31	6	బ్రహ్మవరుంసు	బ్రహ్మసురుండు
42	19	త్రిజ్ఞమంత	త్రిజ్ఞసుంత
43	4	బ్రిమ్మోదమ్ము	బ్రిమోదమ్ము
44	1	గుంరుటూ	గుంటూరు
,,	27	చంచనేత్రి	చంచన్నేత్రి
46	7	నూహించెనెమొ	నూహించెనే మొ
54	3	పథమమ్ము	ప్రథమమ్ము
,,	5	బాృమ్ము	బాల్యమ్ము
,,	17	పతకముల్	పతకమ్ము
59	11	అనుకంపన్	[illegible]
63	12	పూనమ్ము	నిపమ్ము
64	5తర్వాత		కుమారస్వామిజననము
76	18	గాదా	గాదే
77	26	సమమై	సమము
80	3	ర్వము	ర్వమ్ము
84	7	సింహ	సింహా
93	12	జగదాంబా	జగదంబా
,,	22	ఆశించు	ఆసించు
100	6	యనర్థ	యనర్థ
102	2	పైనూర్లిన్	పైనూరిన్

N. B.:— చిన్న యక్షరంగల తెరసులు సూచింపఁబడ లేదు. ప్రాజ్ఞుల యథామతి సవరించుకొందురుగాక!